

Universitätsbibliothek Wuppertal

Xenophons griechische Geschichte

Buch V - VII

Xenophon

Leipzig, 1880

VI.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-793](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-793)

δες ἕξ τριήρεις, ἐπὶ τὴν Ἀλυζίαν ἐπλευσεν, ἔνθα ἦν ὁ Τιμόθεος. ὡς δ' οὐκ ἀντανῆγε, τροπῆαιον αὐτὸν κάκεινος ἐστήσατο ἐν ταῖς ἐγγυτάτω νήσοις. ὁ δὲ Τιμόθεος ἐπεὶ ἄς τε εἶχεν ἐπεσκευάσει καὶ ἐκ Κερκύρας ἄλλας προσεπληρώσατο, γενομένων αὐτῷ τῶν πασῶν πλέον ἢ ἐβδομήκοντα, πολὺ δὴ ὑπερεῖχε ναυτικῶν χρήματα μέντοι μετεπέμπετο Ἀθήνηθεν· πολλῶν γὰρ ἐδεῖτο, ἅτε πολλὰς ναῦς ἔχων.

5.

- 1 Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι περὶ ταῦτα ἦσαν. οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐπεὶ κατεστρέψαντο τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις, ἐστράτευσεν καὶ εἰς τὴν Φωκίδα. ὡς δ' αὐτὸν καὶ οἱ Φωκεῖς ἐπρέσβευον εἰς τὴν Λακεδαίμονα καὶ ἔλεγον, ὅτι εἰ μὴ βοηθήσοιεν, οὐ δυνήσοιτο μὴ πειθεσθαι τοῖς Θηβαίοις, ἐκ τούτου οἱ Λακεδαιμόνιοι διαβιβάξουσιν κατὰ θάλατταν εἰς Φωκέας Κλεόμβροτόν τε τὸν βασιλέα καὶ μετ' αὐτοῦ τέτταρας μόρας καὶ τῶν συμμάχων τὸ μέρος.
- 2 Σχεδὸν δὲ περὶ τούτου τὸν χρόνον καὶ ἐκ Θετταλίας ἀφικνεῖται πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Λακεδαιμονίων Πολυδάμας Φαρσάλιος. οὗτος δὲ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Θετταλίᾳ μάλα εὐδοκίμει, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πόλει οὕτως ἐδόκει καλὸς τε κάγαθὸς εἶναι, ὥστε καὶ στασιάσαντες οἱ Φαρσάλιοι παρακατέθεντο αὐτῷ τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰς προσόδους ἐπέτρεψαν

ἢ — S. zu IV, 5, 4. — πολλῶν γὰρ ἐδεῖτο — Er hatte beim Beginn der Expedition nur dreizehn Talente von den Athenern erhalten (Isokrat. v. Umtausch 109), eine Summe, die so ungenügend war, daß Isokrates a. a. O. 120 sagen konnte: συνίσασιν (οἱ συνηστρατευμένοι) γὰρ αὐτῷ κατὰ μὲν ἀρχαῖς τῶν πολέμων διὰ τὸ μηδὲν παρὰ τῆς πόλεως λαμβάνειν εἰς τὰς ἐσχάτας ἐνδεῖας καθιστάμενον.

Sechstes Buch,

I. 1. κατεστρέψαντο — S. V,

4, 63. — εἰς τὴν Φωκίδα — Die Phokeer waren schon früher mit den Thebanern in Feindschaft (III, 5, 4) und auch noch in der letzten Zeit Bundesgenossen der Lakedämonier gewesen, worauf auch V, 4, 60 hinzudeuten scheint. Diodor XV, 31. — μὴ πείθεσθαι — statt des gewöhnlichen μὴ οὐ. S. zu V, 2, 1. — τὸ μέρος — den Teil, welcher auf vier spartianische Moren kommt. S. IV, 6, 3. Vgl. Anab. V, 3, 4 διέλαβον οἱ στρατηγοὶ τὸ μέρος ἐκάστοις.

2. ὅσα ἐγγράφατο — Der Re-

λαμβάνοντι, ὅσα ἐρέγραπτο ἐν τοῖς νόμοις, εἰς τε τὰ ἱερὰ ἀναλίσκεν καὶ εἰς τὴν ἄλλην διοίκησιν. κἀκεῖνος μέντοι ἀπὸ 3 τούτων τῶν χρημάτων τὴν τε ἄκραν φυλάττων διέσωσεν αὐτοῖς καὶ τᾶλλα διοικῶν ἀπελογίζετο κατ' ἐνιαυτόν. καὶ ὁπότε μὲν ἐνδεὴς εἶη, παρ' ἑαυτοῦ προσετίθει, ὁπότε δὲ περιγένοιτο τῆς προσόδου, ἀπελάμβανεν. ἦν δὲ καὶ ἄλλως φιλόξενός τε καὶ μεγαλοπρεπῆς τὸν Θετταλικὸν τρόπον. οὗτος οὖν ἐπεὶ ἀφίκετο εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, εἶπε τοιαύδε·

Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, πρόξενος ὑμῶν ὢν καὶ 4 εὐεργέτης ἐκ πάντων ὧν μεμνήμεθα προγόνων ἀξιώ, ἐάν τέ τι ἀπορῶ, πρὸς ὑμᾶς ἵεναι, ἐάν τέ τι χαλεπὸν ὑμῖν ἐν τῇ Θετταλίᾳ συνιστῆται, σημαίνειν. ἀκούετε μὲν οὖν εὖ οἶδ' ὅτι καὶ ὑμεῖς Ἰάσονος ὄνομα· ὁ γὰρ ἀνὴρ καὶ δύναμιν ἔχει μεγάλην καὶ ὄνομαστός ἐστίν. οὗτος δὲ σπονδὰς ποιησάμενος

lativsatz als Objekt zu ἀναλίσκεν. Vgl. zu V, 4, 51.

3. ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων — indem er dieses Geld dazu verwandte. Vgl. zu IV, 2, 7. — τὴν ἄκραν — d. i. τὴν ἀκρόπολιν wie IV, 4, 15. — ἐνδεὴς εἶη — Man mußte nach dem Folgenden etwa προσόδων ergänzen, wenn man nicht vielleicht nach Dindorfs Vorschlag ἐνδεήσεις, als unpersönliche Form mit der Bedeutung: wenn etwas fehlte, schreiben will. — παρ' ἑαυτοῦ — aus seinen Mitteln. Herod. II, 129 τῶ ἐπιμεφερόμενο ἐκ τῆς δίκης παρ' ἑαυτοῦ διδόντα ἄλλα ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. VII, 29 τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοι τῶν στατήρων ἀποπλήσω παρ' ἑωυτοῦ. VIII, 5 ὡς παρ' ἑωυτοῦ διδούς. — τῆς προσόδου — als partitiver Genitiv ohne hinzugefügtes τι dürfte schwerlich an Stelle des Subjektes zu περιγένοιτο stehen können. — μεγαλοπρεπῆς — τρόπον — Die Thessaler waren im Altertum ihrer Prachtliebe und Verschwendung wegen bekannt, Eigenschaften, die durch den Reichtum ihres fruchtbaren Landes begünstigt wurden. Vgl. Athen. XIV S. 662f. ὁμολογούται δὲ οἱ Θετταλοὶ πολυτελέστατοι τῶν Ἑλλήνων γεγενῆσθαι περὶ τε τὰς

ἐσθῆτας καὶ τὴν διαίταν. Vgl. XII S. 527^a.

4. εὐεργέτης — Ein Ehrentitel, welchen die Staaten anderen ganzen Staaten oder einzelnen Männern erteilten, die sich um sie verdient gemacht hatten, und welcher sich wohl in derselben Familie fort-erben mochte, wie es auch mit der Proxenie stattfand. Mit diesem Titel sind gewisse Vorteile und Ehrenrechte verbunden, wie sie in inschriftlich erhaltenen Ehrendekreten aufgeführt werden: προξενία, προμαντεία, προεδρία, προδικία, ἀσυλία, ἀτέλεια πάντων καὶ τᾶλλα ὅσα καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις. Vgl. I, 1, 26; v. d. Einkünften 3, 11. Demosth. v. d. Trugges. 330. — τί ἀπορῶ — Der Accusativ auch Thukyd. V, 40 ἀποροῦντες ταῦτα, und von einem Substantiv Herod. III, 4 ἀπορέοντι τὴν ἔλασιν. IV, 179 ἀπορέοντι τὴν ἑξαγωγήν. — εὖ οἶδ' ὅτι — elliptischer Zwischensatz, zu dem das Verbum des Hauptsatzes in Gedanken zu ergänzen ist. Vgl. § 10. Thukyd. VI, 34 ἀγγελλοίμεθα δ' ἂν εὖ οἶδ' ὅτι ἐπὶ τὸ πλεῖον. So auch VII, 1, 44 εὖ ἴστε ὅτι. — Ἰάσονος — Herrscher in Pherae in Thessalien. S. auch zu § 8. — σπονδὰς ποιησάμενος — denn er hatte

5 συνεγένετό μοι, καὶ εἶπε τάδε· Ὅτι μὲν, ὦ Πολυδάμα, καὶ ἄκουσαν τὴν ὑμετέραν πόλιν δυναίμην ἂν παραστήσασθαι, ἔξεστί σοι ἐκ τῶνδε λογίζεσθαι. ἐγὼ γάρ, ἔφη, ἔχω μὲν Θεσσαλίας τὰς πλείστας καὶ μεγίστας πόλεις συμμάχους· κατεστρεψάμην δ' αὐτὰς ὑμῶν σὺν αὐταῖς τὰ ἐναντία ἐμοὶ στρατευομένων. καὶ μὴν οἶσθά γε, ὅτι ξένους ἔχωμισθοφόρους εἰς ἑξακισχιλίους, οἷς, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὐδεμία πόλις δύναται ἂν ὀρθίως μάχεσθαι. ἀριθμὸς μὲν γάρ, ἔφη, καὶ ἄλλοθεν οὐκ ἂν ἐλάττων ἐξέλθοι· ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν πόλεων στρατεύματα τοὺς μὲν προεληλυθότας ἤδη ταῖς ἡλικίαις ἔχει, τοὺς δ' οὐπω ἀκμάζοντας· σωμασχοῦσί γε μὴν μάλα ὀλίγοι τινὲς ἐν ἐκάστη πόλει· παρ' ἐμοὶ δὲ οὐδεὶςμισθοφορεῖ, ὅστις 6 μὴ ἰκανὸς ἔστιν ἐμοὶ ἴσα πνεῖν. αὐτὸς δ' ἔστι, λέγειν γὰρ χρὴ πρὸς ὑμᾶς τάληθῆ, καὶ τὸ σῶμα μάλα εὖρωστος καὶ ἄλλως φιλόπονος. καὶ τοίνυν τῶν παρ' αὐτῷ πείραν λαμβάνει καθ' ἐκάστην ἡμέραν· ἡγεῖται γὰρ σὺν τοῖς ὅπλοις καὶ ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ ὅταν ποι στρατεύηται. καὶ οὓς μὲν ἂν μαλακοὺς τῶν ξένων αἰσθάνηται, ἐκβάλλει, οὓς δ' ἂν ὀρθὰ φιλοπόνως καὶ φιλοκινδύνως ἔχοντας πρὸς τοὺς πολέμους, τιμᾶ τοὺς μὲν διμοιρίαις, τοὺς δὲ τριμοιρίαις, τοὺς δὲ καὶ τετραμοιρίαις, καὶ ἄλλοις δάροις καὶ νόσων γε θεραπείαις καὶ περὶ ταφᾶς κόσμῳ· ὥστε πάντες ἴσασιν οἱ παρ' ἐκείνων ξένοι, ὅτι ἡ πολεμικὴ αὐτοῖς ἀρετὴ ἐντιμωτάτην τε βίον καὶ 7 ἀφθονώτατον παρέχεται. ἐπεδείκνυε δὲ μοι εἰδότε, ὅτι καὶ

mit den Pharsaliern Krieg geführt, wie gleich nachher die Worte ὑμῶν τὰ ἐναντία ἐμοὶ στρατευομένων zeigen.

5. Πολυδάμα — Der Vokativ der Eigennamen auf ας — αντος, die von dem Verbum δάμνω gebildet sind, wird auch bei den Attikern auf ᾶ statt auf αν gebildet. S. Choerobosk. in Bekker Anecd. Gr. S. 1183. — ξένους —μισθοφόρους — ist keine Tautologie, sondern die ξένοι sind im Gegensatz gegen die Thessaler zu nehmen, über die er außerdem verfügen konnte. — τὰ ἐκ τῶν πόλεων στρατεύματα — die aus den Bürgern selbst bestehenden Heere, die sonst häufig τὰ πολι-

τικά στρατεύματα genannt werden. Vgl. IV, 4, 19; V, 3, 25. — ὅστις μὴ ἰκανὸς ἔστιν — In Relativsätzen, die eine notwendige Bestimmung enthalten, findet sich meistens die Negation οὐ, zuweilen, wenn der Inhalt nur ein gedachter ist, μή. Vgl. VII, 5, 17.

6. διμοιρίαις — d. i. mit doppeltem Solde. — περὶ ταφᾶς κόσμῳ — Mit einem Substantive kann auch ohne dabeistehenden Artikel ein Substantiv mit einer Präposition als Attribut verbunden werden. Thukyd. IV, 10, 4 καὶ οὐκ ἐν γῆ στρατός ἐστιν, es ist nicht ein auf dem Lande befindliches Heer.

7. μοι εἰδότε — mir, der ich

ὕπῆκοι ἤδη αὐτῷ εἶεν Μαρακοὶ καὶ Δόλοπες καὶ Ἀλκέτας ὁ ἐν τῇ Ἠπειρῷ ὑπαρχος· ὥστε, ἔφη, τί ἂν ἐγὼ φοβούμενος οὐ θραδίως ἂν ὑμᾶς οἰοίμην καταστρέφεσθαι; τάχα οὖν ὑπόλαβοι ἂν τις ἐμοῦ ἄπειρος, τί οὖν μέλλεις καὶ οὐκ ἤδη στρατεύεις ἐπὶ τοὺς Φαρσαλίους; ὅτι νῆ Δία τῷ παντὶ κρείττον μοι δοκεῖ εἶναι ἐκόντας ὑμᾶς μᾶλλον ἢ ἄκοντας προσαραγέσθαι. βιασθέντες μὲν γὰρ ὑμεῖς τ' ἂν βουλευοίσθε ὅ,τι δύνασθε κακὸν ἐμοί, ἐγὼ τ' ἂν ὑμᾶς ὡς ἀσθενεστάτους βουλοίμην εἶναι· εἰ δὲ πεισθέντες μετ' ἐμοῦ γένοισθε, δῆλον ὅτι αὐξοίμεν ἂν ὅ,τι δυναίμεθα ἀλλήλους. γινώσκω μὲν οὖν, 8 ὃ Πολυδάμα, ὅτι ἡ σὴ πατρίς εἰς σὲ ἀποβλέπει· ἐὰν δέ μοι φιλικῶς αὐτὴν ἔχειν παρασκευάσης, ὑπισχυοῦμαι σοι, ἔφη, ἐγὼ μέγιστόν σε τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι μετ' ἐμὲ καταστήσειν. οἶαν δὲ πραγμάτων τὰ δευτέρᾳ σοι δίδωμι ἄκουε, καὶ μηδὲν πίστευέ μοι ὅ,τι ἂν μὴ λογιζομένῳ σοι ἀληθὲς φαίνηται. οὐκοῦν τοῦτο μὲν εὐδηλον ἡμῖν, ὅτι Φαρσάλου προσγενομένης καὶ τῶν ἐξ ὑμῶν ἠρτημένων πόλεων εὐπετῶς ἂν ἐγὼ ταγὸς Θετταλῶν ἀπάντων κατασταίην· ὡς γε μὴν, ὅταν ταγεύηται Θετταλία, εἰς ἑξακισχιλίους μὲν οἱ ἱππεύοντες γίνονται, ὀπλί-

es auch schon so wufste. — Μαρακοὶ καὶ Δόλοπες — ätolische Völkerschaften. — Ἀλκέτας — König der Molosser in Epirus. Vgl. 2, 10. — τί ἂν ἐγὼ φοβούμενος — ἂν οἰοίμην — Die Partikel ἂν ist wiederholt, so daß dieselbe an der ersten Stelle die potentiale Ausdrucksweise des Verbum finitum gleichsam auf das begründete Participium überträgt: Was sollte ich fürchten, so daß ich deshalb meinen sollte? Vgl. VI, 4, 11. — ἤδη — gleich jetzt, wie sonst öfter mit dem Futurum. Vgl. zu IV, 1, 14. — τῷ παντί — S. zu II, 3, 22. — μᾶλλον — verstärkt den komparativen Begriff, indem es denselben noch einmal erneuert. Anab. IV, 6, 11 πολὺ οὖν κρείττον τοῦ ἐξήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειράσθαι, μᾶλλον ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἀνδρας κατασκευασμένων μάχεσθαι. VII, 4, 12. Demosth. Olynth. 3, 12 εἰς τὸ λοιπὸν μᾶλλον ἔτι ἢ νῦν τὸ τὰ βέλτεστα λέγειν φοβερώτερον ποιῆσαι.

8. παρασκευάσης — mit dem Accus. cum. Infin. wie συμπράττειν II, 3, 13. — πόλεων — nämlich — προσγενομένων. Vgl. zu V, 4, 58. — ταγός — Thessalien bestand aus einer Anzahl selbständiger Staaten, die jedoch in einer Art Bundesverhältnis standen, auch wohl im Falle der Not einen gemeinschaftlichen Anführer erwählten, der den Namen ταγός führte. Das Wort ταγός ist eigentümlich thessalisch (Pollux I, 128) und wird auch von den militärischen Befehlshabern einzelner Städte gebraucht. Corp. Inscr. Gr. Nr. 1770 Κυρρετιῶν τοῖς ταγοῖς. — ὡς γε μὴν — dem τοῦτο μὲν entsprechend. S. zu IV, 2, 17. — ἑξακισχιλίους — Die im Verhältnis zum Fußvolk starke Zahl der Reiterei erklärt sich aus den eigentümlichen Verhältnissen Thessaliens, wo die herrschenden Stände meist nur zu Pferde dienten. Vgl. IV, 3, 9. Isokrates vom Frieden 118 berechnet die thessalische Reiterei auf mehr als 3000 Mann.

- 9 ται δὲ πλείους ἢ μύριοι καθίστανται. ὧν ἐγὼ καὶ τὰ σώ-
ματα καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ὀρῶν οἶμαι ἂν αὐτῶν εἰ καλῶς
τις ἐπιμελοῖτο, οὐκ εἶναι ἔθνος ὁποῖον ἂν ἀξιώσαιεν ὑπήκοοι
εἶναι Θετταλοί. πλατυτάτης γε μὴν γῆς οὐσης Θετταλίας,
πάντα τὰ κύκλω ἔθνη ὑπήκοα μὲν ἐστίν, ὅταν ταγὸς ἐνθάδε
καταστῆ· σχεδὸν δὲ πάντες οἱ ταύτη ἀκοντισταὶ εἰσιν. ὥστε
10 καὶ πελταστικῶ εἰκὸς ὑπερέχειν τὴν ἡμετέραν δύναμιν. καὶ
μὴν Βοιωτοὶ γε καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ὅσοι Λακεδαιμονίοις πο-
λεμοῦντες ὑπάρχουσί μοι σύμμαχοι· καὶ ἀκολουθεῖν τοῖνυν
ἀξιοῦσιν ἐμοί, ἂν μόνον ἀπὸ Λακεδαιμονίων ἐλευθερῶ αὐ-
τούς. καὶ Ἀθηναῖοι δὲ εὖ οἶδ' ὅτι πάντα ποιήσαιεν ἂν ὥστε
σύμμαχοι ἡμῖν γενέσθαι· ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἂν μοι δοκῶ πρὸς
αὐτοὺς φιλίαν ποιήσασθαι. νομίζω γάρ ἐτι ῥᾶον τὴν κατὰ
11 θάλατταν ἢ τὴν κατὰ γῆν ἀρχὴν παραλαβεῖν ἂν. εἰ δὲ
εἰκότα λογιζομαι, σκόπει, ἔφη, καὶ ταῦτα. ἔχοντες μὲν γε
Μακεδονίαν, ἐνθεν καὶ Ἀθηναῖοι τὰ ξύλα ἄγρονται, πολὺ δή-
που πλέονας ἐκείνων ἱκανοὶ ἐσόμεθα ναῦς ποιήσασθαι. ἀν-
δρῶν γε μὴν ταύτας πληροῦν πότερον Ἀθηναίους ἢ ἡμᾶς
εἰκὸς μᾶλλον δύνασθαι, τσοῦτούς καὶ τοιοῦτους ἔχοντας
πενέστας; τούς γε μὴν ναύτας τρέφειν πότερον ἡμᾶς ἱκανω-
τέρους εἰκὸς εἶναι τοὺς δι' ἀφθονίαν καὶ ἄλλοσε σίτον ἐκ-
πέμποντας ἢ Ἀθηναίους τοὺς μηδ' αὐτοῖς ἱκανὸν ἔχοντας,
12 ἂν μὴ πρίωνται; καὶ χρήμασί γε εἰκὸς δήπου ἡμᾶς ἀφθονω-

9. οἶμαι ἂν — ἂν gehört zu εἶναι. Vgl. 4, 2. — οἱ ταύτη — d. i. die hier wohnenden.

10. ὅσοι — πολεμοῦντες — Das Particip mit einem zu ergänzenden εἰσί statt des erwarteten Verbum finitum. De re eq. 11, 12 πάντες ὅσοι συμπαραπέμπομενοι ἀξιοῦσιν ἂν φαίνονται. Vgl. auch zu 2, 27. — πάντα ποιήσαιεν ἂν ὥστε — Dieselbe Konstruktion auch Komment. II, 9, 6 πάντ' ἐποίησε ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρχεδήμου. Sonst pflegt ein Finalsatz mit ὅπως oder ὡς zu folgen: IV, 1, 40; VII, 4, 21. Anab. III, 1, 18 u. 35. Komment. II, 2, 6. Vgl. zu 5, 4.

11. εἰ λογιζομαι — ob meine Berechnung sachgemäß ist.

Über die Konstruktion s. zu II, 3, 27. — τὰ ξύλα — Holz zum Bau der Schiffe wurde von den Athenern damals noch größtenteils aus Makedonien bezogen. Vgl. V, 2, 16. Thukyd. IV, 108. Demosth. geg. Timoth. 26. 29. Diodor. XX, 46. Plutarch. Demetr. 10. — πενέστας — S. zu II, 3, 36. — Ἀθηναίους — πρίωνται — Der nicht sehr fruchtbare Boden Attikas konnte trotz der trefflichen Bebauung der dichten Bevölkerung nicht hinreichend Lebensmittel gewähren, so daß viel Getreide von außerhalb eingeführt werden mußte. Vgl. I, 1, 35; V, 4, 61.

12. νησύδρια — Den größten Teil seiner Einkünfte, in der besten Zeit gegen 1200 Talente, hatte Athen von seinen Bundesgenossen und

τέροις χρό-
ται ἔθνη
φέρει, ὅτα
οἱ καὶ βα-
μενος πλο-
σάσθαι ἐτ-
οἶδα γάρ
δουλείαν
καὶ τῆς μ-
πῶν ἀφίκα-
ἀπεκονάμα-
δαμονίους
δὲν ἔχοντ-
ὁ δ' ἐπα-
τοῦτος
οἱ διανο-
αίτην οἱ
ἔφη, διδά-
ἐμοὶ πολ-
βαίην ἐκ-
θεῖν, οἱ

Unterthan-
gezogen.
ist in gen-
Gegensat-
setzt. —
wirklich
persische
Isokrat.
sagt: ἐπ-
εἰς τὴν
βασιλεῖ
μεμελε-
26. — α-
V, 4, 29.
dritten H-
13. ἐπ-
straktion
wickelt,
mit τὸ
einfach v-
zu lasse
ἔφη ein-
zufügung
τοῦτο δε-
behande-

τέροις χοῆσθαι μὴ εἰς νησύδρια ἀποβλέποντας, ἀλλ' ἠπειρω-
 τικὰ ἔθνη καρπουμένους. πάντα γὰρ δήπου τὰ κύκλω φόρον
 φέρει, ὅταν ταγεύηται τὰ κατὰ Θετταλίαν. οἶσθα δὲ δήπου
 ὅτι καὶ βασιλεὺς ὁ Περσῶν οὐ νήσους ἀλλ' ἠπειρον καρπού-
 μενος πλουσιώτατος ἀνθρώπων ἐστίν· ὃν ἐγὼ ὑπήκοον ποιή-
 σασθαι ἐτι εὐκατεργαστότερον ἠγοῦμαι εἶναι ἢ τὴν Ἑλλάδα.
 οἶδα γὰρ πάντας τοὺς ἐκεῖ ἀνθρώπους πλὴν ἐνὸς μᾶλλον
 δουλείαν ἢ ἀλλήν μεμελετηκότας, οἶδα δὲ ὑφ' οἷας δυνάμεως
 καὶ τῆς μετὰ Κύρου ἀναβάσεως καὶ τῆς μετ' Ἀγησιλάου εἰς
 πᾶν ἀφίκετο βασιλεὺς. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἐγὼ 13
 ἀπεκρινάμην ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἀξιόσκεπτα λέγει, τὸ δὲ Λακε-
 δαιμονίους ὄντας φίλους ἀποστῆναι πρὸς τοὺς ἐναντίους, μη-
 δὲν ἔχοντας ἐγκαλεῖν, τοῦτ', ἔφη, ἀπορόν μοι δοκεῖ εἶναι·
 ὁ δ' ἐπαινέσας με καὶ εἰπὼν, ὅτι μᾶλλον ἐκτέον μοι εἶη, ὅτι
 τοιοῦτος εἶην, ἀφῆκέ μοι ἐλθόντι πρὸς ὑμᾶς λέγειν τάληθῆ,
 ὅτι διανοοῖτο στρατεύειν ἐπὶ Φαρσαλίου, εἰ μὴ πεισοίμεθα.
 αἰτεῖν οὖν ἐκέλευε βοήθειαν παρ' ὑμῶν. καὶ ἐὰν μὲν σοι,
 ἔφη, διδῶσιν ὥστε σε πείθειν ἱκανὴν πέμπειν συμμαχίαν ὡς
 ἐμοὶ πολεμεῖν, ἄγ', ἔφη, καὶ τούτῳ χρώμεθα ὅτι ἂν ἀπο-
 βαίνη ἐκ τοῦ πολέμου· ἂν δὲ σοι μὴ δοκῶσιν ἱκανῶς βοη-
 θεῖν, οὐκ ἦδη ἀνέγκλητος ἂν δικαίως εἴης, εἰ τῇ πατρίδι,

Unterthanen, meist Inselbewohnern, gezogen. — Das Deminutiv νησύδρια ist in geringschätzender Weise im Gegensatz zu ἠπειρωτικά ἔθνη gesetzt. — ὃν ἐγὼ κτλ. — Dafs Iason wirklich an einen Angriff auf das persische Reich gedacht, bestätigt Isokrat, Philipp. 119, der von ihm sagt: ἐποίητο γὰρ τοὺς λόγους ὡς εἰς τὴν ἠπειρον διαβησόμενος καὶ βασιλεῖ πολεμήσων. — πάντας — μεμελετηκότας — S. zu III, 1, 26. — εἰς πᾶν ἀφίκετο — S. zu V, 4, 29. Die Thatsachen siehe im dritten Buche.

13. ἐπεὶ δὲ κτλ. — Die Konstruktion ist dadurch etwas verwickelt, dafs, anstatt das zweite mit τὸ δὲ beginnende Satzglied einfach von ἀπεκρινάμην abhängen zu lassen, in dasselbe noch ein ἔφη eingeschaltet, und durch Hinzufügung des zusammenfassenden τοῦτο der Satz wie ein unabhängiger behandelt ist. Eben deshalb ist

auch der Satz, welcher eigentlich grammatisch der Nachsatz sein sollte, mit δὲ eingeführt. Vgl. V, 1, 28. — ἐκτέον μου — Das Adjectiv. verbale steht hier im Sinne des Mediums ἔχεσθαι τινος an etwas festhalten. — διδῶσιν — kann unmöglich das einzig zu denkende Subjekt die Lake- dämonier haben. Dem erwarteten Sinne: wenn es dir glückt gemäfs sind die Vorschläge, zu lesen: ἐὰν μὲν σοι θεοὶ δῶσιν, oder besser als diese zu feierliche Ausdrucksweise: ἐὰν μὲν θεοὶ διδῶσι. — συμμαχίαν — Hilfstuppen. S. IV, 8, 24. Thukyd. VI, 73 πρόσβεις ἀπέστειλαν, ὅπως ξυμμαχία αὐτοῖς παραγένηται. — ὡς ἐμοὶ πολεμεῖν — um mit mir Krieg zu führen Vgl. zu V, 2, 38. Nach ἱκανός steht sonst gewöhnlich der bloise Infinitiv, wie § 14. — τούτῳ χρώμεθα — wir wollen das über

s. zu II, 3,
 lz zum Bau
 en Athenern
 ils aus Ma-
 l. V, 2, 16.
 nosth. geg.
 or. XX, 46.
 πενίστας
 θηναίους
 nicht sehr
 kas konnte
 bauung der
 nicht hin-
 gewähren,
 von aufer-
 en mußte.

en grüßten
 der besten
 hatte Athen
 ossen und

- 14 ἢ σε τιμᾶ, καὶ σὺ πράττοις τὰ κράτιστα; περὶ τούτων δὴ ἐγὼ ἤκω πρὸς ὑμᾶς καὶ λέγω πάντα, ὅσα ἐκεῖ αὐτὸς τε ὄρω καὶ ἐκείνου ἀκήμοα. καὶ νομίζω οὕτως ἔχειν, ὡς ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, ὡς εἰ μὲν πέμψετε ἐκεῖσε δύναμιν μὴ ἐμοὶ μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις Θετταλοῖς ἱκανὴν δοκοῦσαν εἶναι πρὸς Ἴάσονα πολεμεῖν, ἀποστήσονται αὐτοῦ αἱ πόλεις· πᾶσαι γὰρ φοβοῦνται ὅσοι ποτὲ προβήσεται ἢ τοῦ ἀνδρὸς δύναμις· εἰ δὲ νεοδαμῳδεις καὶ ἄνδρα ἰδιώτην οἴεσθε ἀρκέσειν, συμβουλευέω
- 15 ἡσύχλιαν ἔχειν. εὐ γὰρ ἴστε, ὅτι πρὸς τε μεγάλην ἔσται ῥώμην ὁ πόλεμος καὶ πρὸς ἄνδρα, ὃς φρόνιμος μὲν οὕτω στρατηγὸς ἔστιν, ὡς ὅσα τε λανθάνειν καὶ ὅσα φθάνειν καὶ ὅσα βιάζεσθαι ἐπιχειρεῖ οὐ μάλᾳ ἀφαιμαρτάνει. ἱκανὸς γάρ ἐστι καὶ νυκτὶ ὅσαπερ ἡμέρᾳ χρῆσθαι, καὶ ὅταν σπεύδῃ, ἄριστον καὶ δεῖπνον ποιησάμενος ἅμα πονεῖσθαι. οἴεται δὲ καὶ ἀναπαύεσθαι χρῆναι, ὅταν ἀφίκηται ἐνθ' ἂν ὠρμημένος ἦ καὶ διαπράξῃται ἂ δεῖ· καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ δὲ ταῦτα εἶθικεν. ἐπίσταται δὲ καὶ ὅταν ἐπιπονήσαντες ἀγαθὸν τι πράξωσιν οἱ στρατιῶται, ἐκπλήσῃ τὰς γνώμας αὐτῶν· ὥστε καὶ τοῦτο
- 16 μαλακὰ γίννεται. καὶ μὴν ἐγκρατέστατός γέ ἐστιν ὧν ἐγὼ οἶδα τῶν περὶ τὸ σῶμα ἡδονῶν· ὥστε οὐδὲ διὰ ταῦτα ἀσχολίαν ἔχει τὸ μὴ πράττειν ἀεὶ τὸ δεόμενον. ὑμεῖς οὖν σκεψάμενοι εἶπατε πρὸς ἐμέ, ὥσπερ ὑμῖν προσήκει, ὅποια δυνήσεσθε τε καὶ μέλλετε ποιήσειν.

uns ergehen lassen. — καὶ σὺ πράττοις τὰ κράτιστα — wenn du für dein Vaterland das Nützlichste zu erreichen suchtest, d. h. wenn du dich mit mir verbindest.

14. ὡς ἀποστήσονται — S. zu IV, 1, 33. — ἰδιώτην — einen Privatmann, nicht einen König selbst.

15. ῥώμην — Heeresmacht, statt des üblichen δύναμις auch VII, 4, 16. Anab. III, 3, 14. — ὡς — ἀφαιμαρτάνει — S. zu IV, 1, 33 und vgl. Kyrop. III, 1, 19 ἂ δὲ ὠήθη χρῆναι λαθεῖν ἢ φθάσαι ἢ ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γενόμενος διαπράξασθαι. — νυκτὶ ὅσαπερ ἡμέρᾳ χρῆσθαι — von der Nacht wie vom Tage Gebrauch

machen, die Nacht benutzen als ob sie Tag wäre. Agesil. 6, 6. Kyrop. I, 5, 12. De rep. Laced. 5, 7 τῆ ὄρφνῃ ὅσα ἡμέρα χρῆστέον. Der Accusativ ὅσαπερ dient zur Bestimmung der Art des Gebrauchs. Vgl. II, 1, 2; VI, 2, 27 τοῖς ἀνατίοις ὀλίγα ἐχρήτο. — ἐκπλήσαι τὰς γνώμας — die Wünsche befriedigen. Anab. I, 7, 8 ὁ δὲ ἐμπιπλᾶς ἀπάντων τὴν γνώμην ἀπέπεμπε.

16. τὸ μὴ πράττειν — abhängig von ἀσχολία als einem negativen Begriffe. S. zu IV, 8, 6. — τὸ δεόμενον — nämlich πράττεσθαι. Vgl. Kyrop. II, 3, 3 οὐδὲν αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πράττεσθαι δεομένων. Oekon. 12, 11 τὸ μεθύειν λήθην ἐμποιεῖ πάντων τῶν πράττεσθαι δεομένων.

Ὁ μὲν
βαίοντο
ἀφαιμαρ
πρὸς τὸ
οὐκ ἂν δ
ἀπόστα
τά τε ἐάν
τὴν ἀπό
τῶν Φαρ
περαδοῦν
ἐαυτοῦ π
πόλιν κεί
στῆσαν α
οἱ Φαρσί
ταρὸς τῶ
διεταξεν
καὶ ὄπλα
μῆκος π
ἐλάττω
ἀνθρώπων
πόλις ἀ
φόρον ὁ
μὲν οὐ
περὶ Ἰ

17. τ
die in d
selbst
die Angr
zu beach
entwede
dafür r
schreib

18. τ
— περ
V, 1, 1
ἐκείσε
19. ἔ
5, 7.
2, 24
nämlich
— κα

Ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τότε μὲν ἀνε- 17
 βάλλοντο τὴν ἀπόκρισιν· τῇ δ' ὕστεραία καὶ τῇ τρίτῃ λογι-
 σάμενοι τὰς τ' ἔξω μόρας ὅσαι αὐτοῖς εἶεν καὶ τὰς περὶ
 Λακεδαίμονα πρὸς τὰς ἔξω τῶν Ἀθηναίων τριήρεις καὶ τὸν
 πρὸς τοὺς ὁμόρους πόλεμον ἀπεκρίναντο, ὅτι ἐν τῷ παρόντι
 οὐκ ἂν δύναντο ἱκανὴν αὐτῷ ἐκπέμψαι ἐπικουρίαν, ἀλλ'
 ἀπιόντα συντίθεσθαι αὐτὸν ἐκέλευον ὅπῃ δύναιτο ἄριστα
 τὰ τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ τῆς πόλεως. κακείνος μέντοι ἐπαινέσας 18
 τὴν ἀπλότητα τῆς πόλεως ἀπῆλθε. καὶ τὴν μὲν ἀκρόπολιν
 τῶν Φαρσαλίων εἶδειτο τοῦ Ἰάσονος μὴ ἀναγκάσαι αὐτὸν
 παραδοῦναι, ὅπως τοῖς παρακαταθεμένοις διασώξῃ· τοὺς δὲ
 ἑαυτοῦ παῖδας ἔδωκεν ὁμήρους, ὑποσχόμενος αὐτῷ τὴν τε
 πόλιν πείσας ἐκοῦσαν σύμμαχον ποιήσειν καὶ ταγὸν συγκατα-
 στήσειν αὐτόν. ὡς δὲ τὰ πιστὰ ἔδοσαν ἀλλήλοις, εὐθύς μὲν
 οἱ Φαρσάλιοι εἰρήνην ἤρρον, ταχὺ δὲ ὁ Ἰάσων ὁμολογουμένως
 ταγὸς τῶν Θεσσαλῶν καθειστήκει. ἐπεὶ γε μὴν ἐτάγευσε, 19
 διέταξεν ἱππικὸν τε ὅσον ἐκάστη πόλις δυνατὴ ἦν παρέχειν
 καὶ ὀπλιτικόν. καὶ ἐγένοντο αὐτῷ ἱππεῖς μὲν σὺν τοῖς συμ-
 μάχοις πλείους ἢ ὀκτακισχίλιοι, ὀπλίται δὲ ἐλογίσθησαν οὐκ
 ἐλάττους δισμυριάων, πελταστικόν γε μὴν ἱκανὸν πρὸς πάντας
 ἀνθρώπους ἀντιταχθῆναι· ἔργον γὰρ ἐκείνων γε καὶ τὰς
 πόλεις ἀριθμῆσαι. προεῖπε δὲ καὶ τοῖς περιοίκους πᾶσι τὸν
 φόρον ὥσπερ ἐπὶ Σκόπα τεταγμένος ἦν φέρειν. καὶ ταῦτα
 μὲν οὕτως ἐπεραίνετο· ἐγὼ δὲ πάλιν ἐπάνεμι, ὅθεν εἰς τὰς
 περὶ Ἰάσονος πράξεις ἐξέβην.

17. τὰς περὶ — τριήρεις —
 die in den Meeren bei Lakedämon
 selbst waren, um das Land gegen
 die Angriffe der athenischen Schiffe
 zu beschützen. Das Wort ἔξω ist
 entweder ganz zu streichen, oder
 dafür nach V, 4, 63 ἐξήμοντα zu
 schreiben.

18. τὴν ἀκρόπολιν — S. § 2.
 — πείσας ἐκοῦσαν — Vgl. Anab.
 V, 1, 14 τὰς δὲ πόλεις ἐκοῦσας
 ἐπεισεν ὁδοποιεῖν.

19. ἐπεὶ γε μὴν — S. zu III,
 5, 7. — ἐτάγευσε — S. zu II,
 2, 24 ἐνυράνησε. — ἔργον —
 nämlich ἐστὶ, es ist schwierig.
 — καὶ τὰς πόλεις — auch nur

die Städte. — ἐπὶ Σκόπα —
 thessalischer Fürst in Krannon zur
 Zeit der Perserkriege. Die Skopa-
 den und Aleuaden beherrschten
 fast ganz Thessalien, bis Lykophron
 von Pherae daselbst eine Herr-
 schaft für sich gründete. Vgl. II,
 3, 4. — τὰς περὶ Ἰάσονος
 πράξεις — Statt περὶ Ἰάσονος
 Accusativ steht bei dem Neutrum
 des Artikels oder bei Substantiven
 diese Präposition mit dem Genetiv
 in der Regel nur dann, wenn der
 ganze Ausdruck von einem Verbum
 abhängig ist, das περὶ mit dem
 Genetiv nach sich haben kann. I, 6,
 28 ἔφρασε τὰ περὶ τοῦ Ἐτεονίκου.
 VI, 2, 31 τὰ περὶ Μνασίππου

II. Οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι συνελέγοντο εἰς τοὺς Φωκέας, οἱ δὲ Θηβαῖοι ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν αὐτῶν ἐφύλαττον τὰς εἰσβολάς. οἱ δ' Ἀθηναῖοι αὐξανομένους μὲν ὀρῶντες διὰ σφᾶς τοὺς Θηβαίους χρήματά τε οὐ συμβαλλομένους εἰς τὸ ναυτικόν, αὐτοὶ δὲ ἀποκναιόμενοι καὶ χρημάτων εἰσφοραῖς καὶ ληστείαις ἐξ Αἰγίνης καὶ φυλακαῖς τῆς χώρας, ἐπεθύμησαν παύσασθαι τοῦ πολέμου, καὶ πέμψαντες πρέσβεις εἰς Λακεδαίμονα εἰρήνην ἐποίησαντο.

- 2 Εὐθύς δ' ἐκεῖθεν δύο τῶν πρέσβειων πλεύσαντες κατὰ δόγμα τῆς πόλεως εἶπον τῷ Τιμοθέῳ ἀποπλεῖν οἴκαδε ὡς εἰρήνης οὐσῆς· ὁ δ' ἅμα ἀποπλέων τοὺς τῶν Ζακυνθίων φργάδας ἀπεβίβασεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐκ τῆς πόλεως Ζακύνθιοι πέμψαντες πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔλεγον, οἷα πεπονθότες εἶεν ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου, εὐθύς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀδικεῖν τε ἠγοῦντο τοὺς Ἀθηναίους καὶ ναυτικὸν πάλιν κατεσκεύαζον καὶ συνετάττοντο εἰς ἐξήκοντα ναῦς ἀπ' αὐτῆς τε τῆς Λακεδαίμονος καὶ Κορίνθου καὶ Λευκάδος καὶ

ἠκηκίαι. VII, 3, 4 διατελέσαι βούλομαι τὰ περὶ Εὐφρονος. VII, 4, 18 ἦσθοντο τὰ περὶ Ὀλοῦρον. VII, 4, 1 τὰ περὶ Εὐφρονος εἰρηται. Anab. II, 5, 37 ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προξένου. Kyrop. V, 3, 26 ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρονόριον. Dagegen mit dem Accus. I, 6, 36 ἐξηγγεῖλε τὰ περὶ τὴν ναυμαχίαν. Wie hier findet sich der Genetiv bei dem Substantiv πρᾶξις auch Thukyd. VI, 88 ἐφοβεῖτο γὰρ αὐτοὺς διὰ τὴν περὶ τῶν Μαντινικῶν πρᾶξιν, und nach dem Verbum πράττειν Hellen. V, 2, 7 u. 10; VI, 3, 3. Anab. I, 6, 6, während unten 5, 1 ὅσα περὶ Ἰάσονα ἐπράχθη. I, 4, 1 τὰ περὶ τὸ Βυζάντιον πεπραγμένα steht.

II. 1. Die im vorigen Kapitel § 1 abgebrochene Erzählung wird fortgesetzt. Es fallen diese Begebenheiten in das Jahr 374 v. Chr. — εἰσβολάς — S. zu V, 4, 48. — αὐξανομένους — S. V, 4, 62f. — συμβαλλομένους — wie es die übrigen Mitglieder der neugebildeten athenischen Bundesgenossenschaft thaten (s. zu V, 4,

34). Das Verbum συμβάλλεσθαι erinnert an den Namen σύνταξις, welchen die Athener jetzt den Beiträgen der Bundesgenossen statt des früher gebräuchlichen φόρος gaben. — ληστείαις ἐξ Αἰγίνης — Vgl. V, 1, 1.

2. Τιμοθέῳ — der mit einer Flotte gegen den Peloponnes ausgesandt worden war und sich nun an der akarnanischen Küste befand. S. V, 4, 66. — τῶν Ζακυνθίων — Die Parteiungen waren auch in Zakynthos zum offenen Ausbruch gekommen; die vertriebene, den Spartanern feindliche Partei hatte auf der Flotte des Timotheos Zuflucht gefunden. Diodor XV, 45. — εἰς τὴν χώραν — Diodor a. O. κατελάβοντο χωρίον ὀχυρὸν παρὰ θάλατταν. ἐκ τούτου δὲ ὁρμώμενοι καὶ βοηθὸν ἔχοντες τὸν Τιμοθέον ἐναποκοίοντο τοὺς ἐν τῇ πόλει.

3. οἱ ἐκ τῆς πόλεως — S. zu III, 1, 22. — συνετάττοντο — S. zu V, 2, 20. Es folgen die Ereignisse des Jahres 373 v. Chr.

Ἀμβρακίας καὶ Ἡλίδος καὶ Ζακύνθου καὶ Ἀχαΐας καὶ Ἐπι-
 δαύρου καὶ Τροιζήνης καὶ Ἐρμιόνης καὶ Ἀλιείων. ἐπιστήσαν- 4
 τες δὲ ναύαρχον Μνάσιππον ἐκέλευον τῶν τε ἄλλων ἐπιμε-
 λεῖσθαι τῶν κατ' ἐκείνην τὴν θάλατταν καὶ στρατεῦν ἐπὶ
 Κέρκυραν. ἔπεμψαν δὲ καὶ πρὸς Διονύσιον διδάσκοντες, ὡς
 καὶ ἐκείνῳ χρήσιμον εἶη τὴν Κέρκυραν μὴ ὑπ' Ἀθηναίους
 εἶναι. καὶ ὁ μὲν δὴ Μνάσιππος, ἐπεὶ συνελέγη αὐτῷ τὸ ναυ- 5
 τικόν, ἔπλευσεν εἰς τὴν Κέρκυραν· εἶχε δὲ καὶ μισθοφόρους
 σὺν τοῖς ἐκ Λακεδαιμόνος μετ' αὐτοῦ στρατευομένοις οὐκ
 ἐλάττους χιλίων καὶ πεντακοσίων. ἐπεὶ δὲ ἀπέβη, ἐκράτει 6
 τε τῆς γῆς καὶ ἐδήγου ἔξειορασμένην μὲν παγκάλως καὶ πε-
 φτυτεμένην τὴν χώραν, μεγαλοπρεπεῖς δὲ οἰκῆσεις καὶ οἰνωνας
 κατεσκευασμένους ἐπὶ τῶν ἀγρῶν· ὥστ' ἔφασαν τοὺς στρα-
 τιώτας εἰς τοῦτο τρυφῆς ἐλθεῖν, ὥστ' οὐκ ἐθέλειν πίνειν, εἰ
 μὴ ἀνθοσμίας εἶη. καὶ ἀνδράποδα δὲ καὶ βοσκήματα πάμ-
 πολλα ἤλισκετο ἐκ τῶν ἀγρῶν. ἔπειτα δὲ κατεστρατοπεδεύ- 7
 σατο τῷ μὲν περὶ ἐπὶ λόφῳ ἀπέχοντι τῆς πόλεως ὡς πέντε
 στάδια, πρὸ τῆς χώρας ὄντι, ὅπως ἀποτέμνοιτο ἐντεῦθεν, εἰ
 τις ἐπὶ τὴν χώραν τῶν Κερκυραίων ἐξίει· τὸ δὲ ναυτικὸν
 εἰς τὰπὶ θάτερα τῆς πόλεως κατεστρατοπέδευσεν, ἔνθεν ᾗτ'
 ἂν τὰ προσπλέοντα καὶ προαισθάνεσθαι καὶ διακωλύειν. πρὸς 8
 δὲ τούτοις καὶ ἐπὶ τῷ λιμένι, ὅποτε μὴ χειμῶν κωλύει, ἐφώρμει
 ἐπολιόρμει μὲν δὴ οὕτω τὴν πόλιν. ἐπεὶ δὲ οἱ Κερκυραῖοι ἐκ
 μὲν τῆς γῆς οὐδὲν ἐλάμβανον διὰ τὸ κρατεῖσθαι κατὰ γῆν,
 κατὰ θάλατταν δὲ οὐδὲν εἰσῆγετο αὐτοῖς διὰ τὸ ναυκρατεῖ-

4. ἐπὶ Κέρκυραν — Die Spar-
 tanner waren nach Diodor XV, 46
 zu dieser Unternehmung von einer
 lakonischen Partei in Kerkyra auf-
 gefordert worden, welche ihre Hille
 zur Unterwerfung dieser wichtigen
 Insel versprach. — πρὸς Διονύ-
 σιον — den Herrscher von Syra-
 kus, den ersten des Namens. —
 χρήσιμον — weil Kerkyra auf
 der Überfahrt nach Sicilien lag
 (§ 9) und auch schon früher bei
 der Expedition nach Sicilien von
 den Athenern als Sammelplatz be-
 nutzt worden war. S. Thukyd.
 VI, 32 u. 42.

6. ἔφασαν — S. zu III, 5, 21.
 — οὐκ ἐθέλειν — Die Negation

οὐ ist hier bei dem Infinitiv nach
 ὥστε gesetzt, weil derselbe nur in-
 folge der indirekten Rede steht.
 — πίνειν — Das in Gedanken
 vorschwebende Objekt οἶνον er-
 giebt sich aus dem vorangehenden
 οἰνωνας. Dasselbe Wort ist auch
 bei ἀνθοσμίας zu ergänzen. —
 ἤλισκετο ἐκ τῶν ἀγρῶν —
 Vgl. III, 2, 26.

7. εἰς τὰπὶ θάτερα — auf
 die andere Seite. Vgl. Anab.
 V, 4, 10 εἰσβάλλειν ἐκ τοῦ ἐπὶ θά-
 τερα. Ohne Präposition lokal ge-
 braucht VII, 4, 30 οἱ Ἡλείοι τὰπὶ
 θάτερα τοῦ ποταμοῦ παρετάξαντο.

8. ναυκρατεῖσθαι — Das Sub-
 jekt sollte αὐτούς sein, ist aber

- 9 σθαι, ἐν πολλῇ ἀπορία ἦσαν· καὶ πέμποντες πρὸς τοὺς Ἀθηναίους βοηθεῖν τε ἔδεικνόντο καὶ ἐδίδασκον ὡς μέγα μὲν ἀγαθὸν ἀποβάλλειν ἄν, εἰ Κερκύρας στερηθεῖεν, τοῖς δὲ πολεμίοις μεγάλην ἂν ἰσχύν προσβάλλειν· ἐξ οὐδεμιᾶς γὰρ πόλεως πλὴν γε Ἀθηναίων οὔτε ναῦς οὔτε χρήματα πλείονα ἂν γενέσθαι. ἔτι δὲ κείσθαι τὴν Κέρκυραν ἐν καλῷ μὲν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῶν πόλεων, αἰ ἐπὶ τούτῳ καθήκουσιν, ἐν καλῷ δὲ τοῦ τὴν Λακωνικὴν χώραν βλέπειν, ἐν καλλίστῳ δὲ τῆς τε ἀντιπέρας Ἠπείρου καὶ τοῦ εἰς Πελοπόννησον ἀπὸ
- 10 Σικελίας παράπλου. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμισαν ἰσχυρῶς ἐπιμελητέον εἶναι, καὶ στρατηγὸν πέμπουσι
- 11 Στησικλέα εἰς ἑξακοσίους ἔχοντα πελταστάς, Ἀλκίετον δὲ ἔδειξαν
- 12 στυλαβίασιν συνδιαβιάσαι τούτους. καὶ οὗτοι μὲν νυκτὸς διακομισθέντες πον τῆς χώρας εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν. ἐψηφίσαντο δὲ καὶ ἑξήκοντα ναῦς πληροῦν, Τιμόθεον δ' αὐτῶν
- στρατηγὸν ἐχειροτόνησαν. ὁ δ' οὐ δυνάμενος αὐτόθεν τὰς ναῦς πληρῶσαι, ἐπὶ νήσων πλεύσας ἐκεῖθεν ἐπειρᾶτο συμπλη-

teils des unmittelbar vorangehenden αὐτοῖς, teils der Parallelität mit κεισθαι wegen fortgeblieben.

9. ἐδίδασκον — Die folgenden Worte sind offenbar mit Rücksicht auf die Rede geschrieben, welche bei Thukyd. I, 32—36 die Kerkyräer bei einer ähnlichen Gelegenheit in Athen hielten. Man vergleiche mit den Worten ὡς μέγα — προσβάλλοιεν 36, 3 τρία μὲν ὄντα λόγον ἀξία τοῖς Ἑλλήσι ναυτικά, τὸ παρ' ὑμῖν καὶ τὸ ἡμέτερον καὶ τὸ Κορινθίων, τούτων δ' εἰ περιόψεσθε τὰ δύο εἰς ταῦτόν ἐλθεῖν καὶ Κορινθιοὶ ἡμᾶς προκαταλήφονται, Κερκυραίοις τε καὶ Πελοποννησίοις ἅμα ναυμαγήσετε· δεξιόμενοι δὲ ἡμᾶς ἕξετε πρὸς αὐτοὺς πλείοσι ναυσὶ ταῖς ἡμετέροις ἀγωνίζεσθαι; mit ἐξ οὐδεμιᾶς — γενέσθαι 33, 1 ναυτικὸν τε κεντημέθρα πλὴν τοῦ παρ' ὑμῖν πλείστον; mit ἔτι δὲ — παράπλου 36, 2 τῆς τε γὰρ Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κείται. — ἐν καλῷ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. — Wie von Adverbien (s. zu IV, 5, 15), so hängt hier von dem Neutrum eines Adjektivs mit einer

Präposition verbunden, das gleichfalls mit adverbialer Bedeutung steht, ein Genetiv zur Bestimmung der Beziehung ab: es liege Kerkyra günstig in Bezug auf den korinthischen Meerbusen. Isokrat. vom Umtausch 108 τίς γὰρ οὐκ οἶδε Κέρκυραν μὲν ἐν ἐπικαιροτάτῳ καὶ καλλίστῳ κειμένην τῶν περὶ Πελοπόννησον. Vgl. die oben angeführte Stelle aus Thukyd. I, 36, 2 und über ἐν καλῷ zu IV, 3, 5.

40. Ἀλκίετον — S. 1, 7. — συνδιαβιάσαι — beim Übersetzen behilflich sein. Die athenischen Truppen gingen zu Lande nach der Küste von Epirus, um von da nach Kerkyra überzusetzen.

11. πον — weil aus dem Verbum διακομίζεσθαι ein Begriff des Landens oder Gelandetseins zu entnehmen ist.

12. αὐτόθεν — d. h. von den in Athen befindlichen zum Seedienst tauglichen Leuten. — ἐπὶ νήσων — S. zu IV, 8, 7. — Seine Abfahrt von Athen fand im Munychion (April) d. J. 373 v. Chr. statt. Demosth.

ποιῶν, ο
εἰκῆ πε
τὸν τῆς
αὐτῶν,
θαυρο
ναῖς ἐπ
δὲ παρ
ἐπλεῖ κα
τάξει κ
ἐγένοντο
τῷ χρόν
πλήθος
σθαι ὅστ
τῶν καὶ
δούλους
ἀπέδησ
ἔσον οὐ
ἐκτανού
τοῖς δ'

geg. Tim
hier = l
bedeute
μῖνας
über H
sehene
gehört ei
zu der M
Schiffen.
συγκρο
ἀνεγκο
σθαι.
κερο
13. ἀ
höheren d
Thukyd.
σαντες
in der ge
tersuchun
des lacon
Gunsten
nach Ath
erhielt
Komman
14. ἡ
Bürger A
der Trien
ΞΕΝΟΦ

ροῦν, οὐ φαῦλον ἡγούμενος εἶναι ἐπὶ συγκεροτημένας ναῦς εἰκῆ περιπλεῦσαι. οἱ δ' Ἀθηναῖοι νομίζοντες αὐτὸν ἀναλοῦν 13 τὸν τῆς ὥρας εἰς τὸν περίπλου χρόνον, συγγνώμην οὐκ ἔσχον αὐτῷ, ἀλλὰ παύσαντες αὐτὸν τῆς στρατηγίας Ἰφικράτην ἀνθαιροῦνται. ὁ δ' ἐπεὶ κατέστη στρατηγός, μάλα ὀξέως τὰς 14 ναῦς ἐπληροῦτο καὶ τοὺς τριηράρχους ἠνάγκαζε. προσέλαβε δὲ παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ εἴ ποῦ τις ναῦς περὶ τὴν Ἀττικὴν ἐπλει καὶ τὴν Πάραλον καὶ τὴν Σαλαμινίαν, λέγων, ὡς ἐὰν τάκει καλῶς γένηται, πολλὰς αὐτοῖς ναῦς ἀποπέμφοι. καὶ ἐγένοντο αὐτῷ αἱ ἅπασαι περὶ ἑβδομήκοντα. ἐν δὲ τούτῳ 15 τῷ χρόνῳ οἱ Κερκυραῖοι οὕτω σφόδρα ἐπέινων, ὥστε διὰ τὸ πλῆθος τῶν αὐτομολούντων ἐκήρυξεν ὁ Μνάσιππος πεπερᾶσθαι ὅστις αὐτομολοῖη. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἦττον ἠτύμοβλον, τελευτῶν καὶ μαστιγῶν ἀπέπεμπεν. οἱ μέντοι ἐνδοθεν τοὺς γε δούλους οὐκ ἐδέχοντο πάλιν εἰς τὸ τεῖχος, ἀλλὰ πολλοὶ ἔξω ἀπέθνησκον. ὁ δ' αὖ Μνάσιππος ὁρῶν ταῦτα ἐνόμιξέ τε 16 ὅσον οὐκ ἤδη ἔχειν τὴν πόλιν καὶ περὶ τοὺς μισθοφόρους ἐκαινούργει καὶ τοὺς μὲν τινὰς αὐτῶν ἀπομίσθους ἐπεποιήκει, τοῖς δ' οὔσι καὶ δυοῖν ἤδη μνηοῖν ὄφειλε τὸν μισθόν, οὐκ

geg. Timoth. 6. — φαῦλον — hier = leicht zu nehmen, unbedeutend. — συγκεροτημένας ναῦς — mit wohlgeübter Rudermannschaft versehene Schiffe. Das Particip gehört eigentlich dem Sinne nach zu der Mannschaft, nicht zu den Schiffen. Polyb. I, 61 πληρώματα συγκεροτημένα. Thukyd. VIII, 95 ἀξυγκροτήτοις πληρώμασι χορήσασθαι. Lukian. Hahn 24 ἵππος συγκεροτημένη.

13. ἀναλοῦν — statt des üblicheren ἀναλίσκεν auch Hiero 11, 1. Thukyd. III, 81; IV, 48. — παύσαντες — Timotheos wurde zwar in der gegen ihn eingeleiteten Untersuchung, wohl auf Verwendung des Iason und Alketas, die zu seinen Gunsten Zeugnis abzulegen selbst nach Athen kamen, freigesprochen, erhielt aber nicht wieder ein Kommando.

14. ἠνάγκαζε — Die reicheren Bürger Athens waren zur Leistung der Trierararchie verpflichtet, d. h.

sie mußten ein vom Staate gelieferttes Schiff auf eigene Kosten unterhalten, auch den Befehl desselben als Trierararch führen, in der Regel auf ein Jahr. Bei dem sinkenden Patriotismus der Athener fehlte es nun nicht an Ausflüchten, sich dieser Leistung zu entziehen. — εἴ ποῦ — ἐπλει — d. i. die Schiffe, welche zur Sicherung der attischen Küste dort kreuzten. — τὴν Πάραλον — S. zu II, 1, 28.

15. πεπερᾶσθαι — Über das Perfekt s. zu V, 4, 7 und vgl. (Demosth.) geg. Neaera 17 ὁ νόμος — πεπερᾶσθαι κελεύει. Lukian. Göttergespr. 24, 2 ἡδέως ἂν ἤλωσα πεπερᾶσθαι, ὡπερ οἱ ἐν γῆ κακῶς δουλεύοντες. — τελευτῶν — zuletzt. Vgl. V, 3, 15. — οἱ ἐνδοθεν — S. zu III, 1, 18.

16. ὅσον οὐκ — fast, wie sonst μόνον οὐ. So auch § 24; V, 2, 13. Anab. VII, 2, 5 ἐλέγετο ὅτι Πῶλος ὅσον οὐ παρείη ἤδη. — τοὺς μὲν τινὰς κτέ. — gewöhn-

ἀπορῶν, ὡς ἐλέγετο, χρημάτων· καὶ γὰρ τῶν πόλεων αἱ
 17 πολλαὶ αὐτῷ ἀργύριον ἀντὶ τῶν ἀνδρῶν ἐπεμπον, ἅτε καὶ
 διαποντίου τῆς στρατείας οὔσης. κατιδόντες δὲ ἀπὸ τῶν
 πύργων οἱ ἐκ τῆς πόλεως τὰς τε φυλακὰς χεῖρον ἢ πρόσθεν
 φυλαττομένας ἐσπαρμένους τε κατὰ τὴν χώραν τοὺς ἀνθρώ-
 18 πους, ἐπεκδραμόντες τοὺς μὲν τινὰς αὐτῶν ἔλαβον, τοὺς δὲ
 κατέκοψαν. αἰσθόμενος δὲ ὁ Μνάσιππος αὐτὸς τε ἐξωπλί-
 ζετο καὶ ὄσους εἶχεν ὀπλίτας ἅπασιν ἐβοήθει καὶ τοὺς λοχα-
 γοὺς καὶ τοὺς ταξίαρχους ἐξάγειν ἐκέλευε τοὺς μισθοφόρους.
 19 ἀποκριναμένων δὲ τινῶν λοχαγῶν, ὅτι οὐ φάδιον εἶη μὴ δι-
 δόντας τὰπιτήδεια πειθόμενους παρέχειν, τὸν μὲν τινα βα-
 κτηρία, τὸν δὲ τῷ στύρακι ἐπάταξεν. οὕτω μὲν δὴ ἀθύμως
 ἔχοντες καὶ μισοῦντες αὐτὸν συνεξῆλθον πάντες· ὅπερ ἤμιστα
 20 εἰς μάχην συμφέρει. ὁ δ' ἐπεὶ παρετάξατο, αὐτὸς μὲν τοὺς
 κατὰ τὰς πύλας τῶν πολεμίων τρεψάμενος ἐπεδίωκεν· οἱ δ'
 ἐπεὶ ἐγγὺς τοῦ τείχους ἐγένοντο, ἀνεστρέφοντό τε καὶ ἀπὸ
 τῶν μνημάτων ἐβαλλον καὶ ἠκόντιζον· ἄλλοι δ' ἐκδραμόντες
 21 καθ' ἑτέρας πύλας ἐπιτίθενται ἀθροοὶ τοῖς ἐσχάτοις· οἱ δ'
 ἐπ' ὀκτὼ τεταγμένοι, ἀσθενὲς νομίσαντες τὸ ἄκρον τῆς φά-

lich erklärt: die einen hatte er aus dem Sold entlassen, den andern, die noch blieben, schuldete er den Sold für zwei Monate. Mag nun ἀπόμισθος bedeuten, wer den verdienten Sold nicht erhält (Demosth. Philipp. I, 46 ὅταν ἡγήται ὁ στρατηγὸς ἀθλίων ἀπομισθῶν ξένων u. dazu die Scholien: ἀπόμισθοι καὶ οἱ μὴ πεπληρωμένοι τὸν ὁμολογημένον μισθὸν καὶ οἱ διὰ κακίαν καὶ δειλίαν μὴ ἀξιούμενοι μισθοῦ), oder aus dem Dienst entlassen (Demosth. geg. Aristokr. 154 ἐκείνος ἀπόμισθος γίγνεται παρὰ τοῦ Τιμοθέου τότε. Harpokration u. d. W.), so bildet doch τοῖς δ' οὔσι dazu keinen Gegensatz und kann nicht heißen, die welche noch blieben. Der Sinn wird offenbar der sein: einigen hatte er ganz den Sold entzogen (ob entlassen, mag unentschieden bleiben), anderen (ob den übrigen allen, möchte fraglich sein) war er zweimonatlichen Sold schuldig; so dafs vielleicht τοῖς δὲ τισι

für τοῖς δ' οὔσι zu lesen ist. — ἀργύριον — ἐπεμπον — S. über diese Geldleistungen zu V, 2, 21.

17. ἐσπαρμένους — S. zu III, 4, 22.

18. ἅπασιν — mit allen.

20. ἀνεστρέφοντο — im Medium von denen gesagt, die mit der Flucht einhalten und umkehren; auch Kyrop. II, 1, 9. Anab. I, 10, 12. De re eq. 6, 5. — μνημάτων — S. zu III, 2, 14. Es war allgemein Sitte bei den Griechen, die Verstorbenen ausserhalb der Stadt, namentlich zur Seite der Landstrassen zu bestatten. Vgl. VII, 1, 19. — τοῖς ἐσχάτοις — d. i. denen, die auf dem äussersten Ende des Flügels standen. Da diese angegriffen die Tiefe des Flügels (τὸ ἄκρον) der Phalanx von acht Mann für zu schwach zum Widerstande halten, so wollen sie durch Einschwenken (ἀναστρέφειν) die Tiefe verstärken, und indem zu diesem Zwecke ein Teil der Rotten kehrt macht, erweckt er in den Feinden den Glauben, er fliehe.

λαγος
 πορεῖν,
 ἐκάνετο
 ὁ δὲ Μ
 διὰ τοῦ
 σὺν ἑλπί
 ἐπετίθεν
 καὶ οἱ π
 ἐκείνου
 ἀν καὶ
 διακονε
 πότων
 εἶναι, αἱ
 Κερκυρα
 τουτου
 ἐξω ἐν
 κρήτης
 ὅτι να
 φόρος τ
 ουνεν
 πάντα γ
 στείλει
 θεοὶ τ
 καὶ οὐ
 ἀπέπλε
 ποδα
 γὰρ ἐπ
 νήσφ.
 0
 21. οἱ
 sie führt
 weiter an
 22. ἀ
 verstanden
 23. τὸ
 die Mensc
 Lager H
 und ande
 1, 6, 37.
 S. zu V
 24. ἐ

λαγγος ἔχειν, ἀναστρέφειν ἐπειρῶντο. ὡς δ' ἤρξαντο ἐπανα-
χωρεῖν, οἱ μὲν πολέμοι ὡς φεύγουσιν ἐπέθεντο, οἱ δ' οὐκέτι
ἐπανέστρεψαν· καὶ οἱ ἐχόμενοι δ' αὐτῶν εἰς φυγὴν ὤρμων.
ὁ δὲ Μνάσιππος τοῖς μὲν πιεζομένοις οὐκ ἐδύνατο βοηθεῖν²¹
διὰ τοὺς ἐκ τοῦ κατ' ἀντικρὺ προσκειμένους, ἀεὶ δ' ἐλείπετο
σὺν ἐλάττοσι. τέλος δ' οἱ πολέμοι ἀθρόοι γενόμενοι πάντες
ἐπετίθεντο τοῖς περὶ τὸν Μνάσιππον, ἥδη μάλα ὀλίγοις οὔσι.
καὶ οἱ πολῖται ὀρῶντες τὸ γιγνόμενον ἐπεξήεσαν. ἐπεὶ δ'²³
ἐκείνον ἀπέκτειναν, ἐδίωκον ἥδη ἅπαντες. ἐκινδύνευσαν δ'
ἂν καὶ τὸ στρατόπεδον ἐλεῖν σὺν τῷ χαρακώματι, εἰ μὴ οἱ
διώκοντες τὸν ἀγοραῖόν τε ὄχλον ἰδόντες καὶ τὸν τῶν θερα-
πόντων καὶ τὸν τῶν ἀνδραπόδων, οἰηθέντες ὄφελός τι αὐτῶν
εἶναι, ἀπεστρέφοντο. καὶ τότε μὲν τρόπαιόν τε ἴστασαν οἱ²⁴
Κερκυραῖοι τοὺς τε νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπεδίδοσαν. ἐκ δὲ
τούτου οἱ μὲν ἐν τῇ πόλει ἐρωμενεστεροὶ ἐγεγένητο, οἱ δ'
ἔξω ἐν πάσῃ δὴ ἀθυμία ἦσαν. καὶ γὰρ ἐλέγετο ὅτι Ἰφι-
κράτης τε ὅσον οὐκ ἦδη παρείη, καὶ οἱ Κερκυραῖοι δὲ τῷ
ὄντι ναῦς ἐπλήρουν. Ἰπερμένης δέ, ὃς ἐτύγχανεν ἐπιστολια-²⁵
φόρος τῷ Μνάσιππῳ ὄν, τό τε ναυτικὸν πᾶν ὅσον ἦν ἐκεῖ
συνεπλήρωσε, καὶ περιπλεύσας πρὸς τὸ χαρακώμα τὰ πλοῖα
πάντα γεμίσας τῶν τε ἀνδραπόδων καὶ τῶν χρημάτων ἀπέ-
στειλεν· αὐτὸς δὲ σὺν τε τοῖς ἐπιβάταις καὶ τοῖς περισω-
θεῖσι τῶν στρατιωτῶν διεφυλάττε τὸ χαρακώμα· τέλος δὲ²⁶
καὶ οὗτοι μάλα τεταραγμένοι ἀναβάντες ἐπὶ τὰς τριήρεις
ἀπέπλεον, πολὺν μὲν σίτον, πολὺν δὲ οἶνον, πολλὰ δὲ ἀνδρά-
ποδα καὶ ἀσθενοῦντας στρατιώτας καταλιπόντες· δεινῶς
γὰρ ἐπεφόβητο μὴ καταληφθεῖεν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ
νῆσῳ. καὶ ἐκεῖνοι μὲν εἰς Λευκάδα ἀπεσώθησαν.

Ὁ δὲ Ἰφικράτης ἐπεὶ ἤρξατο τοῦ περιήλου, ἅμα μὲν²⁷

21. οὐκέτι ἐπανέστρεψαν — sie führten ihre Schwenkung nicht weiter aus.

22. ἀεὶ — mit ἐλάττοσι zu verbinden.

23. τὸν ἀγοραῖον ὄχλον — die Menge von Leuten, welche im Lager Handel mit Lebensmitteln und anderen Dingen trieben. Vgl. I, 6, 37; VI, 4, 9. — ὄφελος — S. zu V, 3, 6.

24. ἐν πάσῃ δὴ ἀθυμία —

in gänzlicher, äußerster Mutlosigkeit. Vgl. Kyrop. IV, 5, 7 πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπαντο. Die Partikel δὴ zur Hervorhebung nach πάς auch Anab. I, 9, 22; IV, 5, 4.

25. ἐπιστολιαφόρος — der Unterbefehlshaber auf der spartanischen Flotte, sonst ἐπιστολεύς genannt. S. I, 1, 23.

27. ὅσα εἰς ναυμαχίαν — nämlich ἐστὶ; alles was zu einer

ἐπλει, ἅμα δὲ πάντα ὅσα εἰς ναυμαχίαν παρεσκευάζετο· εὐ-
 θὺς μὲν γὰρ τὰ μεγάλα ἱστία αὐτοῦ κατέλειπεν, ὡς ἐπὶ ναυ-
 μαχίαν πλέων· καὶ τοῖς ἀκατίοις δέ, καὶ εἰ φορὸν πνεῦμα
 εἶη, ὀλίγα ἐχοῖτο· τῇ δὲ κώπῃ τὸν πλοῦν ποιούμενος ἄμει-
 νόν τε τὰ σώματα ἔχειν τοὺς ἄνδρας καὶ ἄμεινον τὰς ναῦς
 28 πλεῖν ἐποίει. πολλάκις δὲ καὶ ὅπου μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι
 τὸ στρατεύμα ἢ δειπνοποιεῖσθαι, ἐπανήγαγεν ἂν τὸ κέρας
 ἀπὸ τῆς γῆς κατὰ ταῦτα τὰ χωρία. ἐπεὶ δ' ἐπιστρέψας ἂν
 καὶ ἀντιπρόφους καταστήσας τὰς τριήρεις ἀπὸ σημείου ἀφίει
 ἀνθαμιλλᾶσθαι εἰς τὴν γῆν, μέγα δὴ υικητήριον ἦν τὸ πρώ-
 τους καὶ ὕδωρ λαβεῖν καὶ εἴ του ἄλλου ἐδέοντο καὶ πρώτους
 ἀριστῆσαι· τοῖς δ' ὑστάτοις ἀφικόμενοις μεγάλη ζημία ἦν
 τό τε ἐλαττοῦσθαι πᾶσι τούτοις καὶ ὅτι ἀνάγεσθαι ἅμα ἔδει,
 ἐπεὶ σημήναι· συνέβαινε γὰρ τοῖς μὲν πρώτοις ἀφικνουμένοις
 καθ' ἡσυχίαν ἅπαντα ποιεῖν, τοῖς δὲ τελευταίοις διὰ σπουδῆς.
 29 φυλακάς γε μὴν, εἰ τύχοι ἐν τῇ πολεμίᾳ ἀριστοποιούμενος,
 τὰς μὲν ἐν τῇ γῇ, ὥσπερ προσήκει, καθίστη, ἐν δὲ ταῖς ναυ-
 σὶν αἰρόμενος αὐ τοὺς ἱστῶς ἀπὸ τούτων ἐσκοπεῖτο. πολὺ

Seeschlacht erforderlich ist. S. § 30; VII, 2, 21 ὀπλῖται ὅσα εἰς πλεῖν παρεσκευάζοντο. Kyrop. VII, 5, 10 κύβητο διαμετρούσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσοι μεγάλας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὄρυσεν. Vgl. auch zu I, 10. — τὰ μεγάλα ἱστία — Die Trieren führten ausser dem Hauptmast (ἱστὸς μέγας) in der Mitte des Schiffes in der Regel noch einen kleineren (ἱστὸς ἀκάτιος); an jedem von beiden befanden sich zwei Segel, von denen die am Hauptmast μεγάλα ἱστία, die am kleineren ἱστία ἀκάτια oder ἀκάτια hießen. S. Böckh Urkunden über das Seew. S. 139ff. Über das Zurücklassen der Segel s. zu I, 1, 13. — ὀλίγα ἐχοῖτο — S. zu I, 15. — τῇ κώπῃ — kollektiv, das Ruderwerk. Vgl. Resp. Ath. 1, 19 μανθάνοντες ἐλεύθειν τῇ κώπῃ. — ἄμεινον τὰ σώματα ἔχειν — S. zu V, 3, 17.

28. ἐπανήγαγεν ἂν — Mit dem Imperfectum und bei Dichtern so auch bei Xenophon mit dem

Indicativ. Aoristi verbunden bezeichnet ἂν die öftere Wiederholung einer Handlung. Anab. I, 9, 19; II, 3, 11; III, 4, 22. Kyrop. VII, 1, 10 u. 14; VIII, 1, 17. Ebenso auch mit dem Particp. Aoristi nachher ἐπιστρέψας ἂν; 4, 11. Kyrop. VIII, 3, 8. Der Sinn der Worte ist: in der Nähe der Orte, wo er landen wollte, zog er den Flügel, welcher die Spitze der κατὰ κέρας (s. zu I, 7, 29) fahrenden Flotte bildete, vom Lande weg, und stellte die Schiffe dann parallel mit dem Lande in einer Linie so auf, daß die Vorderteile dem Lande zugekehrt waren (ἀντιπρόφους). — ἀπὸ σημείου — auf ein Zeichen, wie § 30 ἀπὸ σημείων. Anab. II, 5, 32. De re eq. 11, 6. — ἅμα — zu gleicher Zeit mit denen, die früher an das Land gekommen waren. — σημήναι — nämlich der, dessen Amt dies war, ὁ σαλπικτής. Vgl. Anab. III, 4, 4; V, 2, 12.

29. πολὺ — von dem Komparativ getrennt wie Kyrop. VII, 1, 21

οὖν ἐπὶ πλέον οὗτοι καθεώρων ἢ οἱ ἐκ τοῦ ὀμαλοῦ, ἀφ' ὑψηλοτέρου καθορῶντες. ὅπου δὲ δειπνοποιεῖτο καὶ καθεῦδοι, ἐν μὲν τῷ στρατοπέδῳ νύκτωρ πῦρ οὐκ ἔκαε, πρὸ δὲ τοῦ στρατεύματος φῶς ἐποίει, ἵνα μηδεὶς λάθῃ προσιών. πολλάκις δέ, εἰ εὐδία εἶη, εὐθύς δειπνήσας ἀνήγετο· καὶ εἰ μὲν αὖρα φέροι, θέοντες ἅμα ἀνεπαύοντο· εἰ δὲ ἐλαύνειν δέοι, κατὰ μέρος τοὺς ναύτας ἀνέπαιναν. ἐν δὲ τοῖς μεθ' 30 ἡμέραν πλοῖς ἀπὸ σημείων τοτὲ μὲν ἐπὶ κέρας ἦγε, τοτὲ δ' ἐπὶ φάλαγγος· ὥστε ἅμα μὲν ἐπλεον, ἅμα δὲ πάντα ὅσα εἰς ναυμαχίαν καὶ ἡσκηκότες καὶ ἐπιστάμενοι εἰς τὴν ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὡς ᾔοντο, κατεχομένην θάλατταν ἀφικνούντο. καὶ τὰ μὲν πολλὰ ἐν τῇ πολεμίᾳ καὶ ἡρίστων καὶ ἐδειπνούν· διὰ δὲ τὸ τἀναγκαῖα μόνον πράττειν καὶ τὰς βοηθείας ἐφθάνειν ἀναγόμενος καὶ ταχὺ ἐπέβαινε. περὶ δὲ τὸν Μνασίππου θά- 31 νατον ἐτύγγαθεν ὡν τῆς Λακωνικῆς περὶ τὰς Σφαγίας. εἰς τὴν Ἠλείαν δὲ ἀφικόμενος καὶ παραπλεύσας τὸ τοῦ Ἀλφειοῦ στόμα ὑπὸ τὸν Ἰχθῦν καλούμενον ὠρμίσατο. τῇ δ' ὑστεραία ἐντευθεὺς ἀνήγετο ἐπὶ τῆς Κεφαλληνίας, οὕτω καὶ τεταγμένος καὶ τὸν πλοῦν ποιούμενος ὡς, εἰ δέοι, πάντα ὅσα χορῆ παρεσκευασμένους ναυμαχοίη. καὶ γὰρ τὰ περὶ τοῦ Μνασίππου

πολὴ ἐν ἀσφαλεστέῳ. Anab. III, 2, 19 πολὴ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρον ὀχήματος ἔσμεν. — ὅπου — προσίων — Zur Sache vgl. Anab. VII, 2, 18 κατέμαθεν, ὅτι τοῦτον ἔνεκα τὰ πρὸ κενανόμενα εἶη τῷ Σεύθῃ πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὀρῶντο ἐν τῷ σκότει ὄντες μήτε ὀπόσοι μήτε ὅπου εἶεν, οἱ δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς καταφανεῖς εἶεν. Kyrop. III, 3, 25. — θέοντες — segelnd, im Gegensatz zu ἐλαύνειν rudern. Aristoph. Ekkles. 109 οὐκ ἔστιν οὐτε θέομεν οὐτ' ἐλαύνομεν, wo der Scholiast erklärt: οὐτε ἀνέμοις οὐτε κώπαις πλέομεν. Vgl. auch I, 1, 35. — κατὰ μέρος — S. zu VII, 1, 24.

30. ἐπὶ κέρας — Die Aufstellung eines Heeres oder einer Flotte in der Art, daß die Tiefe der Linienaufstellung (ἐπὶ φάλαγγος) die Spitze des Zuges bildet. Vgl.

I, 7, 29. Kyrop. VI, 3, 34. Ebenso wird auch κατὰ κέρας gebraucht. VII, 4, 23. Kyrop. I, 6, 43, wo demselben auch ἐπὶ φάλαγγος entgegengesetzt ist. Diese Aufstellung ist die gewöhnliche Marschordnung eines Heeres oder einer Flotte. S. VII, 4, 23. — ὅσα εἰς ναυμαχίαν — wie § 27. — τὰς βοηθείας ἐφθάνειν ἀναγόμενος — er stach eher wieder in See, als feindliche Truppen auf die Nachricht von seiner Landung herankommen konnten. — ἐπέβαινε — S. zu V, 4, 20.

31. τὰς Σφαγίας — Drei kleine Inseln vor dem messenischen Pylos. Das Land wird Λακωνική genannt, weil Messenien lange Zeit einen Teil des lakonischen Landes bildete. — τὸν Ἰχθῦν — Vorgebirge in Elis. Vgl. Thukyd. II, 25. — τὰ περὶ τοῦ Μνασίππου — S. zu I, 19. — μή — wegen des in ὑπώπτετε liegenden

αυτότου μὲν οὐδενὸς ἠκηκόει, ὑπόπτειε δὲ μὴ ἀπάτης ἔνεκεν λέγοιτο, καὶ ἐφυλάττετο· ἐπεὶ μέντοι ἀφίκετο εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ἐνταῦθα δὴ σαφῶς ἐπύθετο καὶ ἀνέπαυε τὸ στρατεύμα.

32 Οἶδα μὲν οὖν ὅτι ταῦτα πάντα, ὅταν οἴωνται ναυμαχῆσειν ἄνθρωποι, καὶ ἀσκεῖται καὶ μελετᾶται· ἀλλὰ τοῦτο ἐπανῶ, ὅτι ἐπεὶ ἀφικέσθαι ταχὺ ἔδει ἐνθα τοῖς πολεμίοις ναυμαχῆσειν ᾤετο, εὔρετο ὅπως μῆτε διὰ τὸν πλοῦν ἀνεπιστήμονας εἶναι τῶν εἰς ναυμαχίαν μῆτε διὰ τὸ ταῦτα μελετᾶν βραδύτερόν τι ἀφικέσθαι.

33 Καταστρεφάμενος δὲ τὰς ἐν τῇ Κεφαλληνίᾳ πόλεις ἐπλευσεν εἰς Κέρκυραν. ἐκεῖ δὲ πρῶτον μὲν ἀκούσας ὅτι προσπλέοιεν δέκα τριήρεις παρὰ Διονυσίου βοηθήσουσαι τοῖς Λακεδαιμονίοις, αὐτὸς ἐλθὼν καὶ σκεψάμενος τῆς χώρας ὅθεν τοὺς τε προσπλέοντας δυνατὸν ἦν ὄραν καὶ τοὺς σημαίνοντας εἰς τὴν πόλιν καταφανεῖς εἶναι, ἐνταῦθα κατέστησε τοὺς σκο-

34 πούς. κἀκείνοις μὲν συνέθετο προσπλέοντων τε καὶ ὁμοούντων ὡς δέοι σημαίνειν· αὐτὸς δὲ τῶν τριηράρχων προσέταξεν εἰκοσιν, οὓς δεήσοι, ἐπεὶ κηρύξειεν, ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ τις μὴ ἀκολουθήσοι, προεῖπε μὴ μέμψασθαι τὴν δίκην. ἐπεὶ δ' ἐσημάνθησαν προσπλέονσαι καὶ ἐκηρύχθη, ἀξία ἐγένετο θεᾶς ἢ σπουδῆ· οὐδεὶς γὰρ ὅστις οὐ δρόμῳ τῶν μελλόντων πλεῖν

35 εἰσέβη εἰς τὰς ναῦς. πλεύσας δὲ ἐνθα ἦσαν αἱ πολέμιαι τριήρεις, καταλαμβάνει ἀπὸ μὲν τῶν ἄλλων τριήρων εἰς τὴν γῆν τοὺς ἄνδρας ἐκβεβηκότας, Μελάνιππος μὲντοι ὁ Ῥόδιος

Begriffes der Furcht. Anab. III, 1, 5 ὑποπτεύσας μὴ τι πρὸς τῆς πόλεως ἐπαίτιον εἶη. Kyrop. V, 2, 9 ὑποπτεύσας μὴ τὴν θυνατέρα εἶποι.

32. ὅπως — mit dem Infinitiv auch Oekon. 7, 29 πειρᾶσθαι ὅπως ὡς βέλτιστα τὰ προσήμονα ἐκότερον ἡμῶν διαπραττεσθαι.

33. πρῶτον μὲν — dem entsprechend ἐπεὶ δ' ἐσημάνθησαν § 34. — παρὰ Διονυσίου — S. § 4. — τῆς χώρας — abhängig von ὅθεν. — καὶ τοὺς σημαίνοντας — εἶναι — abhängig von δυνατὸν ἦν: von wo aus die Wachen, wenn sie das Zeichen nach der Stadt hin gäben, in der Stadt sichtbar wären.

34. προσπλέοντων — σημαίνειν — was für ein Zeichen sie geben sollten, wenn die Feinde herankämen und was für eins, wenn sie vor Anker lägen. Über das ausgelassene Subjekt der Participien s. zu I, 1, 29. — μὴ μέμψασθαι τὴν δίκην — er sollte seine Strafe nicht für gering anzusehen haben. Herod. VIII, 106 θεοῦς, οἳ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νόμῳ δικαίῳ χρωόμενοι ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμάς, ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμοῦ σοι ἐσομένην δίκην. Platon Ges. IV S. 716^b ὑποσχῶν τιμωρίαν οὐ μεμπτήν. — οὐδεὶς ὅστις οὐ — S. zu V, 1, 3.

τοῖς τε ἄλλοις συνεβούλευε μὴ μένειν ἐνταῦθα καὶ αὐτὸς πληρωσάμενος τὴν ναῦν ἐξέπλει. ἐκεῖνος μὲν οὖν καίπερ ἀπαντῶν ταῖς ἴφικράτους ναυσὶν ὅμως ἀπέφυγεν· αἱ δὲ ἀπὸ Συρακουσῶν νῆες ἅπασαι ἐάλωσαν αὐτοῖς ἀνδράσιν. ὁ μέντοι 36 Ἰφικράτης τὰς μὲν τριήρεις ἀκρωτηριασάμενος ἔλκων κατηγάγετο εἰς τὸν Κερκυραίων λιμένα, τῶν δὲ ἀνδρῶν συνέβη ἐκάστῳ τακτὸν ἀργύριον ἀποτίσαι, πλὴν Κρινίππου τοῦ ἄρχοντος· τοῦτον δ' ἐφύλαττεν, ὡς ἢ πραξόμενος πάμπολλα χρήματα ἢ ὡς πωλήσων. κάκεινος μὲν ὑπὸ λύπης αὐθαιρέτῳ θανάτῳ ἀποθνήσκει, τοὺς δ' ἄλλους ὁ Ἰφικράτης ἀφῆκε, Κερκυραίους ἐγγυητὰς δεξάμενος τῶν χρημάτων. καὶ τοὺς 37 μὲν ναύτας γεωργοῦντας τοῖς Κερκυραίοις τὸ πλεῖστον διέτρεφε, τοὺς δὲ πελαστὰς καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν νεῶν ὀπλίτας ἔχων διέβαιεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν· καὶ ἐκεῖ ταῖς μὲν φιλίαις πόλεσιν ἐπεκούρει, εἴ τις τι δέοιτο, Θυριεῦσι δέ, μάλα καὶ ἀνδράσιν ἀλκίμοις καὶ χωρίον καρτερόν ἔχουσιν, ἐπολέμει· καὶ τὸ ἀπὸ Κερκύρας ναυτικὸν προσλαβών, σχεδὸν περὶ ἐνε- 38 νήμοντα ναῦς, πρῶτον μὲν εἰς Κεφαλληνίαν πλεύσας χρήματα ἐπράξατο, τὰ μὲν παρ' ἐκόντων, τὰ δὲ παρ' ἀκόντων· ἔπειτα δὲ παρεσκευάζετο τὴν τε τῶν Λακεδαιμονίων χώραν κακῶς ποιεῖν καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατ' ἐκεῖνα πόλεων πολέμιων οὐσῶν τὰς μὲν ἐθελούσας προσλαμβάνειν, τοῖς δὲ μὴ πειθόμενοις πολεμεῖν.

Ἐγὼ μὲν δὴ ταύτην τὴν στρατηγίαν τῶν Ἰφικράτους 39 οὐχ ἤμιστα ἐπαινῶ, ἔπειτα καὶ τὸ προσελεσθαι κελεύσαι

35. αὐτοῖς ἀνδράσιν — S. zu I, 2, 12.

36. ἀκρωτηριασάμενος — Er nahm die an den Vorderteilen der Schiffe befindlichen Zieraten als Siegeszeichen ab. Vgl. II, 3, 8. Herodot III, 59 τῶν νηῶν καπρίους ἐχουσεῶν τὰς πρόρας ἠκρωτηρίασαν καὶ ἀνέθεσαν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηναίης. — συνέβη — er kam mit ihnen überein. Wenn ἐκάστῳ richtig ist, wird es zu τακτὸν zu ziehen sein. — ὡς ἢ — ἢ ὡς — Eine ähnliche Wiederholung von ὡς s. III, 5, 5 und mit gleicher Stellung Anab. V, 7, 32 πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἢ δέως ποιοῦντες ἔργα ἀσεβῆ, ἢ πολέμιοις πῶς μαχομένεθα. Vgl. auch Kyrop. II, 3,

23 καλῶ τοῖνον ὑμᾶς, ὅτι ἅμα μὲν τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δὲ ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἅμα δὲ ὅτι τὰ τε σώματα περιπατοῦντες ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς ἀφελεῖτε διδάσκοντες.

37. τὸ πλεῖστον — temporal. — μάλα — mit ἀλκίμοις und mit ἔχουσιν zu verbinden.

38. σχεδὸν περὶ — pleonastisch wie Anab. IV, 8, 15 σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκατόν. Kyrop. II, 1, 6 σχεδὸν ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. Vergl. auch zu V, 2, 40. — κατ' ἐκεῖνα — S. zu V, 1, 7. — τοῖς πειθόμενοις — dem Sinne nach konstruiert, als ob πολίταις voranginge.

ἑαυτῷ Καλλίστρατον τε τὸν δημηγόρον, οὐ μάλα ἐπιτήδειον ὄντα, καὶ Χαβρίαν, μάλα στρατηγὸν νομιζόμενον. εἴτε γὰρ φρονίμους αὐτοὺς ἠγούμενος εἶναι συμβούλους λαβεῖν ἐβούλετο, σῶφρον μοι δοκεῖ διαπράξασθαι, εἴτε ἀντιπάλους νομίζων, οὕτω θρασέως μῆτε καταρραθνημῶν μῆτε καταμελῶν μηδὲν φαίνεσθαι, μεγάλα φρονοῦντος ἐφ' ἑαυτῷ τοῦτό μοι δοκεῖ ἀνδρὸς εἶναι. κάκεινος μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττεν.

- III. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐκπεπτωκότας μὲν ὄρωντες ἐκ τῆς Βοιωτίας Πλαταιέας, φίλους ὄντας, καὶ καταπεφευγότας πρὸς αὐτοὺς, λικετούντας δὲ Θεσπιάς μὴ σφᾶς περιδεῖν ἀπόλιδας γενομένους, οὐκέτι ἐπήνουν τοὺς Θηβαίους, ἀλλὰ πολεμῆν μὲν αὐτοῖς τὰ μὲν ἠσχύνοντο, τὰ δὲ ἀσυμφόρως ἔχειν ἐλογίζοντο· κοινωνεῖν γε μὴν αὐτοῖς ὧν ἔπραττον οὐκέτι ἤθελον, ἐπεὶ ἐώρων στρατευούτας τε αὐτοὺς ἐπὶ φίλους ἀρχαίους τῇ πόλει

39. Καλλίστρατον — das Haupt der den Thebanern feindlichen Partei in Athen. Er war 377 v. Chr. mit Timotheos und Chabrias Feldherr gewesen. Diodor XV, 29. Den VI, 3, 2 erwähnten Melanopos nennt Plutarch Demosth. 15 als seinen Gegner. — οὐ μάλα ἐπιτήδειον ὄντα — Man könnte mit Bezug auf das gleich folgende ἀντιπάλους erklären: obgleich ernichte eben sein Freund war; allein da dies auch vom Chabrias galt, so war es unnütz, es beim Kallistratos besonders zu erwähnen; oder man könnte übersetzen: der nicht besonders dazu geeignet war, nämlich zur Führung des ihm übertragenen Amtes, allein dies steht mit dem φρονίμους αὐτοὺς ἠγούμενος εἶναι einigermassen im Widerspruch. Man erwartet vielmehr parallel mit dem beim Chabrias hervorgehobenen Vorzug μάλα στρατηγὸν auch hier die Angabe einer bestimmten guten Eigenschaft, wofür auch Böckhs Vorschlag εὐ μάλα ἐπιτήδειον kaum ausreicht. — μάλα στρατηγὸν — S. zu II, 4, 2. — οὕτω θρασέως — φαίνεσθαι — Die Stelle ist offenbar verderbt. Der erste Teil der Periode bietet in dem σῶφρον διαπράξασθαι Schwierigkeiten, insofern σῶφρον seiner Bedeutung nach unmöglich als Objekt genommen und

mit: etwas Weises, eine weise Mafsregel übersetzt werden kann. Ferner erwartet man nicht διαπράττεσθαι, durchsetzen, sondern ein blofses Verbum des Thuns. Der zweite Teil giebt keinen genügenden Sinn, selbst wenn man zu dem Infinitiv φαίνεσθαι das Verbum ἐβούλετο ergänzen und οὕτω in dem zu III, 2, 9 besprochenen Sinne angewendet glauben wollte.

III. 1. Die Bewohner der wieder aufgebauten Stadt Plataeae (s. zu V, 4, 15) hatten, nachdem seit 376 v. Chr. die Spartaner aus Bōtien verdrängt waren, den Thebanern gegenüber ihre Selbständigkeit nicht behaupten können. Sie wendeten sich deshalb an die Athener in der Absicht, sich dem Bunde derselben anzuschließen; die Thebaner aber überfielen die Stadt, vertrieben die Bewohner und schleiften alles mit Ausnahme der Heiligtümer. Die vertriebenen Platäer fanden wieder Aufnahme in Athen. Diodor XV, 46. Pausan. IX, 1, 4—8. Aus gleichen Gründen war Thespieae bald darauf von den Thebanern zerstört worden. Diodor a. a. O. Dies war bereits im J. 373 geschehen; die hier zunächst erzählten Ereignisse sind die des Jahres 371.

φίλους ἀρχαίους — Die Phokeer, obgleich seit längerer Zeit

Φοκείων
λέμφ
σαμένο
πρόβη
eis la
τοί πε
Αύτοκ
στοκλή
προσθή
τοῖς
υποσχ
φειν τ
καὶ ἐπ
τοὺς
ἐξέει
ἦσαν
τότε δ
Ἰ
ἐγὼ μ
τῷ
ἢ πολ
ἵ, σ
είρημ
περ
meist
(vgl.
hatten
den A
Verh
kyd.
ἐδύκ
ποτε
hatte
Theb
(s. II,
v. d.
αφ
waren
Mara
hatte
waren
bei T
VII,
Theop

Φωκίας, καὶ πόλεις πιστάς τ' ἐν τῷ πρὸς τὸν βάρβαρον πολέμῳ καὶ φίλας ἑαυτοῖς ἀφανίζοντας. ἐκ τούτων δὲ ψηφισάμενος ὁ δῆμος εἰρήνην ποιήσασθαι πρῶτον μὲν εἰς Θήβας πρέσβεις ἐπεμψε παρακαλοῦντας ἀκολουθεῖν, εἰ βούλονται, εἰς Λακεδαιμόνα περὶ εἰρήνης· ἔπειτα δὲ ἐξέπεμψαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις. ἦν δὲ τῶν αἰρεθέντων Καλλίας Ἰππουνίκου, Αὐτοκλῆς Στρομβιχίδου, Δημόστρατος Ἀριστοφῶντος, Ἀριστοκλῆς, Κηφισόδοτος, Μελάνωπος, Λύκαιδος. [ἔπει δὲ προσῆλθον ἐπὶ τοὺς ἐκκλήτους τε τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τοὺς συμμάχους.] καὶ Καλλίστρατος δὲ ὁ δημηγόρος παρῆν· ὑποσχόμενος γὰρ Ἰφικράτει, εἰ αὐτὸν ἀφείη, ἢ χρήματα πέμψειν τῷ ναυτικῷ ἢ εἰρήνην ποιήσειν, οὕτως Ἀθήνησί τε ἦν καὶ ἔπραττε περὶ εἰρήνης· ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐπὶ τοὺς ἐκκλήτους τε τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τοὺς συμμάχους, πρῶτος ἔλεξεν αὐτῶν Καλλίας ὁ δαδοῦχος. ἦν δὲ οὗτος οἶος μηδὲν ἦττον ἡδεσθαι ὑφ' αὐτοῦ ἢ ὑπ' ἄλλων ἐπαινούμενος· καὶ τότε δὴ ἤρξατο ᾧδὲ πως·

Ὡ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τὴν μὴν προξενίαν ὑμῶν οὐκ ἔγω μόνος, ἀλλὰ καὶ πατὴρ πατῆρ πατρῶν ἔχων παρεδίδου τῷ γένει. βούλομαι δὲ καὶ τοῦτο ὑμῖν δηλῶσαι, ὡς ἔχουσα ἡ πόλις διατελεῖ πρὸς ἡμᾶς. ἐκείνη γάρ, ὅταν μὲν πόλεμος ἦ, στρατηγούς ἡμᾶς αἰρεῖται, ὅταν δὲ ἡσυχίας ἐπιθυμήσῃ, εἰρηνοποιούς ἡμᾶς ἐκπέμπει. κἀγὼ πρόσθεν δις ἤδη ἦλθον περὶ πολέμου καταλύσεως καὶ ἐν ἀμφοτέροις ταῖς πρεσβείαις

meist auf Seiten der Spartaner (vgl. III, 5, 3; IV, 3, 15; VI, 1, 1) hatten doch schon in alter Zeit mit den Athenern in freundschaftlichen Verhältnissen gestanden. Vgl. Thukyd. III, 95 *Φωκεῖς προθύμως ἐδόκουν κατὰ τὴν Ἀθηναίων αἰεὶ ποτε φίλῶν ἐνστρατεύειν*. Sie hatten sich auch dem Antrage der Thebaner auf Zerstörung Athens (s. II, 19) widersetzt. Demosthenes v. d. Trugges. 65. — *πόλεις ἀφανίζοντας* — Die Plataer waren die einzigen, welche bei Marathon die Athener unterstützt hatten (Herod. VI, 108); Thespier waren allein mit den Spartanern bei Thermopylae geblieben (Herod. VII, 222 u. 226); die übrigen Thespier hatten bei Plataeae mit-

gekämpft (Herod. IX, 30). Auf die Perserkriege weisen die Athener zurück, weil gerade die Thebaner sich damals den Barbaren angeschlossen hatten.

2. *Καλλίστρατος* — S. zu 2, 39. — *χρήματα πέμψειν* — Die 2, 37f. angeführten Thatsachen deuten darauf hin, daß Iphikrates von Hause nicht die nötigen Geldmittel erhielt. — *ἐκκλήτους* — S. zu II, 4, 38. — *δαδοῦχος* — S. zu II, 4, 20. — *οἶος ἢ δεσθαι* S. zu II, 3, 35.

4. *οὐκ ἔγω* — zu denken ἔχω aus dem folgenden *ἔχων παρεδίδου*. Zur Sache vgl. VI, 1, 4. — *πρόσθεν δις ἤδη* — vielleicht mit den II, 2, 17 und II, 4, 37 erwähnten Gesandtschaften.

διεπραξάμην καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν εἰρήνην· νῦν δὲ τρίτον ἦκα
 5 καὶ ἠροῦμαι πολὺ δικαιοτάτα νῦν ἂν διαλλαγῆς τυχεῖν. ὁρῶ
 γὰρ οὐκ ἄλλα μὲν ὑμῖν, ἄλλα δὲ ἡμῖν δοκοῦντα, ἄλλ' ὑμᾶς
 τε ἀχθομένους καὶ ἡμᾶς τῇ Πλαταιῶν τε καὶ Θεσπιῶν ἀναι-
 ρέσει. πῶς οὖν οὐκ εἰκὸς τὰ αὐτὰ γιγνώσκοντας φίλους
 μᾶλλον ἀλλήλοις ἢ πολεμίους εἶναι; καὶ σωφρόνων μὲν δήπου
 ἐστὶ μηδὲ εἰ μικρὰ τὰ διαφέροντα εἴη πόλεμον ἀναιρεῖσθαι·
 εἰ δὲ δὴ καὶ ὁμογνωμονοῖμεν, οὐκ ἂν πάντων θανμαστῶν
 6 εἴη μὴ εἰρήνην ποιεῖσθαι; δίκαιον μὲν οὖν ἦν μηδὲ ὄπλα
 ἐπιφέρειν ἀλλήλοις ἡμᾶς, ἐπεὶ λέγεται μὲν Τριπτόλεμος ὁ
 ἡμέτερος πρόγονος τὰ Δήμητρος καὶ Κόρης ἄροητα ἱερὰ
 πρώτοις ξένοις δεῖξαι Ἡρακλεῖ τε τῷ ὑμετέρῳ ἀρχηγέτῃ καὶ
 Διοσκόροιν τοῖν ὑμετέροιν πολίταιν καὶ τοῦ Δήμητρος δὲ
 καρποῦ εἰς πρώτην τὴν Πελοπόννησον σπέρμα δωρήσασθαι.
 πῶς οὖν δίκαιον ἢ ὑμᾶς, παρ' ὧν ἐλάβετε σπέρματα, τὸν
 τούτων ποτὲ καρπὸν ἐλθεῖν δηλώοντας, ἡμᾶς τε, οἷς ἐδώκα-
 μεν, μὴ οὐχὶ βούλεσθαι ὡς πλείστην τούτοις ἀφθονίαν τρο-
 φῆς γενέσθαι; εἰ δὲ ἄρα ἐκ θεῶν πεπωμένον ἐστὶ πολέμους
 ἐν ἀνθρώποις γίνεσθαι, ἡμᾶς δὲ χρὴ ἄρχεσθαι μὲν αὐτοῦ
 ὡς σχολαίτατα, ὅταν δὲ γένηται, καταλύεσθαι ἢ δυνατὸν
 τάχιστα.

5. τῶν θανμαστῶν — partitiver Genetiv: es gehörte zu den wunderbaren Dingen = es wäre wunderbar. Komment. IV, 6, 10 *Ἀνδρίαν ἄρα τῶν καλῶν νομίζεις εἶναι.*

6. *Τριπτόλεμος* — Die Bezeichnung auf diesen Heros, der mit den eleusinischen Mysterien in enger Verbindung stand (s. Preller, griech. Mythol. I S. 602 der zweiten Anfl.) erklärt sich aus dem priesterlichen Amte des Kallias. — *ἱερὰ δεῖξαι* — stehender Ausdruck für das Zulassen zu den Darstellungen der heiligen Ceremonien bei den Mysterien. S. Lobeck *Aglaophamus* I S. 51. — Herakles hatte sich vor seinem Gange in die Unterwelt in die Mysterien einweihen lassen, die Dioskuren Kastor und Polydeukes nach Eroberung der attischen Stadt Aphidna. Apollodor. II, 5, 12. Plutarch *Theseus* 33. Da früher nur Einheimische eingeweiht worden waren, so war

Herakles zuvor vom Pylios, die Dioskuren vom Aphidnos adoptiert worden. — *σπέρμα* — Nach attischer Sage war von Attika aus der Ackerbau durch den Triptolemos verbreitet worden. Vgl. Ovid *Metamorph.* V, 645 ff. Wie stolz die Athener auf diese Wohlthat, die sie anderen Völkern erwiesen, waren, und mit welchen Ehren sie von den übrigen Griechen für dieselbe belohnt wurden, ist aus Isokrat. *Paneg.* 28 ff. zu ersehen. — *ἢ ὑμᾶς — ἡμᾶς τε* — ungewöhnliche Partikelverbindung. Homer. *Ilias* β, 289 *ᾧστε γὰρ ἢ παῖδες νεαροὶ χῆραί τε γυναῖκες ἀλλήλοισιν ὀδύρονται οἰκόνδε νέεσθαι.* Häufiger ist die Verbindung durch *τε* — *ἢ*. Komment. I, 7, 3. *Oekon.* 20, 12. — *ἐκ θεῶν* — S. zu III, 1, 6. — *ἡμᾶς δὲ* — Die Partikel δὲ im Nachsatze, um den Gegensatz zu *ἐκ θεῶν πεπωμένον* hervorzuheben. S. zu IV, 1, 33. — *καταλύεσθαι* — nämlich *αὐτόν.*

Μετὰ τοῦτου Ἀντοκλῆς, μάλα δοκῶν ἐπιστροφῆς εἶναι τὸ ῥήτωρ, ὡς ἠγόρευεν· Ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, ὅτι μὲν ἂ μέλλω λέγειν οὐ πρὸς χάριν ὑμῖν ῥηθήσεται οὐκ ἀγνοῶ· ἀλλὰ δοκεῖ μοι, οὔτινες βούλονται ἢν ἂν ποιήσονται φιλίαν, ταύτην ὡς πλείστον χρόνον διαμένειν, διδακτέον εἶναι ἀλλήλους τὰ αἴτια τῶν πολέμων. ὑμεῖς δὲ ἀεὶ μὲν φατε ὡς αὐτόνομους τὰς πόλεις χρῆ εἶναι, αὐτοὶ δὲ ἔστε μάλιστα ἐμποδῶν τῇ αὐτονομίᾳ. συντίθεσθε μὲν γὰρ πρὸς τὰς συμμαχίδας πόλεις τοῦτο πρῶτον, ἀκολουθεῖν ὅποι ἂν ὑμεῖς ἠγήσθε. καίτοι τί τοῦτο αὐτονομία προσήκει; ποιείσθε δὲ πολεμίους οὐκ ἀνακοινοῦμενοι τοῖς συμάχοις, καὶ ἐπὶ τούτους ἠγείσθε· ὥστε πολλάκις ἐπὶ τοὺς εὐμενεστάτους ἀναγκάζονται στρατεύειν οἱ λεγόμενοι αὐτόνομοι εἶναι. ἔτι δὲ τὸ πάντων ἐναντιώτατον αὐτονομία, καθίστατε ἔνθα μὲν δεκαρχίας, ἔνθα δὲ τριακονταρχίας· καὶ τούτων τῶν ἀρχόντων ἐπιμελεῖσθε οὐχ ὅπως νομίμως ἀρχῶσιν, ἀλλ' ὅπως δύνωνται βία κατέχειν τὰς πόλεις. ὥστ' εἰκόκατε τυραννίσαι μᾶλλον ἢ πολιτείας ἠδόμενοι. καὶ ὅτε μὲν βασιλεὺς προσέταττεν αὐτόνομους τὰς πόλεις εἶναι, μάλα γινώσκοντες ἐφαίνεσθε, ὅτι εἰ μὴ εἴσοιεν

Das Medium steht für das in dieser Verbindung sonst gebräuchliche Aktiv in dem Sinne von unter einander beilegen, wie Andokid. über den Frieden 17 ἐνθυμήθητε οὖν τῶν πόλεων τὰς μεγίστας τίνι τρόπῳ τὸν πόλεμον καταλύονται.

7. διδακτέον — zu ergänzen τούτοις. — φατέ ὡς — Nach φημί steht sehr selten die Konstruktion mit ὡς oder ὅτι statt des Infinitivs. Demosth. Philipp. I, 48 οἱ δὲ φασι ὡς πρέσβεις πέπομφεν ὡς βασιλέα. Platon Gorgias S. 487 καὶ μὴν ὅτι γε οἷος παρησιάζεσθαι καὶ μὴ ἀδύνατον εἶναι, αὐτὸς τε φῆς καὶ ὁ λόγος ὁμολογεῖ σοι: wie in letzterem Falle bei der Verbindung mit anderen Verben Kyrop. III, 3, 19 καὶ ὁ πατήρ λέγει καὶ σύ φῆς καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μάχαι κρίνονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων δόμασι. — ἀκολουθεῖν — ἠγήσθε — Vgl. II, 2, 20.

8. τὸ — ἐναντιώτατον —

was am meisten im Widerspruch steht. Die absolute Konstruktion zur Ankündigung des Folgenden, wie häufig τὸ δὲ μέγιστον. Vgl. Resp. Laced. 10, 8 τὸ πάντων θαυμαστότατον, ἐπανοῦσι μὲν πάντες τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα und τὸ λεγόμενον zu § 20. — δεκαρχίας — S. zu III, 4, 2. — τριακονταρχίας — wie in Athen. — εἰκόκατε — ἠδόμενοι — Der Nominativ des Particips statt des sonst gebräuchlichen Dativs oder statt des Infinitivs. Komment. IV, 3, 8 ταῦτα παντάπασιν εἰκεν ἀνθρώπων ἕνεκα γινόμενα. Einen Unterschied der Bedeutung zwischen den drei erwähnten Konstruktionen glaubt Krüger Gr. Gramm. § 56, 4, 9 gefunden zu haben. — πολιτείας — Verfassungen freier Staaten, wo die Bürger sich selbst regierten.

9. προσέταττεν — S. V, 1, 31. Auch Isokr. Paneg. 176 nennt voller Entrüstung über den Antalkidischen Frieden denselben πρόσταγμα καὶ

οἱ Θηβαῖοι ἐκάστην τῶν πόλεων ἄρχειν τε ἑαυτῆς καὶ οἷς ἂν βούληται νόμοις χρῆσθαι, οὐ ποιήσουσι κατὰ τὰ βασιλέως γράμματα· ἐπεὶ δὲ παρελάβετε τὴν Καδμείαν, οὐδ' αὐτοῖς Θηβαίοις ἐπετρέπετε αὐτονόμους εἶναι. δεῖ δὲ τοὺς μέλλοντας φίλους ἔσεσθαι οὐ παρὰ τῶν ἄλλων μὲν ἀξιοῦν τῶν δικαίων τυγχάνειν, αὐτοὺς δὲ ὅπως ἂν πλείστα δύνωνται πλεονεκτοῦντας φαίνεσθαι.

- 10 Ταῦτα εἰπὼν σιωπὴν μὲν παρὰ πάντων ἐποίησεν, ἡδομέ-
 νους δὲ τοὺς ἀχθομένους τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐποίησε. μετὰ
 τοῦτον Καλλίστρατος ἔλεξεν· Ἄλλ' ὅπως μὲν, ὦ ἄνδρες Λακε-
 δαιμόνιοι, οὐκ ἐγγεγένηται ἁμαρτήματα καὶ ἀφ' ἡμῶν καὶ
 ἀφ' ὑμῶν, ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν ἔχειν μοι δοκῶ εἰπεῖν· οὐ μέντοι
 οὕτω γινώσκω, ὡς τοῖς ἁμαρτάνουσιν οὐδέποτε ἔτι χρηστέον·
 ὁρῶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων οὐδένα ἀναμάρτητον διατελοῦντα·
 δοκοῦσι δέ μοι καὶ εὐπορώτεροι ἐνίοτε γίνεσθαι ἄνθρωποι
 ἁμαρτάνοντες, ἄλλως τε καὶ ἐὰν κολασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἁμαρ-
 11 τημάτων, ὡς ἡμεῖς. καὶ ὑμῖν δὲ ἐγωγε ὁρῶ διὰ τὰ ἀγνωμό-
 νως πραχθέντα ἔστιν ὅτε πολλὰ ἀντίτυπα γιννόμενα· ὧν
 ἦν καὶ ἡ καταληφθεῖσα ἐν Θήβαις Καδμεία· νῦν γοῦν, ὡς
 ἐσπουδάσατε αὐτονόμους τὰς πόλεις γενέσθαι, πᾶσαι πάλιν,
 ἐπεὶ ἡδικήθησαν οἱ Θηβαῖοι, ἐπ' ἐκείνοις γεγένηται. ὥστε
 πεπαιδευμένους ἡμᾶς, ὡς τὸ πλεονεκτεῖν ἀκερδές ἐστι, νῦν
 ἐλπίζω πάλιν μετρίους ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους φιλίᾳ ἔσεσθαι.
 12 ἃ δὲ βουλόμενοί τινες ἀποτρέπειν τὴν εἰρήνην διαβάλλουσιν,

οὐ συνθήμας. — ὅπως — muß wie sonst ὡς beim Superlativ mit δύνασθαι gebraucht sein, wenn man den Satz ὅπως — δύνωνται nicht von πλεονεκτοῦντας abhängen lassen will, wie Kyrop. VIII, 3, 6 ἐκέλευε ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὐριον ἢ ἐξέλασις, wobei sich freilich eine gewisse Tautologie ergibt.

10. παρὰ πάντων — Der Genetiv, um den Ausgangspunkt des Schweigens anzudeuten. — ἐποίησεν — ἐποίησε — S. zu IV, 5, 17. — ἀφ' ἡμῶν — S. zu V, 4, 60. — ἀναμάρτητον διατελοῦντα — διατελεῖν ohne ein Particip, namentlich ohne eine bei einem Adjektiv zu erwartende Form von ὧν ist nicht selten. S. II, 3, 25; VII, 3, 1. Komment. I, 6, 2

ἀχίτων διατελεῖς. Kyrop. I, 5, 10 εἰ τις ἀναγώνιστος διατελέσειεν. Agesil. 1, 37 ἐποίησεν ὥστε εὐδαίμονας τὰς πόλεις διατελέσαι. 6, 8 ὥστε ἀναταφρόνητος διετέλεσεν. Vgl. auch zu IV, 3, 3. — εὐπορώτεροι — klüger, gewitzter. Oekon. 9, 5 οἱ πονηροὶ (οἰκείται) συζυγνέτες εὐπορώτεροι πρὸς τὸ κακουργεῖν γίνονται.

11. νῦν γοῦν κτλ. — als Beweis für die Richtigkeit des vorangehenden Satzes: Denn, während ihr strebtet, daß die Städte selbständig würden, sind durch das an den Thebanern begangene Unrecht alle wieder in deren Hände gekommen. Die Partikel ὡς ist schwerlich richtig. Vgl. Anhang,

12. ἃ — διαβάλλουσι — Vgl. II, 3, 45. — μὴ Ἀντακίδας

ὡς ἡμε
 δος ἐλθ
 ἐσθνημ
 πᾶσαι
 ταῦτα
 βασιλέ
 ἀναλώσ
 ἃ ἔργα
 ἡγομεν
 λῆσθε,
 πρὸς τ
 οἱ εἰ
 ὑμῖν ἀ
 σῶσατε
 τοῦ σ
 πόλεω
 ἐν ἐκ
 οὐν ἡμ
 δοκίμ
 ὄντων

1189
 Worter
 dämon
 geschic
 lung
 des
 Diodo
 König
 sandte
 auffor
 — d
 4, 6 π
 ματα
 πλείω
 Vgl.
 νομο
 ständ
 liegt
 13.
 nämli
 ἀρεσ
 verde
 ἔστι
 unse
 bisher
 von C

ὡς ἡμεῖς οὐ φιλίας δεόμενοι, ἀλλὰ φοβούμενοι μὴ Ἀντακί-
 δας ἔλθῃ ἔχων παρὰ βασιλέως χρήματα, διὰ τοῦθ' ἤκομεν,
 ἐνθυμήθητε ὡς φλυαροῦσι. βασιλεὺς μὲν γὰρ δήπου ἔγραψε
 πάσας τὰς ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλεις αὐτονόμους εἶναι· ἡμεῖς δὲ
 ταῦτ' ἐκεῖνω λέγοντές τε καὶ πράττοντες τί ἂν φοβούμεθα
 βασιλέα; ἢ τοῦτο οἰεταί τις, ὡς ἐκεῖνος βούλεται χρήματα
 ἀναλώσας ἄλλους μεγάλους ποιῆσαι μᾶλλον ἢ ἄνευ δαπάνης
 ἢ ἔγνω ἄριστα εἶναι, ταῦτα ἑαυτῷ πεπραχθῆαι; εἶεν. τί μὴν 13
 ἤκομεν; ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἀποροῦντες γνοίητε ἂν, εἰ μὲν βού-
 λεσθε, πρὸς τὰ κατὰ θάλατταν ἰδόντες, εἰ δὲ βούλεσθε,
 πρὸς τὰ κατὰ γῆν ἐν τῷ παρόντι. τί μὴν ἔστιν; εὐδηλον
 ὅτι εἰ τῶν συμμάχων τινὲς οὐκ ἀρεστὰ πράττουσιν ἡμῖν ἢ
 ὑμῖν ἀρεστὰ. ἴσως δὲ καὶ βουλοίμεθ' ἂν ὧν ἕνεκα περιε-
 σάσασθε ἡμᾶς ἢ ὀρθῶς ἔγνωμεν ὑμῖν ἐπιδειξῆαι. ἵνα δὲ καὶ 14
 τοῦ συμφόρου ἔτι ἐπιμνησθῶ, εἰσὶ μὲν δήπου πασῶν τῶν
 πόλεων αἱ μὲν τὰ ὑμέτερα, αἱ δὲ τὰ ἡμέτερα φρονοῦσαι, καὶ
 ἐν ἐκάστη πόλει οἱ μὲν λακωνίζουσιν, οἱ δὲ ἀττικίζουσιν. εἰ
 οὖν ἡμεῖς φίλοι γενοίμεθα, πόθεν ἂν εἰκότως χαλεπὸν τι προσ-
 δοκήσαιμεν; καὶ γὰρ δὴ κατὰ γῆν μὲν τίς ἂν ὑμῶν φίλων
 ὄντων ἱκανὸς γένοιτο ἡμᾶς λυπῆσαι; κατὰ θάλατταν γε μὴν

ἔλθῃ — Es läßt sich aus diesen Worten schliessen, daß die Lakedämonier wieder den Antalkidas geschickt hatten, um die Einwirkung des Königs auf Herstellung des Friedens anzurufen. Auch Diodor XV, 50 giebt an, der König Artaxerxes habe wieder Gesandte geschickt, die zum Frieden auffordern sollten. — *διὰ τοῦτο* — d. i. *διὰ τὸ φοβεῖσθαι*. Hieron 4, 6 *πλεῖα ἔχων τῶν ἰδιωτῶν κτήματα ὁ τύραννος διὰ τοῦτο καὶ πλεῖα ἀπ' αὐτῶν εὐφραίνεται*. Vgl. Kyrop. IV, 2, 42. — *αὐτονόμους εἶναι* — sollten selbständig sein; denn in ἔγραψε liegt der Begriff des Befehlens.

13. *ὅτι* — *ἀποροῦντες* — nämlich *ἤκομεν*. — *εὐδηλον* — *ἀρεστὰ* — Der Satz ist vollständig verderbt. Daß nach dem *τί μὴν ἔστιν*; was ist nun der Grund unseres Erscheinens? nach der bisher vorgebrachten Ablehnung von Gründen, die man etwa auf-

stellen könnte, ein positiver Grund folgen muß, ist klar, doch läßt sich aus den überlieferten Worten der Sinn nicht erraten, da auch im folgenden jede Beziehung auf denselben fehlt. Die bloße Angabe, daß sie nach Frieden verlangten, weil sie mit dem Verfahren einiger Bundesgenossen (d. h. doch nur der Thebaner) nicht zufrieden seien, kann als ein ausreichender Grund schwerlich angesehen werden. — *ὧν ἕνεκα* = *τούτων ἕνεκα ὅτι*. Vgl. 5, 43. Die Beziehung des Satzes ist dadurch, daß derselbe mit dem vorhergehenden in notwendigem Zusammenhange steht, unverständlich geworden. Das *περιεσάσασθε ἡμᾶς* wird wohl von der Ablehnung des Vorschlags, Athen nach der Niederlage bei Aigospotamoi zu zerstören, verstanden werden müssen. S. II, 2, 20.

14. *κατὰ γῆν μὲν* — *κατὰ θάλατταν γε μὴν* — S. zu IV, 2, 17.

- 15 τίς ἂν ὑμᾶς βλάβηαι τι ἡμῶν ὑμῖν ἐπιτηδείων ὄντων; ἀλλὰ μέντοι ὅτι μὲν πόλεμοι αἰεὶ ποτε γίνονται καὶ ὅτι καταλύονται πάντες ἐπιστάμεθα, καὶ ὅτι ἡμεῖς, ἂν μὴ νῦν, ἀλλ' αὐθις ποτε εἰρήνης ἐπιθυμήσομεν. τί οὖν δεῖ ἐκείνον τὸν χρόνον ἀναμένειν, ἕως ἂν ὑπὸ πλήθους κακῶν ἀπέλωμεν, μᾶλλον ἢ οὐχ ὡς τάχιστα πρὶν τι ἀνήκεστον γενέσθαι τὴν εἰρήνην
- 16 ποιήσασθαι; ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκείνους ἔγωγ' ἐπαινῶ οἵτινες ἀγωνισταὶ γενόμενοι καὶ νενικηκότες ἤδη πολλάκις καὶ δόξαν ἔχοντες οὕτω φιλονεικοῦσιν ὥστε οὐ πρότερον παύονται, πρὶν ἂν ἠττηθέντες τὴν ἀσκησιν καταλύσωσιν, οὐδέ γε τῶν κυβευτῶν οἵτινες αὐτὰν ἔν τι ἐπιτύχῃσι, περὶ διπλασίων κυβηοῦσιν· ὁρῶ γὰρ καὶ τῶν τοιούτων τοὺς πλείους ἀπόρους παντάπασι γιγνομένους. ἂ χροὴ καὶ ἡμᾶς ὁρῶντας εἰς μὲν τοιοῦτον ἀγῶνα μηδέποτε καταστήναι, ὥστ' ἢ πάντα λαβεῖν ἢ πάντ' ἀποβαλεῖν, ἕως δὲ καὶ ἐρρωμέθα καὶ εὐτυχοῦμεν, φίλους ἀλλήλοις γενέσθαι. οὕτω γὰρ ἡμεῖς τ' ἂν δι' ὑμᾶς καὶ ὑμεῖς δι' ἡμᾶς ἔτι μεῖζους ἢ τὸν παρελθόντα χρόνον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀναστρεφοίμεθα.
- 18 Δοξάντων δὲ τούτων καλῶς εἰπεῖν, ἐψηφίσαντο καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι δέχεσθαι τὴν εἰρήνην ἐφ' ᾧ τοὺς τε ἀρμοστὰς ἐκ τῶν πόλεων ἐξάγειν, τὰ τε στρατόπεδα διαλύειν καὶ τὰ ναυτικὰ καὶ τὰ πεζικὰ, τὰς τε πόλεις αὐτονόμους ἔαν. εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ποιίῃ, τὸν μὲν βουλόμενον βοηθεῖν ταῖς ἀδικουμέναις πόλεσι, τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ μὴ εἶναι ἔνορκον
- 19 συμμαχεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. ἐπὶ τούτοις ᾤμοσαν Λακεδαιμόνιοι μὲν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν συμμαχῶν, Ἀθηναῖοι δὲ καὶ

15. ὅτι μὲν — S. zu V, 2, 12. — ἢ οὐχ — Nach μᾶλλον in einem negativen Satze kann statt ἢ auch ἢ οὐ folgen, so hier, weil der Fragesatz negativen Sinn hat. Herod. IV, 118 ἦμαι γὰρ ὁ Πέρσης οὐδὲν μᾶλλον ἐπ' ἡμέας ἢ οὐ καὶ ὑμέας. Thukyd. II, 62 οὐδ' εἰκὸς χυλεπῶς φέρειν αὐτῶν μᾶλλον ἢ οὐ — ὀλιγοῦσαι.

16. τὴν ἀσκησιν — das Handwerk der Athleten. Vgl. Koment. III, 14, 3 ἔαν τις ἀνευ τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτὸ ἐσθίῃ, μὴ ἀσκήσεως, ἀλλ' ἡδονῆς ἕνεκα, πρότερον ὄψοφάγος εἶναι δοκεῖ ἢ οὐ. — αὐ — stellt den Relativsatz in eine Art von Gegensatz zu dem

vorhergehenden Relativsatz οἵτινες — παύονται. — ἀπόρους — mittellos, Bettler.

17. ὥστε — auf τοιοῦτον zu beziehen: ein Kampf, wo es Bedingung ist, entweder u. s. w. S. zu V, 3, 14 und vgl. VI, 4, 22. — ἀναστρεφοίμεθα — eigentlich sich aufhalten, dann abgeschwächt sein. Vgl. VII, 3, 2 ἐν ταύτῃ τῇ συμμαχίᾳ ἀναστρέφετο. Anab. II, 5, 14 ἐν γε τοῖς πέριξ οἰκοῦσι — ὡς δεσπότης ἀναστρέφειο.

18. τὴν εἰρήνην — Geschlossen wurde derselbe im Monat Skirophorion (Juni) des Jahres 371 v. Chr. Plutarch Agesil. 28. — τῷ δὲ μὴ — ἀδικουμένοις — Hierdurch ist

οἱ συμ
ἀπομο
ύστερα
βαίαι
ὅτι με
γράφ
ἐξαιεί
πεποι
μὲν Α
λεγόμε
παντε
Ἐκ
πόλει
καὶ ὅ
μονι γ
μείτοι
φρουρ
στράτ
θόου
der
Antalk
abgeleit
des Fri
schlidit
19.
III, 4,
Verbu
zen,
gesetz
αντῶ
41. —
κί. —
Epami
Gesam
anch
die Se
Thebe
gewäl
Agesil
Name
denad
20.
zu s
vgl.
Über
— Di
dring
gesch

οἱ σύμμαχοι κατὰ πόλεις ἕκαστοι. ἀπογραψάμενοι δ' ἐν ταῖς ὁμονομικαῖς πόλεσι καὶ οἱ Θηβαῖοι, προσελθόντες πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ οἱ πρέσβεις αὐτῶν ἐκέλευον μεταγράψαι ἀντὶ Θηβαίων Βοιωτοὺς ὁμομοκότας. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀπεκρίνατο, ὅτι μεταγράψει μὲν οὐδὲν ὢν τὸ πρῶτον ἄμωσάν τε καὶ ἀπεγράψαντο· εἰ μὲντοι μὴ βούλοιντο ἐν ταῖς σπονδαῖς εἶναι, ἐξαλείφειν ἂν ἔφη, εἰ κελεύουσιν. οὕτω δὴ εἰρήνην τῶν ἄλλων 20 πεποιημένων, πρὸς δὲ Θηβαίους μόνους ἀντιλογίας οὔσης, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι οὕτως εἶχον τὴν γνώμην, ὡς νῦν Θηβαίους τὸ λεγόμενον δὴ δεκατευθῆναι ἐλπὶς εἴη, αὐτοὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι παντελῶς ἀθύμως ἔχοντες ἀπῆλθον.

Ἐκ δὲ τούτου οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὰς τε φρουρὰς ἐκ τῶν IV πόλεων ἀπῆγον καὶ Ἴφικράτην καὶ τὰς ναῦς μετεπέμποντο, καὶ ὅσα ὑστερον ἔλαβε μετὰ τοὺς ὄρκους τοὺς ἐν Λακεδαίμονι γενομένους, πάντα ἠγάγκασαν ἀποδοῦναι. Λακεδαιμόνιοι 2 μὲντοι ἐκ μὲν τῶν ἄλλων πόλεων τοὺς τε ἀρμοστὰς καὶ τοὺς φρουροὺς ἀπῆγαγον, Κλεόμβροτον δὲ ἔχοντα τὸ ἐν Φωκεῦσι στρατεύμα καὶ ἐπερωτῶντα τὰ οἴκοι τέλη τί χρῆ ποιεῖν, Προθόου λέξαντος, ὅτι αὐτῷ δοκοίη διαλύσαντας τὸ στρατεύμα

der entsprechende Artikel des Antalkidischen Friedens (V, 1, 31) abgeändert, welcher die Teilnehmer des Friedens verpflichtete, den Geschädigten zu helfen.

19. ὑπὲρ — im Namen. Vgl. III, 4, 6. — οἱ Θηβαῖοι — Zu dem Verbum finitum tritt statt des Ganzen, welches vorläufig als Subjekt gesetzt ist, ein Teil οἱ πρέσβεις αὐτῶν, als Subjekt ein. Vgl. zu V, 4, 41. — οἱ πρέσβεις — ἐκέλευον κτλ. — Nach Plutarch Agesil. 28 hatte Epaminondas, der sich unter den Gesandten befand, verlangt, das auch die Spartaner den Lakoniern die Selbständigkeit gäben, wenn die Thebaner den Böotern die Freiheit gewähren sollten, und dadurch den Agesilaos so gereizt, das er den Namen der Thebaner in dem Friedensdokumente strich.

20. τὸ λεγόμενον — wie man zu sagen pflegte. S. zu § 8 und vgl. 5, 35. — δεκατευθῆναι — Über den Infin. Aor. s. zu V, 4, 43. — Die Griechen hatten beim Eindringen der Perser in Griechenland geschworen, von dem Eigentum der-

jenigen Griechen, welche sich freiwillig dem Feinde angeschlossen hätten, dem delphischen Gotte den zehnten Teil zu weihen, oder wohl vielmehr in der Weise ihr Eigentum zehntpflichtig zu machen, das sie vom Ertrage ihrer Grundstücke den Zehnten zu zahlen hätten. Herod. VII, 132. Dies galt nun namentlich auch von den Thebanern. — Das die Thebaner durch ihre Weigerung, den Frieden anzunehmen, aus dem athenischen Bunde ausschieden, ist selbstverständlich.

IV. 1. Ἴφικράτην — S. 2, 13 ff.

2. Κλεόμβροτον — Der Satz ist, unterbrochen durch die Rede des Prothoos, nicht fortgeführt, sondern mit veränderter Konstruktion durch Κλεομβρότῳ ἐπέστειλαν wieder aufgenommen. Das Anakoluth ist wohl dadurch veranlaßt, das aus der abhängigen Konstruktion Προθόου λέξαντος in die selbständige οὕτω γὰρ ἔφη und ἡ δὲ ἐκκλησία ἠγγήατο übergegangen ist. Vgl. Anab. VII, 1, 34 ἀπονοσὶ τὰντα τοῖς στρατιώταις — ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τὸν τε Κοιρατᾶδην δέχονται. — ἐν Φω-

κατὰ τοὺς ὄρκους καὶ περιαγγείλαντας ταῖς πόλεσι συμβαλέσθαι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ὁπόσον βούλοιο ἐκάστη πόλις, ἔπειτα εἰ μὴ τις ἐφῆ αὐτονόμους τὰς πόλεις εἶναι, τότε πάλιν παρακαλέσαντας, ὅσοι τῇ αὐτονομίᾳ βούλοιντο βοηθεῖν, ἄγειν ἐπὶ τοὺς ἐναντιομένους· οὕτω γὰρ ἂν ἐφη οἴεσθαι τοὺς τε θεοὺς εὐμενεστάτους εἶναι καὶ τὰς πόλεις ἡμιστ' ἂν
 3 ἄχθεσθαι· ἢ δ' ἐκκλησία ἀκούσασα ταῦτα ἐκείνον μὲν φλυαρεῖν ἠγγήσατο· ἦδη γάρ, ὡς εἴοικε, τὸ δαιμόνιον ἦγεν· ἐπέστειλαν δὲ τῷ Κλεομβρότῳ μὴ διαλύειν τὸ στράτευμα, ἀλλ' εὐθύς ἄγειν ἐπὶ τοὺς Θηβαίους, εἰ μὴ αὐτονόμους ἀφίοιεν τὰς πόλεις. [ὁ δὲ Κλεόμβροτος, ἐπειδὴ ἐπύθετο τὴν εἰρήνην γεγενημένην, πέμψας πρὸς τοὺς ἐφόρους ἠρώτα τί χρῆ ποιεῖν· οἱ δ' ἐκέλευσαν αὐτὸν στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Θηβαίους, εἰ μὴ ἀφίοιεν τὰς Βοιωτίας πόλεις αὐτονόμους.] ἐπεὶ οὖν ἦσθετο οὐχ ὅπως τὰς πόλεις ἀφιέντας, ἀλλ' οὐδὲ τὸ στράτευμα διαλύοντας, ὡς ἀντιτάττειντο πρὸς αὐτόν, οὕτω δὴ ἄγει τὴν στρατιάν εἰς τὴν Βοιωτίαν. καὶ ἦ μὲν οἱ Θηβαῖοι ἐμβαλεῖν αὐτὸν ἐκ τῶν Φωκέων προσεδόκων καὶ ἐπὶ στενῷ τιμὴ ἐφύλαττον, οὐκ ἐμβάλλει· διὰ Οἰσβῶν δὲ ὄρεινῆν καὶ ἀπροσδόκητον πορευθεὶς ἀφικνεῖται εἰς Κρεῦσιν καὶ τὸ τεῖχος αἰρεῖ,
 4 καὶ τριήρεις τῶν Θηβαίων δώδεκα λαμβάνει. ταῦτα δὲ ποιήσας καὶ ἀναβὰς ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Λεύκτροις τῆς Θεσπικῆς. οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐστρατοπεδεύσαντο ἐπὶ τῷ ἀπαντικρῷ λόφῳ οὐ πολὺ διαλείποντες, οὐδένας ἔχοντες συμμάχους ἀλλ' ἢ τοὺς Βοιωτοὺς. ἐνθα δὴ τῷ Κλεομβρότῳ
 5 οἱ μὲν φίλοι προσιόντες ἔλεγον· ὦ Κλεόμβροτε, εἰ ἀφῆσεις τοὺς Θηβαίους ἄνευ μάχης, κινδυνεύσεις ὑπὸ τῆς πόλεως τὰ

κεῖσι — S. 1, 1, und 2, 1. — συμβαλέσθαι — einen Beitrag zur Führung des gemeinschaftlichen Krieges geben. Der Apollotempel, in welchem einstweilen diese Beiträge niedergelegt werden sollten, ist wohl der in Delphi. — εἰ μὴ τις ἐφῆ — Vgl. I, 7, 12. — γὰρ ἂν — ἂν gehört zu εἶναι. Vgl. 1, 9.

3. τὸ δαιμόνιον ἦγεν — die Gottheit führte sie ihrem vom Schicksal bestimmten Verderben entgegen. — οὐχ' ὅπως — S. zu II, 4, 14. — ἐπὶ στενῷ τιμὴ — Diodor XV, 52 Ἐπαμεινώνδας

προκαταλαβόμενος τὰ περὶ τὴν Κορώνειαν στενὰ κατεστρατοπέδευσεν. — ὄρεινῆν καὶ ἀπροσδόκητον — nämlich ὄδον. Dieser Weg führte nicht weit von der Küste über den Helikon. Diodor a. a. O. διεξελθὼν τὴν παραθαλάττιαν ὄδον. — τὸ τεῖχος — d. i. die Befestigungswerke der Stadt und die Stadt selbst. Vgl. VII, 5, 8.

4. οὐ πολὺ διαλείποντες — in geringer Entfernung. — ἀλλ' ἢ — nach negativen Ausdrücken = als, aufser. Vgl. I, 7, 16.

ἐργατα
 κεφαλὰς
 καὶ ὅτε
 αἰλίον
 σαντο
 ἀνδρῶν
 ὄψ', ἐπα
 ὅσπερ
 ζῆντο
 προσεστά
 αἰ περὶ
 μὴ ἔξου
 ἢ πόλις
 προσθε
 ἀπονη
 μὲν τι
 Λακεδ
 αἰ λέγ
 ἀποκα
 Θηβαῖοι
 αὐτοῖς
 ἰέρεαι
 καὶ τ
 τὴν
 πάντ

5. αἰ
 — sie
 von d
 46 τῶν
 καλόν
 5, 39.
 μνημο
 ἐπ' α
 4, 15
 fall V
 ἐπιθ
 Vaterl
 verba
 ται
 mit il
 6.
 passiv
 Ἰγρο
 κ

ἔσχατα παθεῖν. ἀναμνησθήσονται γάρ σου καὶ ὅτε εἰς Κυνὸς κεφαλὰς ἀφικόμενος οὐδὲν τῆς χώρας τῶν Θηβαίων ἐδήσασα καὶ ὅτε ὕστερον στρατεύων ἀπεκρούσθης τῆς ἐμβολῆς, Ἀγησιλίου ἀεὶ ἐμβάλλοντος διὰ τοῦ Κιθαιρώωνος. εἶπερ οὖν ἦ σαυτοῦ κήδη ἢ τῆς πατρίδος ἐπιθυμεῖς, ἀκτίον ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν φίλοι τοιαῦτα ἔλεγον· οἱ δ' ἐναντίοι, Νῦν δὴ, ἔφασαν, δηλώσει ὁ ἀνὴρ, εἰ τῷ ὄντι κήδεται τῶν Θηβαίων, ὥσπερ λέγεται. ὁ μὲν δὴ Κλεόμβροτος ταῦτα ἀκούων παρω- 6 ζύνητο πρὸς τὸ μάχην συνάπτειν. τῶν δ' αὖ Θηβαίων οἱ προεστῶτες ἐλογίζοντο, ὡς εἰ μὴ μαχοῖντο, ἀποστήσονται μὲν αἱ περιοικίδες αὐτῶν πόλεις, αὐτοὶ δὲ πολιορκήσονται· εἰ δὲ μὴ ἔξοι ὁ δῆμος ὁ Θηβαίων τάπιτήδεια, ὅτι κινδυνεύσοι καὶ ἡ πόλις αὐτοῖς ἐναντία γενέσθαι. ἅτε δὲ καὶ πεφραγότες πρόσθεν πολλοὶ αὐτῶν ἐλογίζοντο κρεῖττον εἶναι μαχομένους ἀποθνήσκειν ἢ πάλιν φεύγειν. πρὸς δὲ τούτοις παρεθάρρυνε 7 μὲν τι αὐτοὺς καὶ ὁ χρησμὸς ὁ λεγόμενος ὡς δέοι ἐνταῦθα Λακεδαιμονίους ἠτηθῆναι, ἐνθα τὸ τῶν παρθένων ἦν μνημα, αἱ λέγονται διὰ τὸ βιασθῆναι ὑπὸ Λακεδαιμονίων τινῶν ἀποκτεῖναι ἑαυτάς. καὶ ἐκόσμησαν δὴ τοῦτο τὸ μνημα οἱ Θηβαῖοι πρὸ τῆς μάχης. ἀπηγγέλλετο δὲ καὶ ἐκ τῆς πόλεως αὐτοῖς, ὡς οἷ τε νεῶ πάντες αὐτόματοι ἀνεώγοντο αἱ τε ἴεροι λέγοιεν, ὡς νίκην οἱ θεοὶ φαίνοιεν. ἐκ δὲ τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὰ ὄπλα ἔφασαν ἀφανῆ εἶναι, ὡς τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὴν μάχην ἐξωρημένον. οἱ μὲν δὴ τινες λέγουσιν, ὡς ταῦτα πάντα τεχνάσματα ἦν τῶν προεστηκότων. εἰς δ' οὖν τὴν 8

5. ἀναμνησθήσονται σου ὅτε — sie werden an dich denken von der Zeit her, wo —. Vgl. 5, 46 τῶν μὲν οὖν ἡμετέρων προγόνων καλὸν λέγεται, ὅτε — οὐκ εἶσαν. 5, 39. Kyrop. I, 6, 12 οὐ γὰρ μέμνημαι ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἦλθον ἐπ' ἀργύριον. — Zur Sache s. V, 4, 15 und über den zweiten Vorfall V, 4, 59. — τῆς πατρίδος ἐπιθυμεῖς — wenn du dein Vaterland wiedersehen und nicht verbannt werden willst. — κήδεσται — d. h. sie begünstigt, es mit ihnen hält.

6. πολιορκήσονται — mit passiver Bedeutung wie VII, 5, 18. Kyrop. VI, 1, 15. — πεφραγότες

— die nach der Besetzung der Kadmeia durch die Spartaner aufser Landes gegangen waren.

7. ὁ χρησμὸς — Die Thebaner erfuhren dies Orakel durch einen flüchtigen Spartaner, namens Leandridas. — τῶν παρθένων — Molpia und Hippo, Töchter des Leuktros und Skedasos. Diodor XV, 54 vgl. mit Plutarch Pelop. 20 und Paus. IX, 13, 5. Wann der Vorfall mit den beiden Mädchen stattgefunden, ist nicht bekannt: Plutarch nennt ihn πολὺ τῶν Λευκτροικῶν παλαιότερον. — ἀνεώγοντο — λέγοιεν — Über den Wechsel des Modus s. zu III, 5, 25. — τεχνάσματα — nach Phavorinus

- μάχην τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις πάντα τάναντία ἐγίνετο, τοῖς δὲ πάντα καὶ ὑπὸ τῆς τύχης κατορθοῦτο. ἦν μὲν γὰρ μετ' ἄριστον τῷ Κλεομβρότῳ ἡ τελευταία βουλή περὶ τῆς μάχης· ἐν δὲ τῇ μεσημβρίᾳ ὑποπινόντων καὶ τὸν οἶνον παροξύναι τι 9 αὐτοὺς ἔλεγον. ἐπεὶ δὲ ὠπλίζοντο ἑκάτεροι καὶ πρόδηλον ἤδη ἦν ὅτι μάχῃ ἔσοιτο, πρῶτον μὲν ἀπιέναι ὠρμημένων ἐκ τοῦ Βοιωτοῦ στρατεύματος τῶν τὴν ἀγορὰν παρεσκευαστόων καὶ σκευοφόρων τινῶν καὶ τῶν οὐ βουλομένων μάχεσθαι, περιούντες κύκλω οἱ τε μετὰ τοῦ Ἴέρανος μισθοφόροι καὶ οἱ τῶν Φωκίων πελτασταὶ καὶ τῶν Ἰππέων Ἡρακλεῶται καὶ Φλιάσιοι ἐπιθέμενοι τοῖς ἀπιούσιν ἐπέστρεψάν τε αὐτοὺς καὶ κατεδίαξαν πρὸς τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Βοιωτῶν· ὥστε πολὺ μὲν ἐποίησαν μείζον τε καὶ ἀθροώτερον ἢ πρόσθεν τὸ τῶν
- 10 Βοιωτῶν στρατεύμα. ἔπειτα δέ, ἅτε καὶ πεδίον ὄντος τοῦ μεταξὺ, προετάξαντο μὲν τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς ἰππέας, ἀντετάξαντο δ' αὐτοῖς καὶ οἱ Θηβαῖοι τοὺς ἑαυτῶν. ἦν δὲ τὸ μὲν τῶν Θηβαίων ἰππικὸν μεμελετηκὸς διὰ τε τὸν πρὸς Ὀρχομενίου πόλεμον καὶ διὰ τὸν πρὸς Θεσπιάς, τοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον
- 11 πονηρότατον ἦν τὸ ἰππικόν. ἔτρεφον μὲν γὰρ τοὺς ἵππους οἱ πλουσιώτατοι· ἐπεὶ δὲ φρουρὰ φανθείη, τότε ἦκεν ὁ συντεταγμένος· λαβὼν δ' ἂν τὸν ἵππον καὶ ὄπλα ὅποια δοθείη αὐτῷ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἂν ἐστρατεύετο· τῶν δ' αὖ στρα-

ein ionisches Wort. — τῶν προεστηκότων — nach Diodor des Epaminondas.

8. τὴν μάχην — Die Schlacht bei Leuktra wurde den 5. Hekatombaeon (im Juli) des Jahres 371 v. Chr. geliefert. Plutarch Camill. 19; Agesil. 28. — τάναντία — adverbial mit ἐγίνετο zu verbinden Vgl. 1. 5. — ἐν τῇ μεσημβρίᾳ — Vgl. V, 4, 40. — ὑποπινόντων — absoluter Genetiv statt des erwarteten Accusativs. Vgl. zu IV, 8, 9 und Kyrop. I, 4, 2 ἀσθενήσαντος αὐτοῦ (τοῦ πάππου) οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον. — ἔλεγον — S. zu III, 5, 21.

9. τῶν — παρεσκευαστόων — S. zu 2, 23. — οὐ βουλομένων — Epaminondas hatte aus Furcht vor Verrat denen, die am Kampfe nicht teilnehmen wollten,

erlaubt, fortzugehen. Davon hatten namentlich die Thespier Gebrauch gemacht. Pausan. IX, 13, 8.

10. τοῦ μεταξὺ — der Raum zwischen beiden Heeren. Vgl. Thukyd. IV, 124 πεδίου δὲ τοῦ μέσου ὄντος. — κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον — Die Reiterei der Spartaner und überhaupt der Peloponnesier war nie gut gewesen. Vgl. von früherer Zeit Pausan. IV, 8, 12 οὐ γὰρ τι ἀγαθοὶ τότε ἰππεύειν ἦσαν οἱ Πελοποννήσιοι.

11. ὁ συντεταγμένος — der, welcher zum Dienst als Reiter bestimmt und dem jenes Pferd zugewiesen war. Vgl. III, 3, 7. — λαβὼν ἂν — ἂν ἐστρατεύετο — S. zu 2, 28 und über die Wiederholung von ἂν zu 1, 7. — ἐκ τοῦ παραχρῆμα — d. i. ohne Vorbereitung und Übung.

τιωτῶν οἱ
ἐπὶ τῶν
ἦν. τῆς
τρεῖς τῆ
πλέον ἢ
ἢ ἐπὶ πεν
ὡς εἰ νικ
τον ἔσοιτο.
πολεμίου
στρατεύμα
καὶ ταχῶ
πεπαιθεσ
θηβαίων
τὸ πρῶτον
τῆς ἂν

12. ἐπα
— εἰς τρεῖ
— τῆς ἐπα
spartanische
wurde in
von denen
bestand, der
zwei πεντα
porien. Die
πολεμίου,
λογητος, d
einem πεντα
von einem
Xenoph. de
13, 4. In
auch wohl
Mocen einge
rep. Laced.
ist hier ein
Mann aus
Stärke etw
beträgt, ein
Thukyd. V
lung zieml
vier Rotter
ἐναπορία
ἐναπορία
fünftundzw
Stärke mu
je nachdem
oder weini
lastete. Vgl
— bezeich
Bezeichnung.

τιωτῶν οἱ τοῖς σώμασιν ἀδυνατώτατοι καὶ ἥμισυ φιλότιμοι ἐπὶ τῶν ἵππων ἦσαν. τοιοῦτον μὲν οὖν τὸ ἱππικὸν ἐκατέρωθεν¹² ἦν. τῆς δὲ φάλαγγος τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους ἔφασαν εἰς τρεῖς τὴν ἐνωμοτίαν ἄγειν· τοῦτο δὲ συμβαίνειν αὐτοῖς οὐ πλέον ἢ εἰς δώδεκα τὸ βάθος. οἱ δὲ Θηβαῖοι οὐκ ἔλαττον ἢ ἐπὶ πεντήκοντα ἀσπίδων συνεστραμμένοι ἦσαν, λογιζόμενοι ὡς εἰ νικήσειαν τὸ περὶ τὸν βασιλέα, τὸ ἄλλο πᾶν εὐχείρωτον ἔσοιτο. ἐπεὶ δὲ ἤρξατο ἄγειν ὁ Κλεόμβροτος πρὸς τοὺς¹³ πολεμίους, πρῶτον μὲν πρὶν καὶ αἰσθῆσθαι τὸ μετ' αὐτοῦ στρατεύμα ὅτι ἤροῖτο, καὶ δὴ καὶ οἱ ἱππεῖς συνεβεβλήκεισαν καὶ ταχὺ ἤτηντο οἱ τῶν Λακεδαιμονίων· φεύγοντες δὲ ἐνεπεπτώκεισαν τοῖς ἐαντῶν ὀπίσταις, ἔτι δὲ ἐνέβαλλον οἱ τῶν Θηβαίων λόχοι. ὅμως δὲ ὡς οἱ μὲν περὶ τὸν Κλεόμβροτον τὸ πρῶτον ἐκράτουν τῇ μάχῃ, σαφεῖ τούτῳ τεκμηρίῳ γνοίη τις ἂν· οὐ γὰρ ἂν ἠδύναντο αὐτὸν ἀνελέσθαι καὶ ζῶντα

12. ἔφασαν — S. zu III, 5, 21. — εἰς τρεῖς — S. zu III, 1, 22. — τὴν ἐνωμοτίαν — Die ganze spartanische Heeresmacht zu Fuß wurde in sechs Moren eingeteilt, von denen eine jede aus vier λόχοι bestand, der λόχος wiederum aus zwei πεντηκοστῆς oder vier ἐνωμοτίαι. Die μόρα wurde von einem πολέμαρχος, der λόχος von einem λοχαγός, die πεντηκοστῆς von einem πεντηκοστήρ, die ἐνωμοτία von einem ἐνωμοτάρχης befehligt. Xenoph. de rep. Laced. 11, 4 und 13, 4. In gleicher Weise wurde auch wohl die Reiterei in sechs Moren eingeteilt. S. IV, 5, 11. De rep. Laced. 11, 4. — Die ἐνωμοτία ist hier in drei Rotten von je 12 Mann aufgestellt, so daß ihre Stärke etwa sechsunddreißig Mann beträgt, eine Zahl, die mit der von Thukyd. V, 68 gegebenen Aufstellung ziemlich übereinstimmt, wo vier Rotten zu je acht Mann die ἐνωμοτία bilden. Suidas unter ἐνωμοτία giebt ihre Stärke auf fünfundzwanzig Mann an. Die Stärke mußte natürlich wechseln, je nachdem eine Aushebung mehr oder weniger Altersklassen umfaßte. Vgl. § 17. — συμβαίνειν — bezeichnet das Ergebnis der Rechnung. Die Konstruktion mit

dem doppelten Accusativ ist wohl in derselben Weise wie beim Verbum γίνεσθαι aufzufassen. — πλέον — ἔλαττον = εἰς πλείονας — ἐπὶ ἐλαττόνων. Vgl. III, 4, 13 πλέον = εἰς πλείονας. IV, 2, 7 ἔλαττον = ἀπὸ ἐλαττόνων. Kyrop. V, 3, 28 οὐκ ἂν δύναίτο μείον ἢ ἐν ἕξ ἢ ἐπὶ τὰς ἡμέραις ἐλθεῖν. Ages. 2, 1 μείον ἢ ἐν μηνί. Oekon. 21, 3 πλείον ἢ ἐν διπλασίῳ χρόνῳ. — ἀσπίδων — statt der Leute selbst gesetzt. Vgl. II, 4, 11; VI, 5, 19. Anab. I, 7, 10. Herod. V, 30. — συνεστραμμένοι — dicht geschlossen. Diodor XV, 55 τῶν περὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πυκνότητα τῆς τάξεως πλεονεκτούντων. — Die von Epaminondas getroffene Anordnung ist die erste Anwendung der schiefen Schlachtordnung, welche darin bestand, daß er seine ganze Kraft auf den linken Flügel concentrierte und mit demselben zum entscheidenden Angriff vorrückte, während Centrum und rechter Flügel mehr zurückblieben. Ausführlieheres s. bei Diodor a. a. O.

13. καὶ δὴ = ἤδη. Vgl. Anab. I, 10, 10 ἐν ᾧ δὲ ἐβουλεύοντο καὶ δὴ βασιλεὺς κατέστησεν ἀντίαν τὴν φάλαγγα. — τοῦτ' ὅ τεκμηρίῳ — S. zu V, 2, 17. — γὰρ — zur Ein-

ἀπενεργεῖν, εἰ μὴ οἱ πρὸ αὐτοῦ μαχόμενοι ἐπεκράτουν ἐν ἐκείνῳ
 14 τῷ χρόνῳ. ἐπεὶ μέντοι ἀπέθανε Λείνων τε ὁ πολέμαρχος
 καὶ Σφοδρίας τῶν περὶ δαμοσίαν καὶ Κλεώνυμος ὁ υἱὸς
 αὐτοῦ, καὶ οἱ μὲν ἵπποι καὶ οἱ συμφορεῖς τοῦ πολεμάρχου
 καλούμενοι οἱ τε ἄλλοι ὑπὸ τοῦ ὄχλου ἀποθνήσκοντες ἀνεχώρουν,
 οἱ δὲ τοῦ εὐωνύμου ὄντες τῶν Λακεδαιμονίων ὡς ἐώρων τὸ
 δεξιὸν ἀποθνήσκοντες, ἐνέκλιναν· ὅμως δὲ πολλῶν τεθνεώτων
 καὶ ἡττημένων, ἐπεὶ διέβησαν τὴν τάφρον, ἢ πρὸ τοῦ στρατο-
 πέδου ἔτυχεν οὐσα αὐτοῖς, ἔθεντο τὰ ὄπλα κατὰ χώραν ἐνθεν
 ὠρμητο. ἦν μέντοι οὐ πᾶν ἐν ἐπιπέδῳ, ἀλλὰ πρὸς ὀρθίῳ
 μᾶλλον τι τὸ στρατόπεδον. ἐκ δὲ τούτου ἦσαν μὲν τινες τῶν
 Λακεδαιμονίων, οἱ ἀφόρητον τὴν συμφορὰν ἡγούμενοι τὸ τε
 τροπαιὸν ἔφασαν χορῆσαι καλύειν ἰστάναι τοὺς πολεμίους,
 15 τοὺς τε νεκροὺς μὴ ὑποσπόνδους, ἀλλὰ διὰ μάχης πειραῶσθαι
 ἀναιρεῖσθαι. οἱ δὲ πολέμαρχοι ὀρῶντες μὲν τῶν συμπάντων
 Λακεδαιμονίων τεθνεώτας ἐγγὺς χιλίους, ὀρῶντες δ' αὐτῶν
 Σπαρτιατῶν, ὄντων τῶν ἐκεῖ ὡς ἑπτακοσίων, τεθνηκότας
 περὶ τετρακοσίους, αἰσθανόμενοι δὲ τοὺς συμμαχούς πάντας
 μὲν ἀθύμως ἔχοντας πρὸς τὸ μάχεσθαι, ἔστι δὲ οὐς αὐτῶν
 οὐδὲ ἀχθομένους τῷ γεγεννημένῳ, συλλέξαντες τοὺς ἐπικαιριω-

führung des hier mit dem Pron.
 demonstr. angekündigten Beweises,
 wie häufig nach der Formel
 τεκμήριον δέ. Vgl. Kyrop. II, 4,
 26 und zu II, 3, 53. — ἐπεκράτουν
 — Wenigstens hielten sie eine Zeit-
 lang stand. Pausan. IX, 13, 10
 ὧς δὲ ἄλλοι τε Λακεδαιμονίων
 τῶν ἐν τέλει καὶ ὁ βασιλεὺς ἐτε-
 θνήκει Κλεόμβροτος. ἐνταῦθα τοὺς
 Σπαρτιατάς καὶ ταλαιπωρουμένους
 ἐπελάμβανεν ἀνάγκη μὴ ἐνδιδοῦναι
 παρὰ γὰρ τοῖς Λακεδαιμονίοις
 αἰσχιστον ἐδέδοκτο εἶναι βασιλέως
 νεκρὸν ἐπὶ ἀνδράσι πολεμίοις γε-
 νόμενον περιορθῆναι. Der Tod
 eines spartanischen Königs in der
 Schlacht war übrigens etwas Uner-
 hörtes. Plutarch Agis 21 Βασιλεὺς
 γὰρ, ὡς εἶοικε, Λακεδαιμονίων οὐδὲ
 οἱ πολέμιοι θάδιος ἐν ταῖς μάχαις
 ἀπαντᾶντες προσέφερον τὰς χεῖρας,
 ἀλλ' ἀπετροπέοντο δεδιότες καὶ
 σεβόμενοι τὸ ἀξίωμα. Διὸ καὶ
 πολλῶν γεγονότων Λακεδαιμονίοις
 ἀγῶνων πρὸς Ἕλληνας εἰς μόνος

ἀνηρέθη πρὸ τῶν Φιλιππικῶν
 δόρατι πληγείς περὶ Λεύκτρα
 Κλεόμβροτος.

14. τῶν περὶ δαμοσίαν —
 S. zu IV, 5, 8. — καὶ οἱ μὲν
 ἵπποι — Hier beginnt der Nach-
 satz. Die Worte können unmög-
 lich richtig sein; vielleicht ist zu
 lesen οἱ μὲν ἵππεῖς, die Leibgarde
 des Königs. S. zu III, 3, 9. —
 οἱ συμφορεῖς — nur hier vor-
 kommendes Wort, dessen Bedeu-
 tung unsicher ist. — ὅμως — S.
 zu V, 1, 3. — ἔτυχεν οὐσα —
 Der Graben war nicht etwa zur
 Sicherung des Lagers gezogen;
 wie überhaupt nach Polyb. VI, 42
 die Griechen künstliche Befestigun-
 gen des Lagers nicht liebten. —
 πᾶν ἐν ἐπιπέδῳ — Die Wort-
 stellung wie Kyrop. II, 4, 13 αἱ
 μὲν οἰκήσεις οὐ πᾶν ἐν ἐχθροῖς.
 Vgl. auch IV, 5, 4.

15. οὐδὲ ἀχθομένους — Vgl.
 Pausan. IX, 13, 9 ὧς δὲ ἐς χεῖ-
 ρας συνήσαν, ἐνταῦθα οἱ σύμμαχοι

τάτους ἐφ'
 σπόνδους
 περὶ σοιο
 ἐσθῆσαν
 Γεν
 λῶν τὸ
 ταιας κα
 ἐκεῖ ἦκου
 τὸν μέτρο
 καὶ τὰ με
 τῶν ἀπέδ
 ἀλλὰ σφ
 μὲν ἐτέθ
 φανερῶ
 ὀλίγους
 περιόντα
 Ἐκ δ
 λοίπων
 πον δὲ
 γὰρ πρό
 ἀφ' ἧρη
 λαφθέντ
 τῆς ἀσθ
 τῶν Λα
 κείων
 καὶ τὸν
 μενοι, τ
 κατὰ γὰ
 δότες
 προσφέ
 τὰτους
 selbe Be
 zu Bera
 auch Ky
 6, 2.
 16. γ
 Gesang,
 Übungen
 Fest der
 11, 9. V
 Stelle b
 τῆς τε
 IV, 4, 2
 ποσειδ
 a. a. O

τάτους ἐβουλευόντο τί χορή ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ πᾶσιν ἐδόκει ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς ἀναρρεῖσθαι, οὕτω δὴ ἐπεμφαν κήρυκα περὶ σπονδῶν. οἱ μὲντοι Θηβαῖοι μετὰ ταῦτα καὶ τρόπαιον ἐστῆσαντο καὶ τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδωσαν.

Γενομένων δὲ τούτων, ὁ μὲν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα ἀγγε- 16
λῶν τὸ πάθος ἀφικνεῖται γυμνοπαιδιῶν τε οὔσης τῆς τελευ-
ταίας καὶ τοῦ ἀνδρικοῦ χοροῦ ἔνδον ὄντος· οἱ δὲ ἔφοροι
ἐπεὶ ἤκουσαν τὸ πάθος, ἔλυποῦντο μὲν, ὥσπερ, οἶμαι, ἀνάγκη·
τὸν μὲντοι χορὸν οὐκ ἐξήγαγον, ἀλλὰ διαγωνίσασθαι εἶων.
καὶ τὰ μὲν ὀνόματα πρὸς τοὺς οἰκείους ἐκάστων τῶν τεθνεώ-
των ἀπέδωσαν· προσεῖπαν δὲ ταῖς γυναῖξι μὴ ποιεῖν κρυνγῆν,
ἀλλὰ σιγῇ τὸ πάθος φέρειν. τῇ δ' ὑστεραία ἦν ὄρα, ὣν
μὲν ἐτέθνασαν οἱ προσήκοντες, λιπαροὺς καὶ φαιδροὺς ἐν τῷ
φανερῷ ἀναστρεφόμενους, ὧν δὲ ζῶντες ἠγγελμένοι ἦσαν,
ὀλίγους ἂν εἶδες, τούτους δὲ σκνυθροποὺς καὶ ταπεινοὺς
περιμόντας.

Ἐκ δὲ τούτου φρουρὰν μὲν ἔφαινον οἱ ἔφοροι ταῖν ὑπο- 17
λοιποῖν μόραιν μέχρι τῶν τετταράκοντα ἀφ' ἡβης· ἐξέπεμ-
πον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἔξω μορῶν μέχρι τῆς αὐτῆς ἡλικίας· τὸ
γὰρ πρόσθεν εἰς τοὺς Φωκέας μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα
ἀφ' ἡβης ἐστράτευντο· καὶ τοὺς ἐπ' ἀρχαῖς δὲ τότε κατα-
λειφθέντας ἀκολουθεῖν ἐκέλευον. ὁ μὲν οὖν Ἀγησίλαος ἐκ 18
τῆς ἀσθενείας οὐπὼ ἴσχυεν· ἡ δὲ πόλις Ἀρχίδαμον τὸν υἱὸν

τῶν Λακεδαιμονίων, ἅτε αὐτοῖς
καὶ τὸν πρὸ τοῦ χρόνου οὐκ ἀρεσκό-
μενοι, τὸ ἔχθος ἐπεδείκνυντο, οὔτε
κατὰ χώραν μένειν ἐθέλοντες, ἐνδι-
δόντες δὲ ὅπῃ σφίσιν οἱ πολέμιοι
προσφέροιεντο. — τοὺς ἐπικαιριω-
τάτους — S. zu III, 3, 11. Die-
selbe Bezeichnung für Männer, die
zu Beratungen zugezogen werden,
auch Kyrop. VII, 4, 4; VIII, 4, 32;
6, 2.

16. γυμνοπαιδιῶν — ein mit
Gesang, Tanz und gymnastischen
Übungen der Jugend verbundenes
Fest der Spartaner. Pausan. III,
11, 9. Vgl. die Nachahmung unsrer
Stelle bei Plutarch Agesil. 29. —
τῆς τελευταίας — ἡμέρας, wie
IV, 4, 2 Ἐνυκλείων τὴν τελευταίαν
προσείλοντο. — ἔνδον — Plutarch
a. a. O. ἀγωνιζομένων χορῶν ἐν

τῷ θεάτρῳ. — ποιεῖν κρυνγῆν
— für κρυνγῆν ποιεῖσθαι, schrei-
en, auch Anab. II, 2, 17. Kyrop.
III, 1, 4. Demosth. gegen Konon
5. Vgl. zu VII, 2, 20. — ἂν
εἶδες — man hätte sehen
können. Eine ähnliche Scene
IV, 5, 10.

17. ἐξέπεμπον — d. i. sie
sandten auch die zu den im Aus-
lande befindlichen Moren gehö-
renden Mannschaften von den Alters-
klassen des 35. bis 40. Dienst-
jahres nach. Es sind dies aber
die ältesten Dienstpflichtigen. S.
zu V, 4, 13. — ἐπ' ἀρχαῖς — um
Staatsämter zu verwalten.

18. ἐκ τῆς ἀσθενείας — S.
V, 4, 58. — οἱ περὶ Στάσιππον
— Vgl. 5, 6—10. Aus dem dort
erzählten Ende, welches diese Partei

Φιλιππίων
ἐπὶ Λευκτορῶν

αμοσίαν —
καὶ οἱ μὲν
ant der Nach-
kommen unmög-
leicht ist zu
die Leibgarde
III, 3, 9. —
nur hier vor-
lessen Bedeu-
δμως. — 3
χρησασα —
cht etwa zur
ers gezogen;
Polyb. VI, 42
die Befestigung
liebten. —
Die Wort-
II, 4, 13 ai
ν ἐν ἔχρησι.

νοὺς — Vgl.
2, δὲ ἐς χει-
αὶ οὐ σύμμαχοι

ἐκέλευεν αὐτοῦ ἡγεῖσθαι. προθύμως δ' αὐτῷ συνεστρατεύοντο Τεγεαῖται ἔτι γὰρ ἔξων οἱ περὶ Στάσιππον, λακωνίζοντες καὶ οὐκ ἐλάχιστον δυνάμενοι ἐν τῇ πόλει. ἐρρωμένως δὲ καὶ οἱ Μαντινεῖς ἐκ τῶν καιῶν συνεστρατεύοντο ἄριστοκρατούμενοι γὰρ ἐτύγχανον. καὶ Κορίνθιοι δὲ καὶ Σικυώνιοι καὶ Φλιάσιοι καὶ Ἀχαιοὶ μάλα προθύμως ἠκολούθουν, καὶ ἄλλαι δὲ πόλεις ἐξέπεμπον στρατιώτας. ἐπλήρουν δὲ καὶ τριήρεις

19 αὐτοὶ τε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Κορίνθιοι, καὶ ἐδέοντο καὶ Σικυωνίων συμπληροῦν, ἐφ' ὧν διενουοῦντο τὸ στρατεύμα διαβιβάσειν. καὶ ὁ μὲν δὴ Ἀρχίδαμος ἐθύετο ἐπὶ τῇ διαβάσει.

Οἱ δὲ Θηβαῖοι εὐθύς μὲν μετὰ τὴν μάχην ἐπεμψαν εἰς Ἀθήνας ἄγγελον ἐστεφανωμένον, καὶ ἅμα μὲν τῆς νίκης τὸ

20 μέγεθος ἔφραζον, ἅμα δὲ βοηθεῖν ἐκέλευον λέγοντες, ὡς νῦν ἐξείη Λακεδαιμονίους πάντων ὧν ἐπεποιήμεσαν αὐτοὺς τιμωρήσασθαι. τῶν δὲ Ἀθηναίων ἡ βουλή ἐτύγχανεν ἐν ἀκροπόλει καθημένη. ἐπεὶ δ' ἤκουσαν τὸ γεγενημένον, ὅτι μὲν σφόδρα ἠριάθησαν πᾶσι δῆλον ἐγένετο· οὔτε γὰρ ἐπὶ ξένια τὸν κήρυκα ἐκάλεσαν περὶ τε τῆς βοηθείας οὐδὲν ἀπεκρίναντο.

21 καὶ Ἀθήνηθεν μὲν οὕτως ἀπήλθεν ὁ κήρυξ. πρὸς μέντοι Ἰάσονα, σύμμαχον ὄντα, ἔπεμπον σπουδῇ οἱ Θηβαῖοι κελεύοντες βοηθεῖν, διαλοριζόμενοι πῆ τὸ μέλλον ἀποβήσοιτο. ὁ δ' εὐθύς τριήρεις μὲν ἐπλήρου, ὡς βοηθήσων κατὰ θάλατταν, συλλαβὼν δὲ τό τε ξενικὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἱππεῖς, καίπερ ἀκηρύκτῳ πολέμῳ τῶν Φωκίων χρωμένων, περὶ διεπορεύθη εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων πρότερον ὄφθεις

22 ἢ ἀγγελλθεῖς ὅτι πορεύοιτο. πρὶν οὖν συλλέγεσθαι τι πανταχόθεν ἔφθανε πόρρω γιγνόμενος, δῆλον ποιῶν, ὅτι πολλαχοῦ τὸ τάχος μᾶλλον τῆς βίας διαπράττεται τὰ δέοντα. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς τὴν Βοιωτίαν, λερόντων τῶν Θηβαίων, ὡς καιρὸς

nahm, erklärt sich der Ausdruck ἔξων. — ἀριστοκρατούμενοι — S. V, 2, 7.

19. ἐθύετο ἐπὶ τῇ διαβάσει — dasselbe was sonst ἐθύετο τὰ διαβατήρια. S. zu III, 4, 3. — τιμωρήσασθαι — mit dem Genetiv der Sache auch Anab. VII, 1, 25 und 4, 23.

20. ὅτι μὲν — S. zu V, 2, 12.

— ἐπὶ ξένια — Die Gesandten galten als Gäste des Staates, an den sie geschickt waren, und daher war es Brauch, ihnen auf Kosten des Staates gastfreie Aufnahme zu gewähren. — Ἰάσονα — S. 1, 4ff.

21. διεπορεύθη — durch Phokis. — ὅτι πορεύοιτο — dafs er auf dem Marsche wäre. Vgl. VII, 1, 5.

εἰη ἐπι
τῷ ξενικ
σαν διδ
εἰη δια
θῆναι
ύμεις;
καὶ Λακ
ἀπονοηθ
λάκας χ
λους μι
τορπε τ
θασειν,
εἰ δ' ἐ
συμβου
γεγενη
ἐφν, εἰ
περὶ φ
σπουδᾶ
ύμας β
καὶ δι
δ' ἴσω
ἐκείνου
πράττε
εἶψαν
συνεστ
ἅμα τ
ἐδέειν
22.
her, an
die St
— ο
VI, 3,
23.
am L
24. f
Der S
die e
Verg
wied
dies
ἐπιλα

εἴη ἐπιτίθεσθαι τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἄνωθεν μὲν ἐκείνου σὺν τῷ ξενικῷ, σφᾶς δὲ ἀντιπροσώπου, ἀπέτρεπεν αὐτοὺς ὁ Ἰάσων διδάσκων, ὡς καλοῦ ἔργου γεγενημένου οὐκ ἄξιον αὐτοῖς εἶη διακινδυνεύσαι, ὥστε ἢ ἔτι μείζω καταπράξαι ἢ στερεθῆναι καὶ τῆς γεγενημένης νίκης. οὐχ ὄρατε, ἔφη, ὅτι καὶ 23 ὑμεῖς, ἐπεὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐγένεσθε, ἐκρατήσατε; οἰεσθαι οὖν χρὴ καὶ Λακεδαιμονίους ἄν, εἰ ἀναγκάζονται ἐκγενέσθαι τοῦ ζῆν, ἀπονοηθέντας διαμάχεσθαι. καὶ ὁ θεὸς δέ, ὡς ἔοικε, πολλὰκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγά- 24 λους μικροὺς. τοὺς μὲν οὖν Θηβαίους τοιαῦτα λέγων ἀπέ- τρεπε τοῦ διακινδυνεύειν· τοὺς δ' αὖ Λακεδαιμονίους ἐδί- δασκεν, οἷον μὲν εἶη ἡττημένον στράτευμα, οἷον δὲ νενικηκός. εἰ δ' ἐπιλαθέσθαι, ἔφη, βούλεσθε τὸ γεγενημένον πάθος, συμβουλευώ ἀναπνεύσαντας καὶ ἀναπανσαμένους καὶ μείζους γεγενημένους τοῖς ἀηττήτοις οὕτως εἰς μάχην ἵεναι. νῦν δέ, ἔφη, εὐ ἴστε, ὅτι καὶ τῶν συμμάχων ὑμῖν εἰσὶν οἱ διαλέγονται περὶ φιλίας τοῖς πολεμίοις· ἀλλὰ ἐκ παντὸς τρόπον πειραῶσθε σπουδὰς λαβεῖν. ταῦτα δ' ἔφη, ἐγὼ προθυμοῦμαι, σῶσαι ὑμᾶς βουλόμενος διὰ τε τὴν τοῦ πατρὸς φιλίαν πρὸς ὑμᾶς καὶ διὰ τὸ προξενεῖν ὑμῶν. ἔλεγε μὲν οὖν τοιαῦτα, ἔπραττε 25 δ' ἴσως ὅπως διάφοροι καὶ οὗτοι ἀλλήλοις ὄντες ἀμφοτέροι ἐκείνου δέοιντο. οἱ μὲντοι Λακεδαιμόνιοι, ἀκούσαντες αὐτοῦ, πράττειν περὶ τῶν σπουδῶν ἐκέλευον· ἐπεὶ δ' ἀπηγγέλθη, ὅτι εἶδσαν αἱ σπονδαί, παρήγγειλαν οἱ πολέμαρχοι δειπνήσαντας συνεσκευάσθαι πάντας, ὡς τῆς νυκτὸς πορευσομένους, ὅπως ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸν Κιθαιρῶνα ἀναβαίνοιεν. ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, πρὶν καθεύδειν παραγγείλαντες ἀκολουθεῖν, ἡγοῦντο

22. ἄνωθεν — von der Höhe her, an deren Fusse nach § 14 die Spartaner ihr Lager hatten. — ὡστε — S. zu V, 3, 14 u. vgl. VI, 3, 17.

23. ἐκγενέσθαι τοῦ ζῆν — am Leben verzweifeln.

24. ἐπιλαθέσθαι — πάθος — Der Sinn muß sein: wenn ihr die erlittene Niederlage in Vergessenheit bringen, d. h. wieder gut machen wollt; dies kann jedoch das Verbum ἐπιλαθέσθαι kaum bedeuten. —

οὕτως — den Inhalt der Participien aufnehmend. Vgl. zu III, 2, 9. — εἰς μάχην ἵεναι — mit dem Dativ wie häufig εἰς χεῖρας ἵεναι.

25. καὶ οὗτοι — Die Beziehung des καὶ ist nicht klar. — ἐκείνου — oft auf das unmittelbar vorangehende bezogen. Vgl. § 27. Anab. VII, 3, 4 Σεύθης δὲ φησιν, ἄν πρὸς ἐκείνον ἦτε, εὐ ποιήσειν ὑμᾶς. S. auch zu I, 1, 27. — συνεσκευάσθαι — das Gepäck fertig zu halten. S. zu V, 4, 7. — ἄφ' ἐσπέρας — nach Einbruch des Abends. Anab.

εὐθύς ἀφ' ἑσπέρας τὴν διὰ Κρεύσιος, τῷ λαθεῖν πιστεύοντες
26 μᾶλλον ἢ ταῖς σπονδαῖς. μάλα δὲ χαλεπῶς πορευόμενοι, οἷα
δὴ ἐν νυκτί τε καὶ ἐν φόβῳ ἀπιόντες καὶ χαλεπὴν ὁδόν, εἰς
Αἰγόςθενα τῆς Μεγαρικῆς ἀφικνοῦνται. ἐκεῖ δὲ περιτυγχά-
νουσι τῷ μετὰ Ἀρχιδάμου στρατεύματι. ἔνθα δὴ ἀναμείνας,
ἕως καὶ οἱ σύμμαχοι πάντες παρεγένοντο, ἀπῆγε πᾶν ὁμοῦ
τὸ στρατεύμα μέχρι Κορίνθου· ἐκεῖθεν δὲ τοὺς μὲν συμμά-
χους ἀφῆκε, τοὺς δὲ πολλὰς οἰκαδε ἀπήγαγεν.

27 Ὁ μέντοι Ἰάσων ἀπιὼν διὰ τῆς Φωκίδος Ἰαμπολιτῶν
μὲν τό τε πρόστειον εἶλε καὶ τὴν χώραν ἐπόρθησε καὶ ἀπέ-
κτεινε πολλοὺς· τὴν δ' ἄλλην Φωκίδα διῆλθεν ἀπραγμόνως.
ἀφικόμενος δὲ εἰς Ἡράκλειαν κατέβαλε τὸ Ἡρακλειωτῶν τεῖχος,
δῆλον ὅτι οὐ τοῦτο φοβούμενος, μὴ τινες ἀναπεπταμένης ταύ-
της τῆς παρόδου πορεύσονται ἐπὶ τὴν ἐκείνου δύναμιν, ἀλλὰ
μᾶλλον ἐνθυμούμενος, μὴ τινες τὴν Ἡράκλειαν ἐπὶ στενῷ οὖσαν
28 πορεύσθαι. ἐπεὶ δ' ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν Θετταλίαν, μέγας
μὲν ἦν καὶ διὰ τὸ τῷ νόμῳ Θετταλῶν ταγὸς καθεστάναι καὶ
διὰ τὸ μισθοφόρους πολλοὺς τρέφειν περὶ αὐτὸν καὶ πεζοὺς
καὶ ἱππέας, καὶ τούτους ἐκπεπονημένους ὡς ἂν κράτιστοι εἶεν·
ἔτι δὲ μείζων καὶ διὰ τὸ συμμάχους πολλοὺς τοὺς μὲν ἦδη
εἶναι αὐτῷ, τοὺς δὲ καὶ ἔτι βούλεσθαι γίνεσθαι. μέριστος
δ' ἦν τῶν καθ' αὐτὸν τῷ μὴδ' ὑφ' ἐνὸς εὐκαταφρόνητος
29 εἶναι. ἐπιόντων δὲ Πυθίων παρήγγειλε μὲν ταῖς πόλεσι βοῦς
καὶ οἰς καὶ αἶγας καὶ ὕς παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς τὴν θυσίαν·

VI, 3, 23 οἱ Θοῤῃες εὐθύς ἀφ' ἑσπέρας ὄγοντο ἀπιόντες. Thukyd. III, 112 ὁ δὲ Δημοσθένης δειπνήσας ἐγώρει καὶ τὸ ἄλλο στρατεύμα ἀφ' ἑσπέρας εὐθύς.

26. οἷα δὴ — S. zu V, 4, 39.

27. τὸ — τεῖχος — die Stadt. Vgl. § 4. Diodor XVI, 57 τὴν μὲν Ἡράκλειαν τὴν ἐν Τραχινίᾳ διὰ προδοσίας ἐλὼν ἀνάστατον ἐποίησε. — ἐπὶ τὴν ἐκείνου δύναμιν — in feindlicher Absicht gegen seine Macht. Über ἐκείνου s. zu I, 1, 27. — ἐπὶ στενῷ — an dem engen Wege, der längs des malischen Meerbusens aus Thessalien nach Hellas führt.

28. ταγὸς — S. 1, 18. — ὡς —

wie ὅπως mit dem Optativ. potential. S. zu IV, 8, 16. — τῶν καθ' αὐτόν — von seinen Zeitgenossen.

29. ἐπιόντων δὲ Πυθίων — Die Pythischen Spiele fanden im Spätsommer jedes dritten Jahres der Olympiaden statt, also hier Ol. 92, 3 = 370 v. Chr. — ὡς εἰς τὴν θυσίαν — Wie nach παρασκευάζεσθαι beim Particip. Futur. ὡς zu stehen pflegt (vgl. zu IV, 1, 41), so steht diese Partikel auch bei dem mit einer Präposition gebildeten Ausdruck des Zweckes. Vgl. III, 4, 11 συσκευάζεσθαι ὡς εἰς στρατεῖαν. IV, 2, 19 διασκευάζεσθαι ὡς εἰς μάχην. S. auch zu II, 4, 38. —

καὶ ἔφασαν πάνν μετρίως ἐκάστη πόλει ἐπαγγελιομένων γενέ-
σθαι βοῦς μὲν οὐκ ἐλάττους χιλίων, τὰ δὲ ἄλλα βοσκήματα
πλείω ἢ μύρια. ἐκήρουξε δὲ καὶ νικητήριον χρυσοῦν στέφανον
ἔσεσθαι, ἣτις τῶν πόλεων βοῦν ἡγεμόνα κάλλιστον τῷ θεῷ
θρέψειε. παρήγγειλε δὲ καὶ ὡς στρατευσομένοις εἰς τὸν περὶ 30
τὰ Πύθια χρόνον Θετταλοῖς παρασκευάζεσθαι· διενοεῖτο
γάρ, ὡς ἔφασαν, καὶ τὴν πανήγυριν τῷ θεῷ καὶ τοὺς ἀγῶ-
νας αὐτὸς διατιθέναι. περὶ μέντοι τῶν ἱερῶν χρημάτων ὅπως
μὲν διενοεῖτο ἔτι καὶ νῦν ἄδηλον· λέγεται δὲ ἐπερομένῳ τῶν
Δελφῶν, τί χρὴ ποιεῖν, ἐὰν λαμβάνη τῶν τοῦ θεοῦ χρημά-
των, ἀποκρίνασθαι τὸν θεὸν, ὅτι αὐτῷ μελήσει. ὁ δ' οὖν 31
ἀνὴρ τηλικούτος ἦν καὶ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα διανοούμενος,
ἐξέτασιν πεποικῶς καὶ δοκιμασίαν τοῦ Φεραίων ἵππικου,
καὶ ἤδη καθήμενος καὶ ἀποκρινόμενος, εἴ τις δεόμενός του
προσίοι, ὑπὸ νεανίσκων ἐπὶ προσελθόντων ὡς διαφερομένων
τι ἀλλήλοις ἀποσφάττεται καὶ κατακόπτεται. βοηθησάντων 32
δὲ ἐρωμένους τῶν παραγενομένων δορυφόρων εἰς μὲν ἔτι
τύπτων τὸν Ἰάσονα λόγῃ πληγείς ἀποθυήσκει· ἕτερος δὲ
ἀναβαίνων ἐφ' ἵππον ἐγκαταληφθεὶς καὶ πολλὰ τραύματα
λαβὼν ἀπέθανεν· οἱ δ' ἄλλοι ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς παρε-
σκευασμένους ἵππους ἀπέφυγον· ὅποιοι δὲ ἀφίκοιντο τῶν Ἑλ-
ληνίδων πόλεων, ἐν ταῖς πλείσταις ἐτιμῶντο. ᾧ καὶ δῆλον ἐγέ-
νετο, ὅτι ἰσχυρῶς ἔδεισαν οἱ Ἕλληρες αὐτὸν μὴ τύραννος γένοιτο.
Ἀποθανόντος μέντοι ἐκείνου Πολύδωρος ἀδελφὸς αὐτοῦ 33

ἐπαγγελιομένων — passiv, als
Subjekt ist zu denken βοῶν u. s. w.
— βοῦν ἡγεμόνα — wohl der,
welcher den ganzen Zug der Opfer-
tiere anführen sollte, wie bei
Pausan. II, 19, 4 λύκος προσπεσὼν
ἐμάχετο πρὸς ταῦρον ἡγεμόνα τῶν
βοῶν. Vgl. Athen. VI S. 235^b ἐν
τῷ ἀνακλειῷ ἐπὶ τινος στήλης
γέγραπται· τοῖν δὲ βοοῖν τοῖν
ἡγεμόνοι τοῖν ἐξαιρουμένοι το
μὲν τρίτον μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα,
τὰ δὲ δύο μέρη τὸ μὲν ἕτερον
τῷ ἱερεῖ, τὸ δὲ τοῖς παρασῖτοις.
In einer delphischen Inschrift Corp.
Inscr. Gr. Nr. 1688 βοῦς ἤρας.
30. παρήγγειλε — Verbinde
παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς Θετταλοῖς
παρασκευάζεσθαι εἰς τὸν περὶ τὰ
Πύθια χρόνον ὡς στρατευσομένοις.
— αὐτὸς διατιθέναι — Die

Leitung der Pythischen Spiele kam
den Amphiktynonen zu. — ἱερῶν
χρημάτων — die Tempelschätze
in Delphi. — ὅτι αὐτῷ μελήσει
— dafs er selbst den Schutz
oder die Bestrafung über-
nehmen werde. Vgl. Anab. V,
3, 13 ἀν δὲ τις μὴ ποιῆ ταῦτα, τῇ
θεῷ μελήσει und zu V, 4, 1.
Eine ähnliche Antwort des Gottes
Herod. VIII, 36.

32. τῶν πόλεων — abhängig
von ὅποιοι. — ἐν ταῖς πλείσταις
— nämlich πόλεσι, ein eigentüm-
lich beschränkender Zusatz zu dem
alle Städte umfassenden ὅποιοι —
ἀφίκοιντο.

33. ὑπὸ Πολύδωρος — Nach
Diodor XV, 61 wurde er von sei-
nem Bruder Alexander vergiftet.

καὶ Πολύφρων ταγοὶ κατέστησαν. καὶ ὁ μὲν Πολύδωρος, πορευομένων ἀμφοτέρων εἰς Λάρισαν, νύκτωρ καθεύδων ἀποθνήσκει ὑπὸ Πολύφρονος τοῦ ἀδελφοῦ, ὡς ἐδόκει· ὁ γὰρ θάνατος αὐτοῦ ἐξαπιναιὸς τε καὶ οὐκ ἔχων φανερὰν πρόφα-
 34 σιν ἐγένετο. ὁ δ' αὖ Πολύφρων ἤρξε μὲν ἐνιαυτόν, κατεσκευάσατο δὲ τὴν ταγείαν τυραννίδι ὁμοίαν. ἐν τε γὰρ Φαρσάλῳ τὸν Πολυδάμαντα καὶ ἄλλους τῶν πολιτῶν ὀκτὼ τοὺς κρατίστους ἀπέκτεινεν, ἔκ τε Λαρίσης πολλοὺς φυγάδας ἐποίησε. ταῦτα δὲ ποιῶν καὶ οὗτος ἀποθνήσκει ὑπ' Ἀλεξάνδρου, ὡς τιμωροῦντος τῷ Πολυδώρῳ καὶ τὴν τυραννίδα καταλύοντος.
 35 ἐπεὶ δ' αὐτὸς παρέλαβε τὴν ἀρχήν, χαλεπὸς μὲν Θετταλοῖς ταγὸς ἐγένετο, χαλεπὸς δὲ Θηβαίοις καὶ Ἀθηναίοις πολέμιος, ἄδικος δὲ ληστής καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. τοιοῦτος δ' ὢν καὶ αὐτὸς αὐ ἀποθνήσκει, αὐτοχειρία μὲν ὑπὸ τῶν
 36 τῆς γυναικὸς ἀδελφῶν, βουλῇ δὲ ὑπ' αὐτῆς ἐκείνης. τοῖς τε γὰρ ἀδελφοῖς ἐξήγγειλεν, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιβουλεύει αὐτοῖς καὶ ἔκρουσεν αὐτοὺς ἔνδον ὄντας ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ δεξάμενῃ μεθύοντα τὸν Ἀλέξανδρον, ἐπεὶ κατεκοίμισεν, ὁ μὲν λύχνος ἐκάετο, τὸ δὲ ξίφος αὐτοῦ ἐξήνεγκεν. ὡς δ' ἦσθετο ὀκνοῦντας εἰσιέναι ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον τοὺς ἀδελφούς, εἶπεν, ὡς εἰ μὴ ἤδη πράξοιεν, ἐξεγερεῖ αὐτόν. ὡς δ' εἰσῆλθον, ἐπισπάσασα τὴν θύραν εἶχετο τοῦ ῥόπτρου, ἕως ἀπέθανεν ὁ
 37 ἀνὴρ. ἡ δὲ ἐχθρα λέγεται αὐτῇ πρὸς τὸν ἄνδρα γενέσθαι ὑπὸ μὲν τινων ὡς ἐπεὶ ἔδησε τὰ ἑαυτοῦ παιδικὰ ὁ Ἀλέξανδρος, νεανίσκον ὄντα καλόν, δεηθείσης αὐτῆς λῦσαι ἔξαγαγὼν αὐτὸν ἀπέσφαξεν· οἱ δὲ τινες ὡς ἐπεὶ παῖδες αὐτῷ οὐκ ἐγγίνοντο ἐκ ταύτης, ὅτι πέμπων εἰς Θήβας ἐμνήστευε τὴν Ἰάσο-

34. ταγείαν τυραννίδι ὁμοίαν — Vgl. zu diesem Gegensatze Thukyd. I, 95 τυραννίδος μᾶλλον φαίνεται μίμησις ἢ στρατηγία. — Πολυδάμαντα — S. 1, 2 ff.

35. ληστής — Er unternahm besonders gegen die Inseln Raubzüge. Diodor XV, 95. — ἀποθνήσκει — Über die Zeit s. Einl. S. 8 A. 4. — αὐτοχειρία — die Ausführung der That, im Gegensatz zur βουλῇ. Ähnlich Sophokl. Oedip. Tyr. 1332. — τῆς γυναικὸς — der Thebe, einer Tochter des Iason. Plutarch Pelop. 28. Ihre Brüder waren

Tisiphonos, Pytholaos, Lykophon. Vgl. die Erzählung bei Plutarch a. a. O. 35 und bei Konon in Photios Bibl. S. 236.

36. δεξάμενῃ — als ob nur der Hauptsatz τὸ ξίφος ἐξήνεγκεν folgte. — ἦδη — gleich jetzt. Vgl. IV, 1, 14.

37. τὰ — παιδικὰ — nach Plutarch der jüngste Bruder der Thebe. — ὡς — ὅτι — Dieselbe Wiederholung wegen des eingeschobenen Satzes auch VI, 5, 13. Anab. V, 6, 19; VII, 4, 5. Kyrop. V, 3, 30; VI, 4, 5. Hieron. 1, 23.

νος γυναικα λαβεῖν. τὰ μὲν οὖν αἴτια τῆς ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῆς γυναικὸς οὕτω λέγεται· τῶν δὲ ταῦτα πραξάντων ἄχοι οὐ ὅδε ὁ λόγος ἐγράφετο Τισίφονος πρεσβύτατος ὦν τῶν ἀδελφῶν τὴν ἀρχὴν εἶχε.

Καὶ τὰ μὲν Θετταλικὰ, ὅσα περὶ Ἰάσονα ἐπράχθη καὶ V. μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον μέχρι τῆς τοῦ Τισιφόνου ἀρχῆς δεδήλωται· νῦν δ' ἐπάνειμι ἔνθεν ἐπὶ ταῦτα ἐξέβην. ἐπεὶ γὰρ Ἀρχίδαμος ἐκ τῆς ἐπὶ Λεῦκτρα βοηθείας ἀπήγαγε τὸ στρατεύμα, ἐνθρυμηθέντες οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἔτι οἴονται χρῆναι ἀκολουθεῖν καὶ οὐπω διακείοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι ὥσπερ τοὺς Ἀθηναίους διέθεσαν, μεταπέμπονται τὰς πόλεις ὅσαι βούλοιντο τῆς εἰρήνης μετέχειν, ἣν βασιλεὺς κατέπεμψεν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, δόγμα ἐποίησαντο μετὰ τῶν κοινῶν βουλομένων ὁμοσαι τόνδε τὸν ὄρκον· Ἐμμενῶ ταῖς σπονδαῖς, ἃς βασιλεὺς κατέπεμψε καὶ τοῖς ψηφίσμασι τοῖς 2 Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων. εἰάν τις στρατεύῃ ἐπὶ τινα πόλιν τῶν ὁμοσασῶν τόνδε τὸν ὄρκον, βοηθήσω παντὶ σθένει. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἔχαιρον τῷ ὄρκῳ· Ἡλεῖοι δὲ ἀντέλεγον ὡς οὐ δεῖο αὐτονόμους ποιεῖν οὔτε Μαργαρεῖς οὔτε

Vectt. 5, 1. — ὑπὸ τῆς γυναικός — wie beim Passiv steht ὑπὸ auch bei Verbalsubstantiven mit passivem Sinn. Vgl. zu I, 5, 19. Kyrop. III, 3, 2 τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ. Komment. IV, 4, 4 τὴν ὑπὸ Μελήτου γραφῆν. Der nach gewöhnlichem Sprachgebrauche vor ὑπὸ τῆς γυναικός zu wiederholende Artikel τῆς ist ausgelassen wie Platon. Republ. II S. 378^a τὰ τοῦ Κρόνου ἔργα καὶ πάθη ὑπὸ τοῦ νείεος. S. 383^a τὴν τοῦ ἐνυπνίου ποιητὴν ὑπὸ Διός. In den Stellen Hellen. III, 5, 3 λύνει τὰς σπονδὰς πρὸς τοὺς συμμάχους und Anab. V, 2, 6 ἦν γὰρ ἐφ' ἑνὸς ἢ κατὰ βρασις ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν χαράδραν ist der Artikel wohl weggelassen, weil der ganze Ausdruck nicht Attribut zu dem Substantiv, sondern von dem aus diesem Substantiv und dem Verbum zu bildenden Verbalbegriff abhängig ist.

V. 1. ἐπεὶ — ἀπήγαγε — S. 4, 26. — ἐνθρυμηθέντες — διέ-

θεσαν — Die Athener sahen, daß die Peloponnesier sich noch als unter der Hegemonie Spartas stehend betrachteten und daß die Lakedämonier noch nicht in die Lage gekommen wären, in welche sie die Athener gebracht hatten, nämlich den Bundesgenossen die Selbständigkeit gewähren zu müssen. — μεταπέμπονται — d. h. sie laden sie zu einem Kongresse ein. — τῆς εἰρήνης — des Antalkidischen, S. V, 1, 28.

2. τῶν συμμάχων — Hiermit sind höchst wahrscheinlich nicht die Teilnehmer an dem Kongresse und dem Vertrage, sondern die athenischen Bundesgenossen gemeint. Welches Inhalts die ψηφίσματα waren, ist unbekannt. — σθένει — Das poetische Wort scheint in der Prosa nur in der Verbindung παντὶ σθένει gebräuchlich zu sein. Kyrop. VI, 1, 42; VIII, 5, 25. De rep. Laced. 4, 5. Thukyd. I, 86. Demosth. Olynth. 3, 6. Platon Gesetze I

Σκιλλωντίους οὔτε Τριφυλίους· σφετέρας γὰρ εἶναι ταύτας
 3 τὰς πόλεις. οἱ δ' Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ψηφισάμενοι, ὥσπερ
 βασιλεὺς ἔγραψεν, αὐτονόμους εἶναι ὁμοίως καὶ μικρὰς καὶ
 μεγάλας πόλεις, ἐξέπεμψαν τοὺς ὀρκωτάς καὶ ἐκέλευσαν τὰ
 μέγιστα τέλη ἐν ἐκάστη πόλει ὀρκῶσαι. καὶ ὤμοσαν πάντες
 πλὴν Ἡλείων.

Ἐξ ὧν δὴ καὶ οἱ Μαντινεῖς, ὡς ἤδη αὐτόνομοι παντά-
 πασι ὄντες, συνῆλθόν τε πάντες καὶ ἐψηφίσαντο μίαν πόλιν
 4 τὴν Μαντινείαν ποιεῖν καὶ τειχίζειν τὴν πόλιν. οἱ δ' αὖ
 Λακεδαιμόνιοι ἠγοῦντο, εἰ τοῦτο ἄνευ τῆς σφετέρας γνώμης
 ἔσοιτο, χαλεπὸν ἔσεσθαι. πέμπουσιν οὖν Ἀγησίλαον πρεσβευ-
 τὴν πρὸς τοὺς Μαντινεάς, ὅτι ἐδόκει πατρικὸς φίλος αὐτοῖς
 εἶναι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο πρὸς αὐτούς, τὸν μὲν δῆμον τῶν Μαν-
 τινέων οἱ ἄρχοντες οὐκ ἤθελον συλλέξει αὐτῷ, πρὸς δὲ σφᾶς
 ἐκέλευον λέγειν ὅτον δέοιτο. ὁ δὲ ὑπίσχευετο αὐτοῖς, ἐὰν νῦν
 ἐπίσχωσι τῆς τειχίσεως, ποιήσειεν ὥστε μετὰ τῆς Λακεδαίμο-
 5 νος γνώμης καὶ μὴ δαπανηρῶς τειχισθῆναι τὸ τεῖχος. ἐπεὶ
 δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι ἀδύνατον εἴη ἐπίσχεῖν, δόγματος γεγενη-
 μένου πάσῃ τῇ πόλει ἤδη τειχίζειν, ἐκ τούτου ὁ μὲν Ἀγησί-
 λαος ἀπήει ὀργιζόμενος· στρατεύειν γε μέντοι ἐπ' αὐτούς
 οὐ δυνατὸν ἐδόκει εἶναι, ἐπ' αὐτονομίᾳ τῆς εἰρήνης γεγενη-
 μένης. τοῖς δὲ Μαντινεῦσιν ἐπεμπον μὲν καὶ τῶν Ἀρκαδικῶν
 πόλεων τινες συντειχιοῦντας, οἱ δὲ Ἡλείοι καὶ ἄργυροῦ τρία
 τάλαντα συνεβάλλοντο αὐτοῖς εἰς τὴν περὶ τὸ τεῖχος δαπάνην.
 καὶ οἱ μὲν Μαντινεῖς περὶ ταῦτ' ἦσαν.

6 Τῶν δὲ Τεγεατῶν οἱ μὲν περὶ τὸν Καλλίβιον καὶ Πρόξε-
 νον συνῆγον ἐπὶ τὸ συνιέναι τε πᾶν τὸ Ἀρκαδικόν, καὶ ὅτι

S. 646^a; IX S. 854^b. — *Μαργανεῖς*
 — Vgl. III, 2, 30. Die Eleer
 hatten nach der Schlacht bei
 Leuktra diese Städte wieder in
 Besitz genommen.

3. *αὐτονόμους εἶναι* — S. zu
 V, 1, 32. — *Μαντινεῖς* — S. V,
 2, 5. — *μίαν πόλιν* — da sie
 von den Spartanern in vier Ort-
 schaften aufgelöst worden war.

4. *πατρικὸς φίλος* — S. V,
 2, 3. — *ποιήσειεν ὥστε* — Sonst
 steht nach *ποιεῖν* gewöhnlicher
 der Accus. cum Infin. ohne *ὥστε*
 oder *ὅπως* mit dem Indicat. Futuri;

jedoch wie hier auch V, 4, 21;
 VII, 5, 26. Anab. I, 6, 2 u. 6.
 Agesil. 1, 37. Vgl. *πεῖθειν ὥστε*
 Thukyd. III, 102. Über *διακράτ-
 τεσθαι ὥστε* s. zu IV, 4, 7, und
 über *ὥστε* zur Bezeichnung der
 Absicht zu III, 1, 10 u. VI, 1, 10.

6. *συνῆγον* — sie suchten
 die ganze Bevölkerung von
 Arkadien zum Zwecke einer
 Vereinigung zusammenzu-
 bringen. Die Präposition *συν* ist
 vielleicht mit Rücksicht auf *συνιέναι*
 gewählt. Das endliche Resultat
 dieser Bemühungen war die Zu-

νικῶν ἐ
 δὲ περὶ
 πόλιν κ
 περὶ τὸ
 τες; εἰ
 ροται
 καὶ αὐτ
 νοτο
 καὶ ἄλλ
 τρετάμε
 ἢν οἶος
 οἱ δὲ π
 τίαν
 ἐπεμπί
 πόμπεσι
 τοὺς π
 καταφα
 ἀναπθ
 καὶ βο
 πύλας
 γυνομέ
 πύλας
 ταν εἰ
 ὄμενοι
 ἀναβα
 samme
 schafte
 lopolis.
 VIII,
 nicht an
 sache,
 Einwoh
 νικῶν
 mehr
 1, 33.
 εἶναι
 συνίγει
 den Vo
 πόλεμ
 über d
 bindend
 ἰσχυρ
 Stelle
 ihrem

νικῶν ἐν τῷ κοινῷ, τοῦτο κύριον εἶναι καὶ τῶν πόλεων· οἱ δὲ περὶ τὸν Στάσιππον ἔπραττον ἕαν τε κατὰ χώραν τὴν πόλιν καὶ τοῖς πατρίοις νόμοις χρῆσθαι. ἠτώμενοι δὲ οἱ 7 περὶ τὸν Πρόξενον καὶ Καλλίβιον ἐν τοῖς θεαροῖς, νομίσαντες, εἰ συνέλθοι ὁ δῆμος, πολὺ ἂν τῷ πλήθει κρατῆσαι, ἐκφέρονται τὰ ὄπλα. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ περὶ τὸν Στάσιππον, καὶ αὐτοὶ ἀνθωπλίσαντο, καὶ ἀριθμῶ μὲν οὐκ ἐλάττους ἐρέοντο· ἐπεὶ μέντοι εἰς μάχην ὤρησαν, τὸν μὲν Πρόξενον καὶ ἄλλους ὀλίγους μετ' αὐτοῦ ἀποκτείνουσι, τοὺς δ' ἄλλους τρεψάμενοι οὐκ ἐδίωκον· καὶ γὰρ τοιοῦτος ὁ Στάσιππος ἦν οἷος μὴ βούλεσθαι πολλοὺς ἀποκτινύναι τῶν πολιτῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν Καλλίβιον ἀνακεχωρηκότες ὑπὸ τὸ πρὸς Μαν- 8 τίνειαν τεῖχος καὶ τὰς πύλας, ἐπεὶ οὐκέτι αὐτοῖς οἱ ἐναντίοι ἐπεχείρουν, ἡσυχίαν εἶχον ἠθροισμένοι. καὶ πάλαι μὲν ἐπέπομφεσαν ἐπὶ τοὺς Μαντινέας βοηθεῖν κελεύοντες· πρὸς δὲ τοὺς περὶ Στάσιππον διελέγοντο περὶ συναλλαγῶν. ἐπεὶ δὲ καταφανεῖς ἦσαν οἱ Μαντινεῖς προσιόντες, οἱ μὲν αὐτῶν ἀναπηδῶντες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐκέλευον βοηθεῖν τὴν ταχίστην, καὶ βοῶντες σπεύδειν διεκελεύοντο· ἄλλοι δὲ ἀνοίγουσι τὰς πύλας αὐτοῖς. οἱ δὲ περὶ τὸν Στάσιππον ὡς ἦσθοντο τὸ 9 γιγνώμενον, ἐκπίπτουσι κατὰ τὰς ἐπὶ τὸ Παλλάντιον φερούσας πύλας καὶ φθάνουσι πρὶν καταληφθῆναι ὑπὸ τῶν διωκόντων εἰς τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεῶν καταφυγόντες, καὶ ἐγκλεισάμενοι ἡσυχίαν εἶχον. οἱ δὲ μεταδιώξαντες ἐχθροὶ αὐτῶν ἀναβάντες ἐπὶ τὸν νεῶν καὶ τὴν ὄροφὴν διελόντες ἔβαιον

sammensiedelung von vierzig Ortschaften zu der einen Stadt Megalopolis. Diodor XV, 72. Pausan. VIII, 27, 1—8. Xenophon spricht nicht ausdrücklich von dieser Tatsache, erwähnt aber VII, 5, 5 die Einwohner der Stadt. — ὄ,τι νικῶν — was die Stimmenmehrheit erhielt. Vgl. VII, 1, 28. Anab. VI, 1, 18; 2, 12. — εἶναι — abhängig von dem in συνῆγον liegenden: sie machten den Vorschlag. — κύριον — τῶν πόλεων — bestimmende Kraft über die Städte habend, d. h. bindend für dieselben. — κατὰ χώραν — eigentlich an Ort und Stelle, hier also: unverändert in ihrem bisherigen Zustande, im

Gegensatze zu der Vereinigung mit den übrigen zu einer Stadt.

7. θεαροῖς — dorische Form für θεαροῖς. Vielleicht bildeten diese eine Behörde oder einen Ausschufs, wie er unter diesem Namen auch in Mantinea (Thukyd. V, 47) und bei den Lokrern (Corp. Inscr. Gr. Nr. 1756) bestand. — ἐκφέρονται τὰ ὄπλα — sie versammelten sich öffentlich mit ihren Waffen, um ihren Willen mit Gewalt durchzusetzen. Vgl. III, 2, 28. — οἷος — βούλεσθαι — S. zu II, 3, 45.

8. τὰς πύλας — d. i. τὰς πρὸς Μαντινείαν.

9. Παλλάντιον — arkadische Stadt im W. von Tegea. — ἀνα-

ταῖς κεραμίσι. οἱ δ' ἐπεὶ ἔγνωσαν τὴν ἀνάγκην, παύεσθαι τε ἐκέλευον καὶ ἐξιέναι ἔφρασαν. οἱ δ' ἐναντίοι ὡς ὑποχειρίους ἔλαβον αὐτούς, δῆσαντες καὶ ἀναβαλόντες ἐπὶ τὴν ἀρμάμαξαν ἀπήγαγον εἰς Τεγέαν. ἐκεῖ δὲ μετὰ τῶν Μαντινέων καταγρόντες ἀπέκτειναν.

- 10 Τούτων δὲ γιγνομένων ἐφυγον εἰς Λακεδαίμονα τῶν περὶ Στάσιππον Τεγεατῶν περὶ ὀκτακοσίους. μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐδόκει βοηθητέον εἶναι κατὰ τοὺς ὅρκους τοῖς τεθνεῶσι τε τῶν Τεγεατῶν καὶ ἐκπεπτωκόσι· καὶ οὕτω στρατεύουσιν ἐπὶ τοὺς Μαντινέας, ὡς παρὰ τοὺς ὅρκους σὺν ὄπλοις ἐληλυθότων αὐτῶν ἐπὶ τοὺς Τεγεάτας. καὶ φρουρὰν μὲν οἱ
- 11 ἔφοροι ἔφαινον, Ἀγησίλαον δ' ἐκέλευεν ἢ πόλις ἡγεῖσθαι. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι Ἀρκαῖδες εἰς Ἀσέαν συνελέγοντο· Ὀρχομενίων δὲ οὐκ ἐθελόντων κοινωνεῖν τοῦ Ἀρκαδικοῦ διὰ τὴν πρὸς Μαντινέας ἔχθραν, ἀλλὰ καὶ δεδεγμένων εἰς τὴν πόλιν τὸ ἐν Κορίνθῳ συνειλεγμένον ξενικόν, οὗ Πολύτροπος ἤρχεν, ἔμενον οἴκοι οἱ Μαντινεῖς τούτων ἐπιμελόμενοι. Ἡραιεῖς δὲ καὶ Λεπρεῶται συνεστρατεύοντο τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τοὺς Μαντινέας.
- 12 ὁ δὲ Ἀγησίλαος, ἐπεὶ ἐγένετο αὐτῷ τὰ διαβατήρια, εὐθύς ἐχώρει ἐπὶ τὴν Ἀρκαδίαν. καὶ καταλαβὼν πόλιν ὁμορον οὔσαν Εὔταιαν, καὶ εὐρῶν ἐκεῖ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας οἰκοῦντας ἐν ταῖς οἰκίαις, τοὺς δ' ἐν τῇ στρατευσίμῳ ἡλικίᾳ οἰχομένους εἰς τὸ Ἀρκαδικόν, ὅμως οὐκ ἠδίκησε τὴν πόλιν, ἀλλ' εἶα τε αὐτοὺς οἰκεῖν, καὶ ἀνούμενοι ἐλάμβανον ὅσων δέοιντο· εἰ δέ τι καὶ ἠρπάσθη, ὅτε εἰσῆιε εἰς τὴν πόλιν, ἐξευρῶν ἀπέδωκε. καὶ ἐπφοκοῦμι δὲ τὸ

βάντες κτέ. — Vgl. den ähnlichen Vorfall Thukyd. IV, 48. — τὴν ἀρμάμαξαν — den dazu bestimmten und dazu mitgebrachten Wagen. Zum Transport von Gefangenen werden auch III, 3, 9 Wagen gebraucht.

10. κατὰ τοὺς ὅρκους — S. 3, 18f. — ἐληλυθότων — Genetiv. absol. statt eines auf Μαντινέας bezogenen Accusativs. Vgl. zu III, 5, 8.

11. Ἀσέαν — Flecken im südlichen Arkadien. Auf dieser allgemeinen Versammlung scheint der definitive Beschluss, eine Gesamtstadt zu bauen, gefasst worden zu sein. — τὴν πρὸς Μαντινέας

ἔχθραν — der seit langer Zeit bestand. Vgl. Thukyd. V, 61. — τούτων — die Orchomenier und ihre Hilfstruppen. Zu dem Gebrauch von ἐπιμελεσθαι vgl. I, 1, 22.

12. τὰ διαβατήρια — S. zu III, 5, 7. — ἐν τῇ στρατευσίμῳ ἡλικίᾳ — So auch Kyrop. VI, 2, 37 ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ, wofür sonst kurz οἱ ἐν ἡλικίᾳ. Vgl. auch Pollux I, 177 u. II, 11 τοὺς τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν ἔχοντας. — τὸ Ἀρκαδικόν — d. i. die eben erwähnte Versammlung in Asea. — ἐλάμβανον — Übergang von dem Feldherrn auf die Soldaten.

τείχος αὐτῶν ὅσα εἶδειτο, ἕως περ αὐτοῦ διέτριβεν ἀναμένων τοὺς μετὰ Πολύτροπον μισθοφόρους.

Ἐν δὲ τούτῳ οἱ Μαντινεῖς στρατεύουσιν ἐπὶ τοὺς Ὀρχο-13
μενίους. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ τείχους μάλα χαλεπῶς ἀπῆλθον, καὶ ἀπέθανόν τινες αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ ἀποχωροῦντες ἐν τῇ Ἑλυμία ἐγένοντο, καὶ οἱ μὲν Ὀρχομένιοι ὀπλίται οὐκέτι ἠκολούθουν, οἱ δὲ περὶ τὸν Πολύτροπον ἐπέκειντο καὶ μάλα θρασέως, ἐνταῦθα γρόντες οἱ Μαντινεῖς ὡς εἰ μὴ ἀποκρού-
σονται αὐτούς, ὅτι πολλοὶ σφῶν κατακοντισθήσονται, ὑπο-
στρέφαντες ὁμόσε ἐχώρησαν τοῖς ἐπικειμένοις. καὶ ὁ μὲν 14
Πολύτροπος μαχόμενος αὐτοῦ ἀποθνήσκει· τῶν δ' ἄλλων φεγγόντων πάμπολλοι ἂν ἀπέθανον, εἰ μὴ οἱ Φλιάσιοι ἰπ-
πεῖς παραγενόμενοι καὶ εἰς τὰ ὀπισθεν περιελάσαντες τῶν Μαντινεῶν ἐπέσχον αὐτούς τῆς διώξεως. καὶ οἱ μὲν Μαντι-
νεῖς ταῦτα πράξαντες οἴκαδε ἀπῆλθον.

Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀκούσας ταῦτα καὶ νομίσας οὐκ ἂν ἐτι 15
συμμίξει αὐτῷ τοὺς ἐκ τοῦ Ὀρχομενοῦ μισθοφόρους, οὕτω προῆει. καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἐν τῇ Τεγεάτιδι χώρα ἐδειπνο-
ποιήσατο, τῇ δ' ὑστεραία διαβαίνει εἰς τὴν Μαντινικὴν καὶ ἐστρατοπεδεύσατο ὑπὸ τοῖς πρὸς ἐσπέραν ὄρεσι τῆς Μαντι-
νείας· καὶ ἐκεῖ ἅμα ἐδήον τὴν χώραν καὶ ἐπόρθει τοὺς ἀγρούς. τῶν δὲ Ἀρκάδων οἱ συλλεγέντες ἐν τῇ Ἀσεία νυκτὸς παρῆλθον εἰς τὴν Τεγέαν. τῇ δ' ὑστεραία ὁ μὲν Ἀγησίλαος 16
ἀπέχων Μαντινείας ὅσον εἴκοσι σταδίους ἐστρατοπεδεύσατο· οἱ δ' ἐκ τῆς Τεγέας Ἀρκάδες, ἐχόμενοι τῶν μεταξὺ Μαντι-
νείας καὶ Τεγέας ὄρων παρῆσαν μάλα πολλοὶ ὀπλίται, συμ-
μίξει βουλόμενοι τοῖς Μαντινεῦσι· καὶ γὰρ οἱ Ἀργεῖοι οὐ πανδημεὶ ἠκολούθουν αὐτοῖς· καὶ ἦσαν μὲν τινες οἱ τὸν

13. ἀπὸ τοῦ τείχους — d. i. von einem Angriffe, den sie auf die Stadt gemacht. — Ἑλυμία — jedenfalls zwischen Orchomenos und Mantinea, sonst nicht bekannt. — ὡς — ὅτι — S. zu 4, 37.

14. εἰς τὰ ὀπισθεν περιελάσαντες — sie umgehend und ihnen in den Rücken fallend. Kyrop. VII, 1, 36 εἰ εἰς τὸ ὀπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν.

15. οὕτω — S. zu III, 2, 9. —

διαβαίνει — Das Thal, in welchem das Gebiet von Tegea und Mantinea liegt, wird im Westen vom Maenalos, im Osten vom Partheniongebirge begrenzt; beide Gebirge treten an der Grenze beider Gebiete nahe an einander, so daß nur ein schmaler Paß bleibt. — τῆς Μαντινείας — abhängig von πρὸς ἐσπέραν. S. zu V, 4, 38.

16. ἐχόμενοι τῶν ὄρων — sich anlehnend an die Ge-

- Ἀγησίλαον ἐπειθον χωρὶς τούτοις ἐπιθέσθαι· ὁ δὲ φοβούμενος, μὴ ἐν ὄσῳ πρὸς ἐκείνους πορεύοιτο, ἐκ τῆς πόλεως οἱ Μαντινεῖς ἐξελθόντες κατὰ κέρας τε καὶ ἐκ τῶν ὀπίσθεν ἐπιπέσοιεν αὐτῷ, ἔγνω κράτιστον εἶναι ἔασι συνελθεῖν αὐτούς, καὶ εἰ βούλοιντο μάχεσθαι, ἐκ τοῦ δικαίου καὶ φανεροῦ τὴν μάχην ποιείσθαι. καὶ οἱ μὲν δὴ Ἀρχάδες ὁμοῦ ἤδη ἐγέννητο. οἱ δ' ἐκ τοῦ Ὀρχομενοῦ πελτασταὶ καὶ οἱ τῶν Φλιασίων ἱππεῖς μετ' αὐτῶν τῆς νυκτὸς διεξελθόντες παρὰ τὴν Μαντινεῖαν θυομένῳ τῷ Ἀγησίλαῳ πρὸ τοῦ στρατοπέδου ἐπιφαίνονται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐποίησαν τοὺς μὲν ἄλλους εἰς τὰς τάξεις δραμεῖν, Ἀγησίλαον δ' ἐπαναχωρῆσαι πρὸς τὰ ὄπλα. ἐπεὶ δ' ἐκείνοι μὲν ἐγνώσθησαν φίλοι ὄντες, Ἀγησίλαος δὲ ἐκεκαλλιέρητο, ἐξ ἀρίστον προῆγε τὸ στρατεύμα. ἐσπέρας δ' ἐπιγυγνομένης ἔλαθε στρατοπεδευσάμενος εἰς τὸν ὀπίσθεν κόλπον τῆς Μαντινικῆς, μάλα σύνεγγυς καὶ κύκλῳ ὄρη ἔχοντα. τῇ δ' ὕστεραία ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐθύετο μὲν πρὸ τοῦ στρατεύματος· ἰδὼν δὲ συλλεγομένους ἐκ τῆς τῶν Μαντινεῶν πόλεως ἐπὶ τοῖς ὄρεσι τοῖς ὑπὲρ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἑαυτῶν στρατεύματος, ἔγνω ἔξακτέον εἶναι τὴν ταχίστην ἐκ τοῦ κόλπου. εἰ μὲν οὖν αὐτὸς ἀφηγοῖτο, ἐφοβεῖτο, μὴ τῇ οὐρᾷ ἐπιθιοῖντο οἱ πολέμιοι· ἤσυχίαν δὲ ἔχων καὶ τὰ ὄπλα πρὸς τοὺς πολεμίους φαίνων ἀναστρέψαντας ἐκέλευε τοὺς ἀπ' οὐρᾶς εἰς δόρυ ὀπίσθεν τῆς φάλαγγος ἡγεῖσθαι πρὸς αὐτόν. καὶ οὕτως ἅμα ἐκ τε τοῦ στενοῦ ἐξῆγε καὶ ἰσχυροτέραν αἰὲν 19 τὴν φάλαγγα ἐποιεῖτο. ἐπειδὴ δὲ ἐδεδίπλωτο ἡ φάλαγξ, οὕτως ἔχοντι τῷ ὀπλιτικῷ προελθὼν εἰς τὸ πεδίου ἐξέτεινε

birge. — κατὰ κέρας — in der Flanke. Kyrop. VII, 1, 26 φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλον. — τὴν μάχην — die beabsichtigte, bevorstehende Schlacht. Vgl. IV, 2, 12 u. 18. Kyrop. III, 3, 17.

17. τὰ ὄπλα — S. zu II, 4, 6. — ἐξ ἀρίστον — nach der Mählzeit. Vgl. IV, 8, 18. Anab. IV, 6, 21. — σύνεγγυς — zu verbinden mit ὄρη ἔχοντα. Das seltene Wort σύνεγγυς findet sich auch Thukyd. IV, 24.

18. ἑαυτῶν — sein und der Seinigen. S. zu IV, 8, 24.

Über die Genetive s. zu II, 2, 9. — τὰ ὄπλα — φαίνων — die Waffen den Feinden kampfbereit entgegen haltend, Front gegen die Feinde machend. — ἀναστρέψαντες — S. zu 2, 20. — εἰς δόρυ — rechts um. Arrian. Takt. S. 51 τῆς κλίσεως ἐπὶ δόρυ καλεῖται ἡ ἐξ δεξιᾶ, ἵνα περὶ τὸ δόρυ ἐσὶ τῷ ὀπλίτῃ, ἐπ' ἀσπίδα δὲ ἡ ἐπὶ τὰ λαῖα, ἵνα φέροι τὴν ἀσπίδα. Das Manöver fand so statt, daß der linke Flügel, der am Ende des Thales stand, während Agesilaos mit dem rechten sich dem Eingange zunächst befand, mittelst einer Schwenkung sich hinter der Aufstellung

πάλιν ἐπ' ἑννέα ἢ δέκα τὸ στράτευμα ἀσπίδων. οἱ μὲντοι Μαντινεῖς οὐκέτι ἐξήσαν· καὶ γὰρ οἱ Ἥλειοι συστρατενομένοι αὐτοῖς ἔπειθον μὴ ποιεῖσθαι μάχην, πρὶν οἱ Θηβαῖοι παραγένοιτο· εὖ δὲ εἰδέναι ἔφρασαν ὅτι παρέσειντο· καὶ γὰρ δέκα τάλαντα δεδανείσθαι αὐτοὺς παρὰ σφῶν εἰς τὴν βοήθειαν. οἱ μὲν δὴ Ἀρκάδες ταῦτα ἀκούσαντες ἡσυχίαν 20 εἶχον ἐν τῇ Μαντινείᾳ· ὁ δ' Ἀγησίλαος καὶ μάλα βουλόμενος ἀπάγειν τὸ στράτευμα, καὶ γὰρ ἦν μέσος χειμῶν, ὅμως ἐκεῖ κατέμεινε τρεῖς ἡμέρας, οὐ πολὺ ἀπέχων τῆς τῶν Μαντινείων πόλεως, ὅπως μὴ δοκοίη φοβούμενος σπεύδειν τὴν ἄφροδον. τῇ δὲ τετάρτῃ πρωὶ ἀριστοποιησάμενος ἀπῆγεν ὡς στρατοπεδευσόμενος ἔνθαπερ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς Εὐταίας ἐξωρηήσατο. ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἐφαίνετο τῶν Ἀρκάδων, ἦγε τὴν 21 ταχίστην εἰς τὴν Εὐταίαν, καίπερ μάλα ὀψίζων, βουλόμενος ἀπαγαγεῖν τοὺς ὀπλίτας πρὶν καὶ τὰ πυρὰ τῶν πολεμίων ἰδεῖν, ἵνα μὴ τις εἴποι ὡς φεύγων ἀπαγάγοι. ἐκ γὰρ τῆς πρόσθεν ἀθυμίας ἐδόκει τι ἀνειληφέναι τὴν πόλιν, ὅτι καὶ ἐμβεβλήκει εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ δηοῦντι τὴν χώραν οὐδεὶς ἠθελήκει μάχεσθαι. ἐπεὶ δ' ἐν τῇ Λακωνικῇ ἐγένετο, τοὺς μὲν Σπαρτιάτας ἀπέλυσεν οἴκαδε, τοὺς δὲ περιοίκους ἀφήκεν ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν πόλεις.

Οἱ δὲ Ἀρκάδες, ἐπεὶ ὁ Ἀγησίλαος ἀπεληλύθει καὶ ἦσθοντο 22 διαλελυμένον αὐτῷ τὸ στράτευμα, αὐτοὶ δὲ ἠθροισμένοι ἐτύγχανον, στρατεύουσιν ἐπὶ τοὺς Ἡραιέας, ὅτι τε οὐκ ἠθέλον τοῦ Ἀρκαδικοῦ μετέχειν καὶ ὅτι συνεισβεβλήκεσαν εἰς τὴν Ἀρκα-

nach dem andern Flügel hinzog, wodurch die Front halb so lang, die Tiefe doppelt so groß wurde. Dazu fand zugleich ein Vorbeimarschieren des ganzen Heeres unter Führung des rechten Flügels statt. Vgl. mit diesem Manöver Anab. IV, 3, 29.

19. ἐπ' ἑννέα — ἀσπίδων — neun Mann tief. S. zu 4, 12. — οἱ Θηβαῖοι — Dieselben waren von den Arkadern zu einem Bündnisse und zu einem Hilfszuge aufgefordert worden. Diodor XV, 62. Nach unserer Stelle scheint es, als ob die Eleer eine solche Verbindung angeknüpft hätten.

20. καὶ μάλα — S. zu II, 4, 2.

XENOPH. GRIECH. GESCH. II.

— ἔνθαπερ — ἐξωρηήσατο — wo er zunächst nach seinem Abmarsch von Eutaea sein Lager gehabt hatte. ἐξωρηήσατο ist eine in der Prosa ungewöhnliche Form; bei Homer II. Θ, 511; Φ, 595.

21. ἀνειληφέναι — Plutarch Ages. 30 ἐλαφροτέρων ἐποίησε ταῖς ἐλλείπει καὶ ἠδῖα τὴν πόλιν. — ἀπέλυσεν — statt des gebräuchlicheren ἀφήκεν. — ἑαυτῶν — Das reflexive Fürwort findet sich wie hier auf das Objekt des Satzes bezogen Anab. IV, 5, 35 καὶ αὐτὸν τότε μὲν ὄχρετο ἄγαν Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας.

22. οὐκ ἠθέλον — S. § 11. — ἐνεπίμπτων — ungewöhnliche

διαν μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων. ἐμβαλόντες δὲ ἐνεπίμπρουν τε τὰς οἰκίας καὶ ἔκοπτον τὰ δένδρα.

Ἐπεὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι βεβοηθηκότες παρεῖναι ἔλεγοντο εἰς τὴν Μαντίνειαν, οὕτως ἀπαλλάττονται ἐκ τῆς Ἡραίας καὶ 23 συμμιγνύουσι ταῖς Θηβαίους. ὥς δ' ὁμοῦ ἐγένοντο, οἱ μὲν Θηβαῖοι καλῶς σφίσιν ᾤοντο ἔχειν, ἐπεὶ ἐβεβοηθήμεσαν μὲν, πολέμιον δὲ οὐδένα ἔτι ἐώρων ἐν τῇ χώρᾳ, καὶ ἀπιέναι παρ-εσκενάζοντο· οἱ δὲ Ἀρκάδες καὶ Ἀργεῖοι καὶ Ἠλείοι ἔπειθον αὐτοὺς ἡγεῖσθαι ὡς τάχιστα εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἐπιδεικνύοντες μὲν τὸ ἑαυτῶν πλῆθος, ὑπερεπαινοῦντες δὲ τὸ τῶν Θηβαίων στρατεύμα. καὶ γὰρ οἱ μὲν Βοιωτοὶ ἐγγυμνάζοντο πάντες περὶ τὰ ὄπλα, ἀγαλλόμενοι τῇ ἐν Λεύκτροις νίκη· ἡκολούθουν δ' αὐτοῖς καὶ Φωκεῖς ὑπήκοοι γεγενημένοι καὶ Εὐβοεῖς ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων καὶ Λοκροὶ ἀμφοτέροι καὶ Ἀκαριᾶνες καὶ Ἡρακλεῶται καὶ Μηλιεῖς· ἡκολούθουν δ' αὐτοῖς καὶ ἐκ Θετταλίας ἰππεῖς τε καὶ πελτασταί. ταῦτα δὴ συνειδόμενοι καὶ τὴν ἐν Λακεδαίμονι ἐρημίαν λέγοντες 24 ἰκέτεον μηδαμῶς ἀποτρέπεσθαι, πρὶν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων χώραν. οἱ δὲ Θηβαῖοι ἤκουον μὲν ταῦτα, ἀντελογίζοντο δὲ ὅτι δυσμεβολωτάτη μὲν ἢ Λακωνικὴ ἐλέγετο εἶναι, φρουρὰς δὲ καθεστάναι ἐνόμιζον ἐπὶ τοῖς εὐπροσοδωτάτοις. καὶ γὰρ ἦν Ἰσχόλαος μὲν ἐν Οἰῶ τῆς Σκιριτίδος, ἔχων νεοδαμῶδεις τε φρουροὺς καὶ τῶν Τεγεατῶν φυγάδων τοὺς νεωτάτους περὶ τετρακοσίους· ἦν δὲ καὶ ἐπὶ Λεύκτρῳ

Form. — οὕτως — zur Einführung des Nachsatzes. Vgl. VII, 1, 2 u. 17 und zu III, 2, 9. Die nächsten Begebenheiten gehören noch dem J. 370 v. Chr. an.

23. Εὐβοεῖς — Die Euböer, welche 377 v. Chr. dem athenischen Bunde angehörten, hatten sich wohl nach der Schlacht bei Leuktra den Thebanern angeschlossen. — συνειδόμενοι — Obgleich der Form nach nicht unbedingt zu verwenden (vgl. προειδόμενος Thukyd. IV, 61. Aeschin. geg. Timarch 165), giebt dies Particip doch hier keinen einigermaßen genügenden Sinn. Subjekt ist οἱ Ἀρκάδες. — ἐρημίαν — nämlich von Bundesgenossen und genügenden Truppen. Vgl. § 25.

24. δυσμεβολωτάτη — kōllh γὰρ, ὄρεσι περιόρομος, τραχεῖά τε δυσείβολός τε πολεμῖους Euripid. bei Strabo VIII S. 366. — ἐπὶ τοῖς εὐπροσοδωτάτοις — an den Stellen, wo es noch am leichtesten zugänglich war. — Σκιριτίδος — im nördlichen Teile von Lakonien, an der Grenze von Arkadien. — Vgl. zu V, 2, 24. — ἐπὶ Λεύκτρῳ — Es ist darunter nicht der in Lakonien am messenischen Meerbusen gelegene Ort Λεύκτρον (Strabo VIII S. 360. Pausan. III, 21, 7 und 26, 4) zu verstehen, sondern ein im südlichen Arkadien in der Nähe von Megalopolis gelegener Flecken. In jener Gegend nennt Pausanias VIII, 27, 4 einen Ort Namens

ὕπερ τῆς Μαλεάτιδος ἄλλη φρουρά. ἐλογίζοντο δὲ καὶ τοῦτο οἱ Θηβαῖοι, ὡς καὶ συνελθοῦσαν ἂν ταχέως τὴν τῶν Λακεδαιμονίων δύναμιν καὶ μάχεσθαι ἂν αὐτοὺς οὐδαμοῦ ἄμεινον ἢ ἐν τῇ ἑαντῶν. ἃ δὲ πάντα λογιζόμενοι οὐ πᾶν προπετεῖς ἦσαν εἰς τὸ ἰέναι εἰς τὴν Λακεδαίμονα. ἐπεὶ μέντοι ἦγον 25 ἔκ τε Καρυῶν λέγοντες τὴν ἐρημίαν καὶ ὑπισχνούμενοι αὐτοὶ ἠγγήσεσθαι, καὶ κελεύοντες, ἂν τι ἕξαπατῶντες φαίνωνται, ἀποσφάττειν σφᾶς, παρήσαν δέ τινες καὶ τῶν περιοίκων ἐπικαλούμενοι καὶ φάσκοντες ἀποστήσεσθαι, εἰ μόνον φανεῖησαν εἰς τὴν χώραν, ἔλεγον δὲ ὡς καὶ νῦν καλούμενοι οἱ περιοίκοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν οὐκ ἐθέλοιεν βοηθεῖν· πάντα οὖν ταῦτα ἀκούοντες καὶ παρὰ πάντων οἱ Θηβαῖοι ἐπέισθησαν, καὶ αὐτοὶ μὲν κατὰ Καρύας ἐνέβαλον, οἱ δὲ Ἀρκάδες κατὰ Οἶδον τῆς Σκιριτίδος. καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τὰ δύσβατα προ- 26 ελθῶν ὁ Ἰσχόλαος ὑφίστατο, οὐδένα ἂν ταύτῃ γε ἔφασαν ἀναβῆναι· νῦν δὲ βουλόμενος τοῖς Οἰάταις συμμάχοις χρῆσθαι, ἔμεινεν ἐν τῇ κώμῃ· οἱ δὲ ἀνέβησαν παμπληθεῖς Ἀρκάδες. ἐνταῦθα δὲ ἀντιπρόσωποι μὲν μαχόμενοι οἱ περὶ τὸν Ἰσχόλαον ἐπεκράτουν· ἐπεὶ δὲ καὶ ὀπίσθεν καὶ ἐκ πλαγίου καὶ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἀναβαίνοντες ἔπαιον καὶ ἔβαλλον

Μαλαία, von dem offenbar der hier gebrauchte Name der Landschaft Μαλεᾶτις abgeleitet und der auch wohl mit dem I, 2, 18 genannten Μαλέα gemeint ist. Der Name des Fleckens selbst heisst bei Thukyd. V, 54 Λεῦντρα, ebenso bei Plutarch Kleomen. 6, wogegen Pausan. VIII, 27, 4 ihn Λεῦντρον nennt. Aus Plutarch Pelop. 20 καὶ τῆς Λακωνικῆς πολίχνιον πρὸς τῇ θαλάσῃ Λεῦντρον ὀνομάζεται καὶ πρὸς Μεγάλῃ πόλει τῆς Ἀρκადίας τόπος ἐστὶν ὁμώνυμος, läßt sich über die Form des Namens nichts Sicheres entnehmen. — ὡς καὶ συνελθοῦσαν — καὶ μάχεσθαι — Die von λογίεσθαι abhängige Participialkonstruktion im Accusativ ist im zweiten Gliede durch den Accusativ cum Infin. ersetzt. Der Inhalt der abhängigen Sätze ist vorher durch τοῦτο angedeutet. S. zu II, 3, 53 und vgl. Kyrop. III, 1, 39 οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακτείνουσαι, ὡς ἀφρονεστέρως ποιῶντας τὰς γυναῖκας.

Anab. VII, 2, 4 ἔχαιρε ταῦτα ἀκούων, διαφθειρόμενον τὸ στρατεύμα.

25. ἦγον — λέγοντες — In dem Particip liegt zugleich die Bezeichnung des unbestimmten gelassenen Subjektes (τινές). Vgl. III, 1, 19 ἦκε λέγων. V, 3, 25 ἦγον ἀπαγγέλλοντες. — Καρυῶν — Flecken im nördlichen Lakonien. — πάντα οὖν ταῦτα — nimmt den ohne Nachsatz gebliebenen Vordersatz, der mit ἐπεὶ eingeleitet war, wieder auf. Vgl. Anab. III, 1, 20 τὰ δ' αὐτῶν στρατιωτῶν ὅποτε ἐνθυμούμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐδενὸς ἡμῶν μετεῖη — ταῦτ' οὖν λογιζόμενος ἐρίστε τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ νῦν τὸν πόλεμον. — Ausser den Thebanern und Arkadern nennt Diodor XV, 64 noch zwei Abteilungen von Argivern und Eleern, die auf anderen Wegen in Lakonien einrückten und sich in Sellasia mit den übrigen vereinigten.

26. ἔφασαν — S. zu III, 5, 21; so auch § 29.

- αυτούς, ἐνταῦθα ὅ τε Ἰσχόλαος ἀποθνήσκει καὶ οἱ ἄλλοι
 27 πάντες, εἰ μὴ τις ἀμφιγνοηθεὶς διέφυγε. διαπραξάμενοι δὲ
 ταῦτα οἱ Ἀρκάδες ἐπορεύοντο πρὸς τοὺς Θηβαίους ἐπὶ τὰς
 Καρύας. οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐπεὶ ἤσθοντο τὰ πεπραγμένα ὑπὸ
 τῶν Ἀρκάδων, πολὺ δὴ θρασύτερον κατέβαινον. καὶ τὴν
 μὲν Σελλασίαν εὐθύς ἔκαον καὶ ἐπόρθον· ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ
 πεδίῳ ἐγένοντο ἐν τῷ τεμένει τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐνταῦθα
 ἐστρατοπεδεύσαντο· τῇ δ' ὑστεραία ἐπορεύοντο. καὶ διὰ μὲν
 τῆς γεφύρας οὐδ' ἐπεχείρουν διαβαίνειν ἐπὶ τὴν πόλιν· καὶ
 γὰρ ἐν τῷ τῆς Ἀλέας ἱερῷ ἐφαίνοντο ἐναντίοι οἱ ὀπλίται·
 ἐν δεξιᾷ δ' ἔχοντες τὸν Εὐρώταν παρήεσαν κάοντες καὶ
 28 πορθοῦντες πολλῶν κἀγαθῶν μεστὰς οἰκίας. τῶν δ' ἐκ τῆς
 πόλεως αἱ μὲν γυναῖκες οὐδὲ τὸν καπνὸν ὀρῶσαι ἠνείχοντο,
 αἶτε οὐδέποτε ἰδοῦσαι πολεμίους· οἱ δὲ Σπαρτιάται ἀτεί-
 χιστον ἔχοντες τὴν πόλιν, ἄλλος ἄλλη διαταχθεὶς, μάλα
 ὀλίγοι καὶ ὄντες καὶ φαινόμενοι ἐφύλαττον. ἔδοξε δὲ τοῖς
 τέλεσι καὶ προειπεῖν τοῖς εἰλωσιν, εἴ τις βούλοιο ὄπλα λαμ-
 βάνειν καὶ εἰς τάξιν τίθεσθαι, τὰ πιστὰ λαμβάνειν ὡς ἔλευ-
 29 θέρους ἐσομένους ὅσοι συμπολεμήσαιεν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον
 ἔφασαν ἀπογράψασθαι πλεόν ἢ ἑξακισχιλίους, ὥστε φόβον
 αὐτοῖσι παρεῖχον συντεταγμένοι καὶ λίαν ἐδόκουν πολλοὶ
 εἶναι· ἐπεὶ μέντοι ἔμμενον μὲν οἱ ἐξ Ὀρχομενοῦ μισθοφόροι,
 ἐβόηθησαν δὲ τοῖς Λακεδαιμονίοις Φλιάσιοι τε καὶ Κορίν-
 θιοι καὶ Ἐπιδαύριοι καὶ Πελληνεῖς καὶ ἄλλαι δέ τινες τῶν
 πόλεων, ἤδη καὶ τοὺς ἀπογεγραμμένους ἤττον ὠρῶδον.
 30 ὡς δὲ προῖδὸν τὸ στράτευμα ἐγένετο κατ' Ἀμύνκλας, ταύτη
 διέβαινον τὸν Εὐρώταν. καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι, ὅπου στρατο-

27. τῆς γεφύρας — die über den Eurotas führte. — Ἀλέα — ein alter, namentlich in Arkadien verbreiteter Beinamen der Athene. S. Preller, griech. Mythol. I S. 156 d. zw. Aufl.

28. τῶν ἐκ τῆς πόλεως — S. zu III, 1, 22. — τὸν καπνὸν ὀρῶσαι — Vgl. die von Agesilaos oft ausgesprochene Prahlerei: ὅτι γυνὴ Λάκαινα καπνὸν οὐχ ἑώρακε πολέμιον. Plutarch Agesil. 31. — ἄλλος — διαταχθεὶς — Vgl. zu II, 3, 23. — ὡς — ἐσομένους — Accusat. absol. S. zu II, 3, 19.

— Diese äußerste Maßregel, die Heloten zu den Waffen zu rufen, erklärt sich daraus, daß die Perióken den Gehorsam verweigert hatten. S. § 25.

29. οἱ — μισθοφόροι — S. § 15. Es hatte also Agesilaos diese Söldner mit nach Sparta genommen; es scheint aber, als wäre man ihrer Treue nicht sicher gewesen. — ἄλλαι δέ τινες — Eine vollständige Liste derselben s. VII, 2, 2.

30. Ἀμύνκλαι — etwa eine halbe Meile unterhalb Sparta. —

πεδεύοντο, εὐθύς ἂν ἔκοπτον δένδρων κατέβαλλον πρὸ τῶν τάξεων ὡς ἐδύναντο πλείστα, καὶ οὕτως ἐφυλάττοντο· οἱ δὲ Ἀρκάδες τούτων τε οὐδὲν ἐποίουν, καταλιπόντες δὲ τὰ ὄπλα εἰς ἀρπαγὴν ἐπὶ τὰς οἰκίας ἐτρέποντο. ἐκ τούτου δὴ ἡμέρα τρίτη ἢ τετάρτη προῆλθον οἱ ἱππεῖς εἰς τὸν ἱππόδρομον εἰς Γαιόχου κατὰ τάξεις, οἱ τε Θηβαῖοι πάντες καὶ οἱ Ἕλειοι καὶ ὅσοι Φακίων ἢ Θετταλῶν ἢ Λοκρῶν ἱππεῖς παρήσαν. οἱ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἱππεῖς, μάλα ὀλίγοι φαινόμενοι, 31 ἀντιτεταγμένοι αὐτοῖς ἦσαν. ἐνέθραν δὲ ποιήσαντες ὀπλιτῶν τῶν νεωτέρων ὅσον τριακοσίων ἐν τῇ τῶν Τυνδαριδῶν, ἅμα οὗτοι μὲν ἐξέθειον, οἱ δ' ἱππεῖς ἤλαννον· οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἐνέκλιναν. ἰδόντες δὲ ταῦτα πολλοὶ καὶ τῶν πεζῶν εἰς φυγὴν ὤρμησαν. ἐπεὶ μέντοι οἱ τε διώκοντες ἐπαύσαντο καὶ τὸ τῶν Θηβαίων στράτευμα ἔμεινε, πάλιν δὴ κατεστρατοπεδεύσαντο. καὶ τὸ μὲν μὴ πρὸς τὴν πόλιν προσ- 32 βαλεῖν ἂν ἔτι αὐτοὺς ἦδη τι ἐδόκει θαρραλεώτερον εἶναι· ἐκείθεν μέντοι ἀπᾶραν τὸ στράτευμα ἐπορεύετο τὴν ἐφ' Ἐλος καὶ Γύθειον. καὶ τὰς μὲν ἀτειχίστους τῶν πόλεων ἐνεπίμ- πρᾶσαν, Γυθείῳ δέ, ἔνθα τὰ νεώρια τοῖς Λακεδαιμονίοις ἦν, καὶ προσέβαλλον τρεῖς ἡμέρας. ἦσαν δὲ τινες τῶν περιοίκων οἱ καὶ ἐπέθεντο καὶ συνεστρατεύοντο τοῖς μετὰ Θηβαίων.

Ἀκούοντες δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐν φροντίδι ἦσαν, ὅτι 33 χρὴ ποιεῖν περὶ Λακεδαιμονίων, καὶ ἐκκλησίαν ἐποίησαν κατὰ δόγμα βουλῆς. ἔτυχον δὲ παρόντες πρόεβεις Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἔτι ὑπολοίπων συμμάχων αὐτοῖς. ὅθεν δὴ οἱ

τούτων τε — καταλιπόντες δέ — Aus der begonnenen kopulativen Verbindung ist in die adverbative übergegangen. Vgl. I, 1, 34; VII, 1, 24. Kyrop. III, 3, 64; VI, 2, 4. — Γαιόχου — Beinamen des Poseidon, dorisches für das homerische γαιήχος. Vgl. Pausan. III, 20, 2 u. 21, 8. Der Genetiv ist abhängig von einem zu ergänzenden lokalen Begriff: der heilige Ort. Vgl. zu V, 4, 6.

31. ἐν τῇ τῶν Τυνδαριδῶν — nämlich οἰκίᾳ. Pausan. III, 16, 2 οἰκία δὲ αὐτοῦ πεποιήται πλησίον· τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς φασὶν αὐτὴν οἰκῆσαι Τυνδάρεω παιδᾶς· χρόνον δὲ ὕστερον ἐκτίησάτο Φορμίων Σπαρτιάτης.

32. θαρραλεώτερον — sicherer, weniger zu befürchten; wie in dem Ausdrucke ἐν τῷ θαρραλέῳ εἶναι. Thukyd. II, 51. — Ἐλος und Γύθειον — am lakonischen Mb. — τινὲς τῶν περιοίκων — Vgl. § 25 und die wohl etwas übertreibende Angabe VII, 2, 2 σφαλέντων δ' αὐτῶν ἐν τῇ ἐν Λένκτροις μάχῃ, καὶ ἀποστάντων μὲν πολλῶν περιοίκων, ἀποστάντων δὲ πάντων τῶν εἰλώτων.

33. ὑπολοίπων — αὐτοῖς — Die Wortstellung wie § 44. — ὅθεν δὴ — insofern dessen, nämlich daß die Athener so in Verlegenheit waren. — ἐπ' ἀγαθοῖς — zum Nutzen, gewöhnlicher

Λακεδαιμόνιοι Ἄρακος καὶ Ὠκυλλος καὶ Φάραξ καὶ Ἐτυμοκλῆς καὶ Ὀλουθεύς σχεδὸν πάντες παραπλήσια ἔλεγον. ἀνεμιμνησκόν τε γὰρ τοὺς Ἀθηναίους ὡς αἰεὶ ποτε ἀλλήλοις ἐν τοῖς μερίστοις καιροῖς παρίσταντο ἐπ' ἀγαθοῖς· αὐτοὶ τε γὰρ ἔφασαν τοὺς τυράννους συνεκβαλεῖν Ἀθήνηθεν καὶ Ἀθηναίους, ὅτε αὐτοὶ ἐπιολιορκοῦντο ὑπὸ Μεσσηνίων, προ-
 34 θύμως βοηθεῖν. ἔλεγον δὲ καὶ ὅσ' ἀγαθὰ εἶη, ὅτε κοινῇ ἀμφοτέροι ἐπραττον, ὑπομιμνήσκοντες μὲν, ὡς τὸν βάρβαρον κοινῇ ἀπεμαχέσαντο, ἀναμιμνήσκοντες δέ, ὡς Ἀθηναῖοί τε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἠρέθησαν ἠγεμόνες τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν κοινῶν χρημάτων φύλακες, τῶν Λακεδαιμονίων ταῦτα συμβουλομένω, αὐτοὶ τε κατὰ γῆν ὁμολογουμένως ὑφ' ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων ἠγεμόνες προκριθεῖσαν, συμβουλομένων αὐ-
 35 ταῦτα τῶν Ἀθηναίων. εἰς δὲ αὐτῶν καὶ ὧδέ πως εἶπεν· Ἐὰν δὲ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς, ὧ ἄνδρες, ὁμονοήσωμεν, νῦν ἐλπίς τὸ πάλαι λεγόμενον δεκατευθῆναι Θηβαίους. οἱ μέντοι Ἀθηναῖοι οὐ πᾶννυ ἐδέξαντο, ἀλλὰ θροῦς τις τοιοῦτος διήλθεν, ὡς νῦν ταῦτα λέγοιεν, ὅτε δὲ εὖ ἐπραττον, ἐπέκειντο ἡμῖν. μέριστον δὲ τῶν λεχθέντων παρὰ Λακεδαιμονίων ἐδόκει εἶναι ὅτι ἡμῖνα κατεπολέμησαν αὐτούς, Θηβαίων βουλομένων ἀναστᾶ-
 36 τους ποιῆσαι τὰς Ἀθήνας, σφίσι βουλομένων γένοιτο. ὁ δὲ πλεῖστος ἦν λόγος ὡς κατὰ τοὺς ὄρκους βοηθεῖν δεοί· οὐ γὰρ ἀδικησάντων σφῶν ἐπιστρατεύοιεν οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ μετ' αὐτῶν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἀλλὰ βοηθησάντων τοῖς Τε-

ἐπ' ἀγαθῶ. Vgl. V, 2, 35. Kyrop. V, 5, 35. — τοὺς τυράννους — die Peisistratiden. S. Herod. V, 64. — ἐπιολιορκοῦντο — S. zu IV, 7, 1. Es ist der dritte messenische Krieg gemeint. S. Thukyd. I, 102.

34. τῶν κοινῶν χρημάτων — der Bundeskasse, die zuerst in Delos, später aber in Athen war. — συμβουλομένων — Von dieser Zustimmung der Spartaner ist anderweitig nichts bekannt. Vgl. Thukyd. I, 95. — προκριθεῖσαν — abhängig von ὡς, während im ersten Gliede der Indikativ stand. Vgl. III, 5, 25.

35. δεκατευθῆναι — S. zu 3, 20. — ὅτε — ἡμῖν — Übergang aus der indirekten in die

direkte Rede. Vgl. I, 1, 28. — αὐτούς — die Athener. Die Sache selbst s. II, 2, 19f. — σφίσι — statt αὐτοῖς findet sich wohl nicht leicht in der attischen Prosa, wenn es sich nicht reflexiv auf ein Nomen bezieht, das dem Gedanken nach als Subjekt des Satzes gelten kann. Vgl. I, 7, 5. Anab. V, 4, 33. Eine solche Gedankenverbindung ist hier aber nicht herzustellen.

36. ὁ πλεῖστος ἦν λόγος — am meisten wurde das hervorgehoben, nämlich von den Lakädämoniern, auf die auch σφῶν zu beziehen ist. — κατὰ τοὺς ὄρκους — S. 3, 18. — οὐ γὰρ — ἐπιστρατεύοιεν — S. zu III, 2, 23; die Sache s. § 10. — τοῖς

γέτας, δ
 αὐτοῖς.
 ἐν τῇ ἐκ
 σαν βοηθ
 τὸν Στρά
 Τοῦτο
 Κλειτέλης
 ὅπως Ἀθη
 ἰοῦναι ἦ
 ὡς ἐπὶ
 ἐλάφωεν
 βαιοὶ εἰς
 καὶ οἰκία
 τάκασ.
 ἰδομένω
 ὦν αὐτο
 ἡμεῖς ὁμ
 ῖσαν ὡ
 ἐπὶ δὲ τ
 ὡ ἰσθμοῦ
 πρώτους
 τοῦτο δι
 ἐμποδῶν
 οὕτως ἔ
 ἡγοῦμαι

Λακεδα
 ist für d
 men σφ
 weil σφ
 werden
 verbreit
 διήλθεν.
 ἀποσας
 Kyrop. V
 φέρων δι
 — τοῖς
 § 6f.
 37. τοῖς
 Der Sinn
 diese en
 sichten
 den, wa
 schwerlich
 τίλγτε

γεάταις, ὅτι οἱ Μαντινεῖς παρὰ τοὺς ὄρκους ἐπεστράτευσαν αὐτοῖς. διέθει οὖν καὶ κατὰ τούτους τοὺς λόγους θόρυβος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· οἱ μὲν γὰρ δικαίως τοὺς Μαντινεῖας ἐφασαν βοηθῆσαι τοῖς περὶ Πρόξενον ἀποθανοῦσιν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Στάσιππον, οἱ δὲ ἀδικεῖν, ὅτι ὄπλα ἐπήνεγκαν Τεγεάταις.

Τούτων δὲ διοριζομένων ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, ἀνέστη³⁷ Κλειτέλης Κορίνθιος καὶ εἶπε τάδε· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἴσως ἀντιλέγεται, τίνες ἦσαν οἱ ἄρξαντες ἀδικεῖν· ἡμῶν δέ, ἐπεὶ εἰρήνη ἐγένετο, ἔχει τις κατηγορῆσαι ἢ ὡς ἐπὶ πόλιν τινα ἐστρατεύσαμεν ἢ ὡς χρήματά τινων ἐλάβομεν ἢ ὡς γῆν ἀλλοτριάν ἐδηλώσαμεν; ἀλλ' ὅμως οἱ Θηβαῖοι εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ἐλθόντες καὶ δένδρα ἐκκεκόφασι καὶ οἰκίας κατακεκάνκασι καὶ χρήματα καὶ πρόβατα διηπάκασι. πῶς οὖν, ἐὰν μὴ βοηθῆτε οὕτω περιφανῶς ἡμῖν ἀδικουμένοις, οὐ παρὰ τοὺς ὄρκους ποιήσετε; καὶ ταῦτα ὧν αὐτοὶ ἐπεμελήθητε ὄρκων ὅπως πᾶσιν ὑμῖν πάντες ἡμεῖς ὁμοῖσαιμεν; ἐνταῦθα μέντοι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεθορύβησαν ὡς ὀρθῶς τε καὶ δίκαια εἰρηκότος τοῦ Κλειτέλους. ἐπὶ δὲ τούτῳ ἀνέστη Προκλῆς Φλιάσιος καὶ εἶπεν· Ὅτι μὲν,³⁸ ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ἐκποδῶν γένοιτο Λακεδαιμόνιοι, ἐπὶ πρῶτους ἂν ὑμᾶς στρατεύσαιεν οἱ Θηβαῖοι, πᾶσιν οἶμαι τοῦτο δῆλον εἶναι· τῶν γὰρ ἄλλων μόνους ἂν ὑμᾶς οἴονται ἐμποδῶν γενέσθαι τοῦ ἄρξαι αὐτοὺς τῶν Ἑλλήνων. εἰ δὲ³⁹ οὕτως ἔχει, ἐγὼ μὲν οὐδὲν μᾶλλον Λακεδαιμονίοις ἂν ὑμᾶς ἡγοῦμαι στρατεύσαντας βοηθῆσαι ἢ καὶ ὑμῖν αὐτοῖς. τὸ γὰρ

Λακεδαιμονίοις — Der Name ist für die eben durch das Pronomen σφῶν bezeichneten gesetzt, weil σφίσι leicht falsch bezogen werden könnte. — διέθει — es verbreitete sich, wie § 35 διήλθεν. Vgl. Oekon. 20, 3 οὐδ' ἂν ἀκούσαις λόγον οὕτω διαδέοντος. Kyrop. VI, 2, 13 ἦσθετο ὁ Κύρος φόβον διαδέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ. — τοῖς περὶ Πρόξενον — §. § 6 f.

37. τούτων διοριζομένων — Der Sinn muß sein: Während diese entgegengesetzten Ansichten ausgesprochen wurden, was das Verbum διορίζω schwerlich bedeuten kann. — ἀντιλέγεται — es ist streitig.

Vgl. III, 2, 20 Λασιῶνα τὸν ὑπ' Ἀρκάδων ἀντιλεγόμενον. — ὀρθῶς τε καὶ δίκαια — Eine Verbindung von Adjektiv und Adverb durch καὶ auch II, 3, 17 ἀποθνησκόντων πολλῶν καὶ ἀδίκως. VII, 1, 9 ἐκείνοι κατὰ γῆν πλείστοι καὶ τάχιστ' ἂν ἐξέλθοιεν. Kyrop. IV, 2, 15 εὐζωνοὶ τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο. V, 3, 24 προθυμότερον καὶ πλείους καὶ Καδοῦσιοι συνεστρατεύοντο.

38. Man vergleiche mit dieser Rede die in gleichem Sinne vom Syrakusaner Hermokrates in Kamarina gehaltene Rede bei Thukyd. VI, 76—80.

39. ἐγὼ μὲν — S. zu IV, 1, 7.

δυσμενεῖς ὄντας ὑμῖν Θηβαίους καὶ ὁμόρους οἰκοῦντας ἡγεμόνας γενέσθαι τῶν Ἑλλήνων πολὺ οἶμαι χαλεπώτερον ἂν ὑμῖν φανῆται ἢ ὅποτε πόρρω τοὺς ἀντιπάλους εἴχετε. συμφορώτερον γε μετὰν ὑμῖν αὐτοῖς βοηθήσατε ἐν ᾧ ἔτι εἰσὶν οἱ συμμαχοῦντες ἂν ἢ εἰ ἀπολομένων αὐτῶν μόνοι ἀναγκάζοισθε
 40 διαμάχεσθαι πρὸς τοὺς Θηβαίους. εἰ δέ τινες φοβοῦνται, μὴ ἂν νῦν ἀναφύρωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἔτι ποτὲ πράγματα παρέχουσιν ὑμῖν, ἐνθυμήθητε, ὅτι οὐχ οὖς ἂν εὖ ἄλλ' οὖς ἂν κακῶς τις ποιῆ φοβεῖσθαι δεῖ μὴ ποτε μέγα δυνασθῶσιν. ἐνθυμείσθαι δὲ καὶ τάδε χρῆ, ὅτι κτᾶσθαι μὲν τι ἀγαθὸν καὶ ιδιώταις καὶ πόλεσι προσήκει, ὅταν ἐρρωμενέστατοι ᾖσιν, ἵνα ἔχωσιν, ἂν ποτ' ἀδύνατοι γένωνται, ἐπικουρίαν τῶν
 41 προπεπονημένων. ὑμῖν δὲ νῦν ἐκ θεῶν τινος καιρὸς παραγεγνήται, ἂν δεομένοις βοηθήσητε Λακεδαιμονίοις, κτήσασθαι τούτους εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον φίλους ἀπροφασίστους. καὶ γὰρ δὴ οὐκ ἐπ' ὀλίγων μοι δοκοῦσι μαρτύρων νῦν ἂν εὖ παθεῖν ὑφ' ὑμῶν· ἀλλ' εἰσονται μὲν ταῦτα θεοὶ οἱ πάντα ὀρῶντες καὶ νῦν καὶ εἰς ἀεί, συνεπίστανται δὲ τὰ γινόμενα οἷ τε σύμμαχοι καὶ οἱ πολέμοι, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἅπαντες Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι· οὐδενὶ γὰρ τούτων
 42 ἀμελές. ὥστε εἰ κακοὶ φανεῖσθαι περὶ ὑμᾶς, τίς ἂν ποτε ἔτι πρόθυμος εἰς αὐτοὺς γένοιτο; ἐλπίζειν δὲ χρῆ ὡς ἄνδρας ἀγαθοὺς μᾶλλον ἢ κακοὺς αὐτοὺς γενήσεσθαι· εἰ γὰρ τινες ἄλλοι, καὶ οὗτοι δοκοῦσι διατετελεκέναι ἐπαίνου μὲν ὀρεγόμενοι, αἰσχροῶν δὲ ἔργων ἀπεχόμενοι. πρὸς δὲ τούτοις ἐνθυ-
 43 μήθητε καὶ τάδε. εἰ ποτε πάλιν ἔλθοι τῇ Ἑλλάδι κίνδυνος

— ἢ καὶ — S. zu V, 1, 14. — ὅποτε — εἴχετε — die Zeit, in welcher ihr hattet. Der Satz ist parallel mit dem Infinitiv τὸ γενέσθαι Subjekt zu χαλεπώτερον φανῆται. Vergl. zu 4, 5.

40. ἀναφύρωσιν — S. zu II, 3, 50. — ἐνθυμήθητε — Derselbe Wechsel der Person Anab. III, 2, 18 εἰ δέ τις αὐτῶν ἀθυμῆι — ἐνθυμήθητε. Vgl. Kyrop. IV, 2, 24 ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες — ἐλαύνετε. 37 εἰ τινες ὑμῶν τὰ κακὰ μοιεῖτε. VI, 2, 2 τρεῖς δέ μοι ἔλθόντες ὑμῶν — ἀπαγγέλλετε. — ἐπικουρίαν τῶν προπεπονη-

μένων — eine Unterstützung an dem, was sie früher durch ihre Anstrengungen erworben haben.

41. ἐκ θεῶν τινος — Vgl. zu III, 1, 6 und V, 4, 60. — ἐπ' ὀλίγων μαρτύρων — vor wenigen Zeugen, d. h. indem wenige Zeugen vorhanden sind. — ἀμελές — mit passivem Sinne: um was man sich nicht kümmert.

42. ὡς γενήσεσθαι — ὡς wie auch ὅτι beim Infinitiv. S. zu II, 2, 2.

τῶν βαρβαρῶν
 οἷς; τίνας
 αὐτοῖς γε καὶ οἱ
 μαρτυροῦντες
 ἄλλοι
 τούτου ἀνδρῶν
 γενέσθαι πᾶσι
 παρέχεται;
 ἔτινα προθυ-
 τος πιστοὶ
 εὐλόγηται
 με πόλεως
 ἐνθυμήθητε,
 μαρτὶ πόλε-
 ῶν Ἀθηνα-
 πόλις ὅτι π
 μένους ἐνθε-
 τὴν δ' οὐκ
 μένους τε
 τούτους φί-
 εἰ ὑμῶν ἐ-
 ἔκαστον Λα-
 μένους ὑμῶ-
 τῶν μὲν
 43. ὅπο
 Präposition
 ven Sinnes
 Vgl. Demo
 οὐδεις κίνδ
 — ἄντ
 wie es die
 ὅγ — παρ
 εν ὅ δὲ κ
 καὶ ἡμᾶς π
 ἐπιμῶν εἰς
 τούτων ἐπε
 ἔγχαθαι καὶ
 καὶ αὐτοῖς γ
 ἐργασίας).
 γινοῦται α.
 44. παρ
 Vgl. § 33
 ἐπιδοῖδον
 δοῖεν, wie

ὕπὸ βαρβάρων, τίσιν ἂν μᾶλλον πιστεύσατε ἢ Λακεδαιμο-
 νίοις; τίνας δ' ἂν παραστάτας ἤδιον τούτων ποιήσασθε,
 ὧν γε καὶ οἱ ταχθέντες ἐν Θερμοπύλαις ἅπαντες εἶλοντο
 μαχόμενοι ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ ζῶντες ἐπεισφρέσθαι τὸν
 βάρβαρον τῇ Ἑλλάδι; πῶς οὖν οὐ δίκαιον ὧν τε ἕνεκα ἐγέ-
 νοντο ἄνδρες ἀγαθοὶ μεθ' ὑμῶν καὶ ὧν ἐλπίς καὶ αὐθις
 γενέσθαι πάσαν προθυμίαν εἰς αὐτοὺς καὶ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς
 παρέχεσθαι; ἄξιον δὲ καὶ τῶν παρόντων συμμαχῶν αὐτοῖς 44
 ἕνεκα προθυμίαν ἐνδείξασθαι. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι οἵπερ τού-
 τοις πιστοὶ διαμένουσιν ἐν ταῖς συμφοραῖς, οὗτοι καὶ ὑμῶν
 αἰσχύνονται ἂν μὴ ἀποδιδόντες χάριτας. εἰ δὲ μικραὶ δοκοῦ-
 μεν πόλεις εἶναι αἱ τοῦ κινδύνου μετέχειν αὐτοῖς ἐθέλουσαι,
 ἐνθυμήθητε, ὅτι ἐὰν ἡ ὑμετέρα πόλις προσγένηται, οὐκέτι
 μικραὶ πόλεις ἐσόμεθα αἱ βοηθοῦσαι αὐτοῖς. ἐγὼ δέ, ὧ ἂν- 45
 δρες Ἀθηναῖοι, πρόσθεν μὲν ἀκούων ἐξήλουν τήνδε τὴν
 πόλιν ὅτι πάντας καὶ τοὺς ἀδικουμένους καὶ τοὺς φοβου-
 μένους ἐνθάδε καταφεύγοντας ἐπικουρίας ἤκουον τυγχάνειν.
 νῦν δ' οὐκέτ' ἀκούω, ἀλλ' αὐτὸς ἤδη παρῶν ὄρω Λακεδαι-
 μονίους τε τοὺς ὀνομαστοτάτους καὶ μετ' αὐτῶν τοὺς πιστο-
 τάτους φίλους αὐτῶν πρὸς ὑμᾶς τε ἤκοντας καὶ δεομένους
 αὐτῶν ἐπικουρῆσαι. ὄρω δὲ καὶ Θηβαίους, οἳ τότε οὐκ 46
 ἔπεισαν Λακεδαιμονίους ἐξανδραποδίσασθαι ὑμᾶς, νῦν δεο-
 μένους ὑμῶν περικυβεῖν ἀπολομένους τοὺς σώσαντας ὑμᾶς.
 τῶν μὲν οὖν ὑμετέρων προγόνων καλὸν λέγεται, ὅτε τοὺς

43. ὑπὸ βαρβάρων — Die Präposition ὑπὸ wegen des passiven Sinnes von ἔλθοι = γένοιτο. Vgl. Demosth. geg. Timoth. 50 οὐδεὶς κίνδυνος ὑπ' Ἀθηναίων ἦν. — ζῶντες ἐπεισφρέσθαι — wie es die Thebaner gethan. — ὧν — παρέχεσθαι — Verb. πῶς οὖν οὐ δίκαιον (ἔστι), καὶ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς παρέχεσθαι πάσαν προθυμίαν εἰς αὐτούς, ὧν ἕνεκα (d. i. τούτων ἕνεκα ὅτι) ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ὧν (ἕνεκα) ἐλπίς (ἔστι) καὶ αὐθις γενέσθαι (αὐτοῖς ἀνδρας ἀγαθοῦς). Über den Infinitiv Aor. γενέσθαι s. zu V, 4, 43.

44. παρόντων — αὐτοῖς — Vgl. § 33 und zu III, 4, 1. — μὴ ἀποδιδόντες — = εἰ μὴ ἀποδιδόντες, wie αἰσχύνεσθαι sonst auch

konstruiert wird. Wie hier auch Kyrop. III, 2, 16 ἄς ἡμεῖς γε αἰσχνοίμεθ' ἂν σοὶ μὴ ἀποδιδόντες. Vgl. Komment. II, 6, 39 αἰσχνοίμην ἂν ἀντιλέγων.

45. ὅτι — ἤκουον — repetiert das Particip ἀκούων, welches des Gegensatzes zu παρῶν ὄρω wegen vorangestellt ist.

46. τότε — von einer als bekannt gesetzten früheren Zeit § 47; I, 4, 14; III, 2, 30. Kyrop. VIII, 8, 3. — καλὸν λέγεται ὅτε — die That wird rühmlich genannt (welche sie thaten) als u. s. w. Der Satz mit ὅτε ist Subjekt zu λέγεται. Vgl. § 39 und zu 4, 5. — ὅτε — γενέσθαι — Nach dem unglücklichen Angriffe der sieben Helden auf Theben,

- Ἀργείων τελευτήσαντας ἐπὶ τῇ Καδυείᾳ οὐκ εἶσαν ἀτά-
 φους γενέσθαι· ὑμῖν δὲ πολὺ κάλλιον ἂν γένοιτο, εἰ τοὺς
 ἐτι ζῶντας Λακεδαιμονίων μῆτε ὑβρισθῆναι μῆτε ἀπολέσθαι
 47 εἰσάειτε. καλοῦ γε μὴν κἀκείνου ὄντος, ὅτε σχόντες τὴν Εὐ-
 ρυσθέως ὕβριν διεσώσατε τοὺς Ἡρακλέους παῖδας, πῶς οὐκ
 ἐκείνου τόδε κάλλιον, εἰ μὴ μόνον τοὺς ἀρχηγέτας, ἀλλὰ καὶ
 ὅλην τὴν πόλιν περισώσατε; πάντων δὲ κάλλιστον, εἰ ψήφω
 48 σὺν ὅλοις τε καὶ διὰ κινδύνων ἐπικουρήσετε αὐτοῖς. ὁπότε
 δὲ καὶ ἡμεῖς ἀγαλλόμεθα οἱ συναγορεύοντες βοηθῆσαι ἀν-
 δρασίην ἀγαθοῖς, ἣ που ὑμῖν γε τοῖς ἔργω δυναμένοις βοηθῆ-
 σαι γενναῖα ἂν ταῦτα φανείη, εἰ πολλάκις καὶ φίλοι καὶ
 πολέμιοι γενόμενοι Λακεδαιμονίους μὴ ὦν ἐβλάβητε μᾶλλον
 ἢ ὦν εὖ ἐπάθειτε μνησθείητε καὶ χάριν ἀποδοίητε αὐτοῖς μὴ
 ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάσης τῆς Ἑλλάδος,
 ὅτι ἄνδρες ἀγαθοὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἐγένοντο.
- 49 Μετὰ ταῦτα ἐβουλεύοντο οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τῶν μὲν
 ἀντιλεγόντων οὐκ ἠείχοντο ἀκούοντας, ἐψηφίσαντο δὲ βοη-
 θεῖν πανδημεῖ, καὶ Ἴφικράτην στρατηγὸν εἴλοντο. ἐπεὶ δὲ
 τὰ ἱερὰ ἐγένετο καὶ παρήγγειλεν ἐν Ἀκαδημείᾳ δειπνοποιεῖ-
 σθαι, πολλοὺς ἔφασαν προτέρους αὐτοῦ Ἴφικράτους ἐξελεθεῖν.
 ἐκ δὲ τούτου ἠγείτο μὲν ὁ Ἴφικράτης, οἱ δ' ἠκολούθουν νο-

welcher unternommen worden war, um dem Polyneikes, dem Sohne des Oedipus, die Herrschaft zu verschaffen, sollen die Athener auf Bitten des Königs Adrastus von Argos ein Heer gegen Theben geschickt und dadurch die Thebaner gezwungen haben, die Bestattung der Gefallenen zu erlauben.

47. *σχόντες* — Einhalt thuend. Die Söhne des Herakles, vom Eurystheus aus dem Peloponnes vertrieben und verfolgt, fanden bei den Athenern Aufnahme und thätige Hilfe, so daß Eurystheus in einer Schlacht besiegt sich zurückziehen mußte. Diodor IV, 57. — *ἀρχηγέτας* — da die Herakliden die Stammheroen der Spartaner sind.

48. *ὁπότε καὶ* — da schon wir uns rühmen, wie öfter causal,

um dem Inhalt des Hauptsatzes durch Steigerung ein größeres Gewicht zu geben. Vgl. Isaeos v. Nikostr. Erbsch. 14 ὁπότε δὲ καὶ τοὺς ὁμολογουμένως παραγενομένων οἶόν τ' ἐστὶν ἐξαπατῆσαι, πῶς οὐκ ἂν ὑμᾶς γε τοὺς μηδὲν τοῦ πράγματος εἰδότες πολὺ μᾶλλον ἐτοιμότερόν τις παρακρούσασθαι ἐγχειρήσαι;

49. *ἀντιλεγόντων* — Erwähnt wird von diesen der Dichter Xenokleides, während der Redner Kallistratos hauptsächlich die Annahme des Bündnisses bewirkte. (Demosth.) gegen Neaera 27. — *Ἴφικράτην* — Derselbe lebte seit seiner Zurückberufung von Kerkyra (4, 1) ohne öffentliches Amt in Athen. — *Ἀκαδημείᾳ* — S. II, 2, 8. — *ποτέ* — endlich.

μίζοντες ἐπὶ καλόν τι ἔργον ἠγγήσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἀφικόμενος εἰς Κόρινθον διέτριβέ τινας ἡμέρας, εὐθύς μὲν ἐπὶ ταύτῃ τῇ διατριβῇ πρῶτον ἔψεγον αὐτόν· ὡς δ' ἐξήγαγέ ποτε, προθύμως μὲν ἠκολούθουν ὅποι ἠγοίτο, προθύμως δ', εἰ πρὸς τεῖχος προσάγοι, προσέβαλλον. τῶν δ' ἐν τῇ Λακε- 50 δαίμονι πολεμίων Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀργεῖοι καὶ Ἡλεῖοι πολλοὶ ἀπεληλύθεσαν, ἅτε ὄμοροι οἰκοῦντες, οἱ μὲν ἄγοντες οἱ δὲ φέροντες ὅτι ἠρπάκεσαν. οἱ δὲ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι τὰ μὲν καὶ διὰ τοῦτο ἀπιέναι ἐβούλonto ἐκ τῆς χάρας, ὅτι ἐσθίων ἐλάττονα τὴν στρατιάν καθ' ἡμέραν γιγνομένην, τὰ δέ, ὅτι σπανιώτερα τὰ ἐπιτήδεια ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἀνήλωτο, τὰ δὲ διήραστο, τὰ δὲ ἐξενέχυτο, τὰ δὲ κατεκέκοντο· πρὸς δ' ἔτι καὶ χειμῶν ἦν, ὥστ' ἤδη πάντες ἀπιέναι ἐβούλonto. ὡς δ' ἐκείνοι ἀπεχώρουν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, οὕτω δὴ καὶ 51 ὁ Ἰφικράτης τοὺς Ἀθηναίους ἀπῆγεν ἐκ τῆς Ἀρκαδίας εἰς Κόρινθον. εἰ μὲν οὖν ἄλλο τι καλῶς ἐστρατήγησεν, οὐ ψέγω· ἐκείνα μὲντοι, ἃ ἐν τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ ἔπραξε, πάντα εὐρίσκω τὰ μὲν μάτην, τὰ δὲ καὶ ἀσυμφόρως πεπραγμένα αὐτῷ. ἐπιχειρήσας μὲν γὰρ φυλάττειν ἐπὶ τῷ Ὀνειῷ, ὅπως μὴ δύναντο οἱ Βοιωτοὶ ἀπελθεῖν οἰκαδε, παρέλιπεν ἀφύλακτον τὴν καλλίστην παρὰ Κεγχρείας πάροδον. μαθεῖν δὲ βου- 52 λόμενος εἰ παρεληλυθότες εἶεν οἱ Θηβαῖοι τὸ Ὀνειον ἐπεμψε σκοποὺς τοὺς τε Ἀθηναίων ἱππέας καὶ τοὺς Κορινθίων ἄπαντας. καίτοι ἰδεῖν μὲν οὐδὲν ἤττον ὀλίγοι τῶν πολλῶν ἱκανοί· εἰ δὲ δέοι ἀποχωρεῖν, πολὺ ἴσῃον τοῖς ὀλίγοις ἢ τοῖς πολλοῖς καὶ ὁδοῦ εὐπόρου τυχεῖν καὶ καθ' ἡσυχίαν ἀποχωρησαί· το δὲ πολλοὺς τε προσάγειν καὶ ἤττονας τῶν ἐναντίων πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη; καὶ γὰρ δὴ ἅτε ἐπὶ πολὺ παραταξάμενοι χωρίον οἱ ἱππεῖς διὰ τὸ πολλοὶ εἶναι, ἐπεὶ ἔδει ἀποχωρεῖν, πολλῶν καὶ χαλεπῶν χωρίων ἐπελάβοντο·

50. ἄγοντες — von der lebenden, φέροντες von der leblosen Beute gesagt. Die hier angewendete Folge der Verba, die sonst in der Bedeutung des Plünderns die übliche ist, findet sich bei Xenophon seltner als φέρειν καὶ ἄγειν. S. III, 2, 2; 8; 11; 14; 30; IV, 8, 17; V, 4, 42.

51. οὐ ψέγω — Vgl. über Xenophons Stellung zu Iphikrates Einl. S. 12. Hier scheint Xenophon die Absichten des Iphikrates verkannt zu haben. Vgl. Grote, Gesch. Griech. V S. 497f. der deutsch. Übers. — τῷ Ὀνειῷ — Gebirgszug auf dem korinthischen Isthmos.

ὥστε οὐκ ἐλάττους ἀπώλοντο εἴκοσιν ἰππέων. καὶ τότε μὲν οἱ Θηβαῖοι ὅπως ἐβούλοντο ἀπῆλθον.

Z

1. Τῷ δὲ ὑστέρω ἔτει Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων πρόεσβεις ἦλθον αὐτοκράτορες Ἀθήναζε, βουλευσόμενοι καὶ ὅτι ἡ συμμαχία Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἔσοιτο. λεγόντων δὲ πολλῶν μὲν ξένων, πολλῶν δὲ Ἀθηναίων, ὡς δεοὶ ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις τὴν συμμαχίαν εἶναι, Προκλῆς Φλιάσιος εἶπε τόνδε τὸν λόγον·
- 2 Ἐπεὶπερ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀγαθὸν ὑμῖν ἔδοξεν εἶναι Λακεδαιμονίους φίλους ποιῆσθαι, δοκεῖ μοι χρῆναι τοῦτο σκοπεῖν, ὅπως ἡ φιλία ὅτι πλεῖστον χρόνον συμμενεῖ. εἰάν οὖν ἡ ἑκατέρωις μάλιστα συννοήσει, ταύτη καὶ τὰς συνθήκας ποιησώμεθα, οὕτω κατὰ γε τὸ εἰκὸς μάλιστα συμμένοιμεν ἄν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα σχεδόν τι συνωμολόγηται, περὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας νῦν ἡ σκέψις. τῇ μὲν οὖν βουλῇ προβεβούλευται ὑμετέραν μὲν εἶναι τὴν κατὰ θάλατταν, Λακεδαιμονίων δὲ τὴν κατὰ γῆν· ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτῷ δοκεῖ ταῦτα οὐκ ἀνθρωπίνῃ
- 3 μᾶλλον ἢ θεῖα φύσει τε καὶ τύχῃ διωρίσθαι. πρῶτον μὲν γὰρ τόπον ἔχετε κάλλιστα πεφυκότα πρὸς τοῦτο· πλεῖστα γὰρ πόλεις τῶν δεομένων τῆς θαλάττης περὶ τὴν ὑμετέραν

Siebentes Buch.

I. 1. Τῷ δὲ ὑστέρω ἔτει — Die bis § 22 erzählten Begebenheiten fallen in das Jahr 369 v. Chr. S. Diodor XV, 67. — καὶ ὅτι — unter welchen Bedingungen. — ἡ συμμαχία — welche die Athener anzunehmen beschlossen hatten. S. VI, 5, 49. — ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις — unter gleicher rechtlicher Stellung der beiden Parteien. Die Verbindung beider Adjectiva ist in dieser Formel stehend, ohne dafs ein Unterschied der Bedeutung erkennbar wäre. Ähnliche Verdoppelungen wandten auch die Römer in gerichtlichen Formeln an, worüber

Cicero pro Murena 12, 27. Vgl. Kallimachos bei Athen. XIII S. 585^b ὁδε ὁ νόμος ἴσος ἐγράφη καὶ ὁμοιος. Statt der hier angewendeten Form, die auch § 13 und 45, Thukyd. V, 79 vorkommt, ist gebräuchlicher ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ. Herod. IX, 7. Thukyd. I, 27 u. 145.

2. οὕτω — S. zu VI, 5, 22. — τῇ βουλῇ — der Rat der Athener, ohne dessen vorläufiges Gutachten (προβούλευμα) keine Sache vor die Volksversammlung gebracht wurde. Vgl. I, 7, 7.

3. πρὸς τοῦτο — d. i. die Hegemonie zur See haben. — πόλεις

πόλιν οἰκον
πρὸς τοῦτο
ἀντιμα χρ
τρον ἦται
τὴν περ
ποῦ προε
εἰστος ἴ
ῆμενοι ἀμ
γεσθε. ἔ
ἰθρῶι ἐκπ
στον πρὸς
μενον ἦδισ
ἔδοται ὑμ
ἰγῶνας ἡγ
γχατε, πλ
μέγους μεθ
ὡς δὲ δή
μέλει ἐκ
ποτὲ πολλὰ
εἰς τὸ ἀπ
κατὰ θάλα
ἔγενεσθε.
λάττης ἀπ
κίτων πῶ
κατὰ θάλα
γούσιν ἀπ

— οἰκον
ἴθρ intran
bewohnt w
den. Vgl.
θερεχ οἰκον
εἰ πρὸς δή
τε εἶναι κα
ἀκτῶν γκαγ
Leptin. 49
σομο καὶ
οἰκῶνας π
Die ungew
auch Kyro
4. ἀπό
π II, 1,
πελόμενο
Privatbe